

planinski vestnik 2 ¹⁹⁷¹

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXI

PLANINSKI VESTNIK, GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

Tone Svetina	Človek in gora	49
Ludvik Zorzut	Planinski koledniki	51
Dušan Čop	Slovenska krajevna imena in priimki na Koroškem in Vzhodnem Tirolskem	52
Ludvik Zorzut	Novo leto	64
Aleš Kunaver	Jugoslovanska himalajska ekspedicija na Annapurno II in IV 1969	65
Dr. Jože Andlovic	Zdravniški zapiski s poti na Himalajo	74
Meta Rotovnik	Križevnik	80
Janez Pajer	V snegu na Snežnik	81
Minka Mali	Naš bivak v steni Dovškega Gamsovca (1962)	83
Janez Brojan star.	Za novo leto s smučmi nad Luknjo	86
	Društvene novice	87
	Alpinistične novice	92
	Iz planinske literature	93
	Razgled po svetu	92
	Naslovna stran:	
	Pogled z Vogla na Zlatorogovo kraljestvo	
	Foto Jožko Dolničar	

Poština plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. – Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana – pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. – Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, Fedor Košir, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojina, Tone Wraber. – Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. – Tek. račun pri NB 501-8-5/1, tel. 312-553. – Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 50 din, plačljiva tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 60 r (4,5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. – Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. – Rokopisov ne vračamo. – Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

ČLOVEK IN GORA

Na srečanju planinskih kulturnih delavcev oktobra 1970 na sedežu PZS je bil sprejet sklep, da kulturno literarna komisija začne razgovor za okroglo mizo o temi »Človek in gora«. Danes objavljamo prispevek pisatelja Toneta Svetine, večletnega sodelavca našega glasila.

alpinistične teme. Pišem
roman "Zadnji mesec"
Josi Čopu.

Avtor »Ukane« je uredniku PV z novoletnim voščilom sporočil, da pripravlja roman iz našega alpinističnega življenja od Klementa Juga do prvih povojnih let. Med delom za drug velik vojni roman mu bo roman s planinsko snovjo in vsebino pomenil – duhovni odmor.

Op. ur.

Ljudje so po svoji naravi, nekateri bolj, nekateri manj, povezani s naravo. Ta vez se pri enih z leti poglobi, pri drugih pa se polagoma porazgublja.

Človek je po svojem bistvu kozmično in socialno bitje. Kot socialno bitje je odvisen od odnosov do soljudi in njihovih socialnih ustrojov. Kot takšen je vezan, pogojen in nesvoboden. Kot kozmično bitje pa se srečuje s smislom svojega obstoja v kozmosu. Nenehno odkriva, kaj pravzaprav je. V tem pa je svoboden.

Živimo v norem času. Navzkrižja človeških interesov in neznanih sil so se poglobila do vseh skrajnosti. Vztrajno drsimo v absurden položaj, na katerega robu nam grozi atomska katastrofa. Mimo tega ne more nihče, ki globlje doume življenje.

Da bi laže prenašal breme življenja, sem se rad zatekal v gozd in visokogorje, tja, kjer se zdi, da se je na belih konicah v bližini oblakov in zvezd ustavil čas in se začena neskončnost prostora. Tu je doma začudenje, meja, kjer spoznanje obstane, tako, kot življenje bilk in lišajev oledeni na nedostopnih višinah. Spoznaš, da sta na čelu veselja smrt in življenje zapisana z enako velikimi črkami. In zamisliš se, kaj je smrt in kaj življenje. Smrt, zadnja skrivnost, ki se ji vedno približujemo in je nikdar ne spoznamo. Zato se ji tudi z vso življenjsko voljo upiramo. Iz tega sledi: če je človek rojen za smrt, mora toliko bolj ljubiti življenje. Smrt nas opozarja na etični smisel naravnega dolga, da življenju povrnemo vse, kar nam je posodilo.

Človeku je dano eno samo življenje in še to mu je dano prazno. Od njega samega je odvisno, s čim ga bo napolnil. Ko človek da družbi tisti del svojih sil, ki mu zagotove sredstva, da premaga glad, mraz in omogoči nadaljevanje vrste, je svoboden. Zdaj je na njem, s kakšno vsoto spominov, kakovostjo in količino, bo napolnil svojo zavest. Potovanje v prostranstvo gozdov, rek, k vrhovom gora, premagovanju sten in voda, pomeni iskanje praznovorov sveta in s tem samega sebe.

Smrt je za naravo naravno stanje, za človekovo zavest pa nedoumljiva tesnoba. Narava pa je neskončna lepota. Skrivnost, ki jo je treba doumeti in jo znova odkrivati, vedno na drug način. Lepota pa je izvor ljubezni in ljubezen gon, ki premaguje smrt. Iskanje vrednot pa je pramik človekove radovednosti, pot med dobrim in zlim, ki je kategorija človeške zavesti.

Če človek samo v spopadu ali sožitju z ljudmi oblikuje svoj značaj, tedaj najde jedro svoje duše v samoti. S tem najde tudi smisel svoje svobode, z njo pa se srečuje z odgovornostjo.

Želja po samoti je bil osnovni motiv za moja gorska popotovanja. V naravo sem se zatekal v vseh letnih časih. Podnevi ali ponoči. Na meji smrti sem se naučil spoznati vsako življenje, ko sem pomislil, koliko milijonov let je rabila zemlja, da je porodila lišaj. V samoti sem spoznal, kar moderna družba vsak dan bolj spoznava in s čimer se že spopada: ljudi je preveč. To povzroča med nami stanje: Drug drugemu smo odveč, in vendar vsak dan bolj drug drugemu potrebni.

Če človek hoče spoznati sam sebe, se mora preizkusiti. Na nočnih zimskih turah sem kot samohodec doživel vse oblike strahu, tesnobe in groze. Bila so to najmočnejša in najbolj prefinjena občutja, kakršnih celo v vojni, ki je zgoščeno življenje, nisem občutil. Gore so mi približale prabistvo stvari. Na meji, kjer se spoznanje ustavlja, sem doživljal ves smisel človeške ničevosti in veličine, in tudi spoznanje, da se mora človek vedno boriti – ne samo z ljudmi, tudi s samim seboj. Da mora v tem boju prehajati iz nižjih principov življenja v višji življenjski princip. To proizvajajo voljo do moči, ki je prirojena. Komu se gora upira? Samo tistemu, ki hoče doseči njen vrh. Toda, gore so nepremagljive. Z vrha kaže pot naprej samo k novim vrhovom.

Zato je treba kultivirati boj. Ne samo gora, tudi zemlja je nepremagljiva. Do danes je ni še nihče osvojil, kajti ona sama bo požrla vse, kar je rodila. Zato v boju z goro premagujemo le svojo slabost in se polnimo z njeno prabitno silo.

Plezanje nam je sredstvo za potrditev svojih moči, sposobnosti, poguma in volje do tveganja. Dejstvo je, da je močan le tisti, ki ga potrdi preizkušnja.

Vendar ne živimo samo od dejanj. Potrebujemo tudi sanje. Gora, gozd in pokrajina pa so vrelci neizčrpane fantazije. In ta je zarodek umetnosti, tiste lastnosti duha, ki razstavlja svet in sestavlja vedno novega, kot lepoto, in z njo podaljšuje človeka v večnost.

Karkoli sem iskal v naravi, bodisi da sem kot lovec občudoval ali ubijal živali, se kot alpinist kosal s težavami sten, kot esteta iskal lepote v bilkah, cvetju in drevju, vedno je bil to beg iz industrijske družbe, iz spon v svobodo. Beg iz družbe, v kateri veljaš samo toliko, kolikor plačaš in kar trenutno si, in samo toliko časa, dokler te rabijo, beg k izvorom stvari. Najlepše stvari so brez cene, čeprav imajo nezamenljive vrednosti. Toda, to ni beg iz strahu, to je iskanje moči za vračanje tja, kjer je treba izbojevati prostor novemu človeku. Bitju, ki ne bo plevel vesolja, temveč k bitju, ki se bo znalo smiselno približevati absolutnemu. V tem je tudi odgovor, da človeka opredeli samo to, po čemer teži in kar dela. Da to doseže, izbira način. Če hodi v gore, je to njegov življenjski stil. Nam, planincem so gore sredstvo. So katalizator stremljenj, ki naj bi napravila človeka boljšega in drugačnega od tega, ki ga poraja sodobna industrijska mizerija. S tem pa je planinstvo kulturni pojav, ker nam odpira pot, pravzaprav eno izmed poti v zdravo družbo.

Stane Mehny

PLANINSKI KOLEDNIKI

Ludvik Zorzut

*Koča ti planinska, vsa opojna,
silvestruješ, kaj, sproščena, razigrana,
veš, pri tebi smo do polnoči.
Hosta je kraj tebe v sni spokojna,
v dolu tiha snežna spi poljana. —
Brž! Pojdimo! Čúdo se nocoj godi.*

*Staro leto šumno, utrujeno na veke
je spuhnelo v noč, v srebrno ivje.
Hoj! Sneženi, beli smo možje!
Ne ustrašite se jelke, hojke, smreke,
zaorali smo skoz gošče temne, divje
mi koledniki še k vam steze.*

*Kje ste zajčki beli, srnice plašljive,
veveričke, zvitorepke, drobne ptice?
Pod odejo snežno, vam, kajne, je mraz?
Slišite? Vas novo leto kliče žive.
Toplo dahnemo, uh, vam v ledeno lice,
hrane vam noseč skoz snežni plaz.*

*Kje jezerniki ste, škratje, žalik-žéne,
v pravljicah zdaj dremljete vi zimsko spanje?
Kje je skrit začarani vaš tajni dvor?
Novo leto čúda vam še razodene,
da ohránite jih v ljudsko verovanje.
Vas koledniki zbudimo v beli zor.*

*Zdaj koledniki naprej, naprej hitimo,
šoje, žolne, kosi vsi leté pred nami,
v hrib in dol naprej, hej, v drugo še deželo.
Pa poljubimo, no, staro majko zimo.
Rdeča zarja, glejte, vstaja za gorámi:
Novo leto zdravo, srečno in veselo!*

Slovenski smučarji na Haute Route (Zermatt – Chamonix)

Foto Joco Balant

SLOVENSKA KRAJEVNA IMENA IN PRIIMKI

NA KOROŠKEM IN VZHODNEM TIROLSKEM

DUŠAN ČOP

Bilo je v pozni jeseni 1961. S koroškimi znanci v Bačah pri Baškem jezeru smo sedeli v topli sobi, medtem ko je zunaj mrzel veter zavijal okrog oglov. Razgovarjali smo se o vsem mogočem in ne vem, kaj mi je padlo v glavo, da sem svojega gostitelja vprašal, kje je Windisch Matrei. Začudil se je: »Poznam ime Matrei – celo dva kraja s tem imenom poznam, Matrei im Osttirol in Matrei am Brenner, ne vem pa, kje bi bil kraj z imenom Windisch Matrei.« Nato je prinesel zemljevid Koroške, precej velik, lep zemljevid – tudi Vzhodna Tirolska je bila na njem. Res je bilo na zemljevidu le ime Matrei im Osttirol (namesto Windisch Matrei) – pa to niti ni bilo tako pomembno. Prvič sem takrat namreč imel pred seboj pregleden in dovolj velik zemljevid celotne Koroške. Ko so mi tako begale oči po zarisanih gorah in dolinah, sem na vsem lepem opazil v dolini reke Möll (v naših zemljevidih Bela), pod samim Velikim Klekom (Grossglockner) ime vasi Sagritz (Zagorica). Ker sem dotlej poznal le ime Pasterze (Gletscher) in bil prepričan (kakor tudi sploh večina naših ljudi – celo na Koroškem), da je to edino slovensko krajevno ime, ki je še ostalo na Zgornjem Koroškem izza časov, ko so tam »še živeli Slovenci«, me je stvar začela zanimati. Zagledal sem gorsko ime Sadnig, ime vasi Pusarnitz in Dölsach, imena kakor Dolzen, Rakowitzen, Rudnik, Raggaklamm itd. – in radovednost se mi je zbudila. Na vsem lepem mi je bilo jasno, da je v severnem, ponemčenem delu Koroške in na Vzhodnem Tirolskem še marsikaj slovenskega, predvsem imena, tako krajevna kakor tudi priimki, o čemer le malokdo med nami Slovenci sploh kaj ve. Ko sem se takrat vozil domov, me je obšlo kot občutek krivde. Nehote sem se vprašal: »Ali se je med nami Slovenci sploh kdaj kdo zanimal za tiste obrobne, odmaknjene kraje, nekoč docela slovenske, ali je sploh kdo v preteklosti poskušal najti stike s tam naseljenimi, a žal prav gotovo vedno samim sebi prepuščenimi Slovenci – ne samo takrat, ko so še vsi znali in govorili slovensko, ampak tudi pozneje, ko je v ozkih, zaprtih dolinah med samotnimi gorskimi verigami umirala domača, lepa slovenska beseda?« Lahko sem si odgovoril le negativno – saj niti tega ne vemo natančno, kdaj je zavladala le nemška govorica, še to in analogna dejstva poznamo pravzaprav le iz nemških virov in kar je najhujše, celo verjamemo jim.

Ob petdesetletnici nesrečnega koroškega plebiscita pa je le prav, da si nekoliko ogledamo imenovani dve deželi (mislim tu predvsem na Severno Koroško in Vzhodno Tirolsko) tudi s tega stališča, to se pravi, da posvetimo nekoliko pozornosti tudi tistemu, kar je v njih še ostalo slovenskega do današnjega dne oz. slovenskim krajevnim in ledinskim imenom ter priimkom.

Da pa bomo stvar bolje razumeli, si najprej pogledajmo, kakšne meje je imelo ozemlje, ki so ga naselili Slovenci ob prihodu v Alpe.

Ko so se Slovenci v drugi polovici šestega stoletja začeli naseljevati na ozemlju današnje Avstrije, so na svoji poti proti jugu in zahodu zasedli in strnjeno naselili velik del Spodnje in Zgornje Avstrije, vso Štajersko, Gradiščansko, vso Koroško, del Salzburškega ozemlja (okraj Lungau in Gasteinsko dolino, skoraj do reke Salzach) ter skoraj celotno Vzhodno Tirolsko (ki je bila vse do začetka 16. stoletja del Koroške), razen razmeroma ozkega pasu na obeh straneh zgornjega toka reke Drave, od izliva potoka Kristeimbach v Dravo na severovzhodu in od izvira Zilje do izvira Drave (Abfaltersbach, Sillian, Tilliach – tu mislim na kraj Obertilliach, do koder so brez dvoma strnjeno segali Slovenci, saj je še danes severno od tod dolina Windisch Tal) tj. ozemlje, ki je skupaj z današnjo Slovenijo merilo domala 80 000 km², kar je skoraj toliko kot celotna današnja Avstrija. Tako je zahodna meja ozemlja, ki so ga Slovenci

zasedli v 6. in 7. stoletju ter poselili, kakor bomo videli, več ali manj strnjeno, potekala ob Karnskih Alp na jugu mimo izvira Zilje in preko Lienzkih Dolomitov proti Dravi in ob potoku Krsteinbach do vrhov gorovja Deferegggen, po njegovih grebenih dalje proti zahodu vse do Dreiherrnspitze (3499 m), se tu obrnila proti vzhodu in tekla nato po glavnem grebenu Visokih Tur, s prodorom proti reki Salzach v Gasteinski dolini, po grebenih Nizkih in Radstadtskih Tur, se čez reko Aničo povzpela na Dachstein in od tu potekala dalje (jugovzhodno od Bad Ischla) proti severu tj. mimo Steyra proti Donavi.

Seveda so se Slovenci tu in tam v skupinah naselili tudi zahodno od omenjenih meja, vendar ne strnjeno. To nam jasno povedo prav krajevna (in ledinska) imena, ki jih zunaj zgoraj začitane meje najdemo še mestoma tu in tam (npr. Vierschah – M. Versciacco severno od izvira Drave, ime večjega kraja Golling jugovzhodno od Salzburga, Kolowratberg pri Linzu nad Donavo, Kapel – vas ob zgornjem toku reke Tilmont (tako še l. 1930, zdaj Cappello), Cesclanz – v Furlanski nižini, jugozahodno od Vidma (Udine) itd., vendar nikjer strnjeno. Znotraj omenjene meje pa so bili Slovenci brez dvoma strnjeno naseljeni, saj so tu slovenska krajevna imena dokaj pogosta, ponekod bolj, drugod manj, kakor so se pač naši predniki naselili bolj ali manj gosto. V zgornjem delu Lavantinske doline so morali npr. biti Slovenci zelo redko naseljeni, ker je tam slovenskih krajevnih imen zelo malo. Ker pa je zelo malo tudi predslovenskih (keltskih, ilirskih itd.) krajevnih imen, so se po vsej priliki Bavarci pozneje priselili med že naseljene redke slovenske družine. Isto velja za predel med vzhodnim robom Belega jezera (Weissensee) in Dravo nad Beljakom. Tudi tu so slovenska krajevna imena zelo redka ali jih ni. Take »praznine« so še severno od Gmünda (= Sovodnje), ob reki Lieser, med Brežami (Friesach) in severnim delom Svinške planine ter v že omenjenem delu Vzhodne Tirolske – ob zgornjem toku reke Drave in med izvirom Zilje in Drave. V naštetih območjih so v večini ne samo nemška krajevna imena, ampak tudi nemški priimki.

Da so Slovenci znotraj tj. vzhodno od zgoraj omenjene meje živeli strnjeno, nam poleg krajevnih in ledinskih imen ob sami naselitveni meji (npr. Rudnig v gorovju Deferegggen, Welitz Spitze – 3495 m – v skupini Dreiherrnspitze, Gubach Kees, Mull-

SEVEROZAPADNA STENA AILEFROIDE je danes s svojo smerjo Giusta Gervasuttija že stvar polpreteklosti. Takrat, bilo je l. 1936, pa je bila tura dogodek, ki je odmeval po vsej Evropi. Vzpon so šteli za največje moralno in tehnično delo tega znamenitega italijanskega plezalca. Lucien Devies, sedanji predsednik CAF, je v »La Montagne« 1937 (95–106) pisal o tem vzponu. Italijanski publicist Rossi sodi, da je tudi Deviesov spis dokument ekstremnega alpinizma iz desetletja pred drugo svetovno vojno. L. 1969 ga je Rossi prevedel v RM 1969/10, Lucien Devies pa je prevod opremil med drugim z naslednjimi mislimi: Leta so minila. Alpinistična dejavnost je še bolj intenzivna. Osebnost Giusta Gervasuttija je prav tako zrasla. Ponovitev je njegovim smerem dala še večjo veljavo, njegovi spisi in njegova knjiga ter ustno izročilo ugled njegove osebnosti še bolj utrjujejo. Rojen l. 1909 v Furlaniji je rasel kot alpinistični samorastnik. Plezati je začel v Karnijskih Alpah, kamor je hodil s starši na počitnice. L. 1927 je v Dolomitih začel in do l. 1930 ponovil skoro vse klasične vzpone. Potem mu je prišla v roke Mummeryjeva knjiga in ga navdušila za odkrivanje deviškega sveta. Še isto leto je imel v Monte Siera nad Sappado prvo prvenstveno smer. Naslednja leta je v Turinu pridno študiral, počitnice pa je vse prebil v Mt. Blancu in v Dolomitih. Tedaj se je začela njegova alpinistična kariera. L. 1932 je preplezal z Bocalattejem vzhodno steno Sass Maor, l. 1933 južni greben Aiguille Noire de Peuterey z Zanettijem, l. 1934 z današnjim predsednikom CAI dr. Chabodom severovzhodni ozebnik v Mt. Blancu du Tacul, danes imenovan Gervasuttijev, isto leto tudi severovzhodno steno Olana v Dauphineji z Deviesom, l. 1935 severno steno Grandes Jorasses, z njim so bili tu R. Chabod, Loulou Boulaz in R. Lambert, dalje Sollederjevo smer v Civetti z Deviesom, l. 1936 severozapadno steno Ailefroide z Deviesom, italijanski greben v Matterhornu sam, l. 1937 severno steno Druja z Deviesom, l. 1938 južno steno Pic Gugliermina z Bocalattejem, l. 1940 desni steber v Frêneyu z Bollinijem, l. 1942 pa vzhodno steno Grandes Jorasses z Gagliardonejem.

V tem času je med alpinisti vladalo prepričanje, da je vse mogoče, saj so »padale« velike stene druga za drugo. Gervasuttijeve prvenstvene so se oblikovale po lepoti, težavnosti in pomembnosti, vendar so njegove želje hlepele po novih še večjih ciljih. Posebno mnogo je mislil na zapadno steno Druja. Načrte je prekrizala vojna. In tako

witz Kees pod Groß Venedigerjem, ledeniki okrog Großglocknerja, namreč Laperwitzkees, Fruschnitzkees, Teischnitzkees, Ködnitzkees, Pasterzenkees, Pleßnitzkees pod Ankoglom, Obelitzen itd.) kažejo tudi nekatera skrita, a zelo značilna imena gora in prelazov, kakor npr. Windischscharte v gorski skupini Goldberg vzhodno od zgornjega toka reke Möll, nasproti Großglocknerja, dalje Windischscharte (2306 m) in Windischkopf (2609 m) zahodno od Mosermandla (2680 m) v Radstadtskih Turah (Radstädter Tauern) v okraju Lungau na Salzburškem. Saj najdemo Windisch Kopf (2252 m) v Tennengebirge celih 30 km zahodno od Dachsteina! Tudi Windisch Matrei na Vzhodnem Tirolskem (to ime so l. 1938, po prihodu Hitlerja v Avstrijo, spremenili v Matrei im Osttirol) in Windischgarsten v Zgornji Avstriji dokazujeta, po svoje seveda, isto – tu so bivali Slovenci.

Če vzamemo v roke zemljevid v večjem merilu (npr. 1 : 100 000 ali še več), bomo dobili površen vtis, da so danes omenjene dežele skoraj čisto nemške, da je slovenskega ostalo pravzaprav preklicano malo. Kakor hitro pa razgrnemo pred seboj specialke zgoraj omenjenih dežel (predvsem velja to za Severno Koroško in Vzhodno Tirolsko) v merilih 1 : 50 000 ali celo 1 : 25 000, pa postane stvar čisto drugačna. Nenadoma zaživi pred nami cela vrsta imen manjših krajev (npr. Zlapp = Slap, Göriz = Gorica, Zopetnitz = Sopotnica itd.), ledinskih imen (Planitz, Dolzen, Treskafall itd.), manj pomembnih gora (Mokerspitze, Hochtristen, Peloschen), dolin (Woiskental) itd. Imena večjih krajev, pomembnejših gora in voda danes res vzbujajo vtis, da je vse nemško (kar pa seveda ne pomeni, da so bila vsa ta imena vedno le nemška). Ko je dr. E. Kranzmayer pisal svoje delo »Ortsnamenbuch von Kärnten«, je upošteval predvsem imena mest in večjih naselij. Tako je prišel do rezultata, da je na Zgornjem Koroškem slovenskih krajevnih imen oz. imen slovenskega izvora še 35 % in na Južnem Koroškem 41 %. Imen gora, manjših voda (potokov) in predvsem ledinskih imen skorajda ni upošteval. Prav ta imena pa razmerje med nemškimi in slovenskimi krajevnimi imeni na Zgornjem (in seveda Spodnjem) Koroškem zelo spremenijo, posebno še, če upoštevamo, kakor bomo še videli, dejstvo, da so Nemci zelo pogosto prvotna, pristna slovenska krajevna imena preprosto prevajali v nemščino ali slovenska imena tako popačili, da jih ni (brez zgodovinskih zapiskov) več mogoče prepoznati.

je šele 16. septembra 1946 položil roko na centralni steber Mt. Blanc du Tacul. Nekako na polovici višine ga je ujelo neurje. Najlepši del stene sta z Gagliardonejem že preplezala, zato sta se odločila za umik. Pri tem se jima je dvojna vrh zapletla. Gervasutti je pri reševanju položaja padel in se ubil.

Bil je alpinist velikega formata, močan, odporen in sposoben za vsak teren, rojen plezalec sijajnega stila. V Sollederjevi smeri je zabil samo toliko klinov kot Solleder, rumeno steno levo od kamina je zmozel z enim samim klinom pri vstopu, v Ailefroide je v prvem ključnem mestu zabil na 25 m en sam klin. Soplezalcem so bile prvenstvene smeri z Gervasuttijem »sonce njihovega življenja«. Bil je v vsaki situaciji miren, imel je pogum za vsak poskus, vselej mož dejanja, ki je rad parafraziral znano sentenco kardinala, »da je umetnost plezalca spreminjati nemogoče v mogoče«. Prav tako pa je rad citiral tisto versko modrost, da je vse ničevno (vanitas vanitatum, et omnia vanitas). In tedaj so prijatelji opazili senco otožnosti na njegovem obrazu.

Malo alpinistov je šlo v svojem tveganju do take meje kot on. »32 let je star moj zapis o Ailefroide, pa nisem spremenil niti črke za zdajšnji prevod v italijanščino. Preden sva stopila v steno, je na moreni padel in si nalomil dve rebri, kot je po vzponu ugotovil zdravnik. Nisva odstopila, čeprav sva vedela, da naju čaka v vršnem delu stene precej ledu. Gervasuttija je gnala v take skrajne napore neukrotljiva duševna moč«, pripoveduje Devies l. 1969.

»Severozapadna stena Ailefroide je najveličastnejša v masivu les Ecrins. Bila je problem št. 1 in z Gervasuttijem sva ga rešila. Doslej je bila smer šestkrat ponovljena. Največji ponavljalci izjavljajo, da je to 'Walker' Dauphineje, čeprav tehnično manj zahtevna.«

Deviesov članek obsega 7 strani. Res se bere še danes kot živa priča miselnosti in dejanja tistih let pred vojno. V steni Ailefroide sta prebila bivak, s katerim nista računala. Bila sta tako izčrpana, da jima ni bilo do jedi: »Bilo je tiho, da nisva spregovorila ne on ne jaz,« piše Devies l. 1937. »Bivak v deviški steni je vselej važen dogodek. Preprostosti napetega in velikega dejanja sledi zamotano čakanje, nemir, upanje, bojazen, umikanje. Pri dejanju mora plezalec neposredno ukrepati ob vsaki oviri, ob vsakem pripetljaju. V pričakovanju na bivaku pa ne misliš na to, kar je,

Celo dr. E. Kranzmayerju, ki sicer brez dvoma odlično pozna bavarske dialekte in njihovo zgodovino (medtem ko slovenskega jezika ne pozna dobro in je prav zato v svojem delu zagrešil vrsto napak), se je zgodilo, da često ni mogel razrešiti izvor imena.

Če torej upoštevamo tudi ledinska in manj pomembna krajevna, gorska in vodna imena, pridemo do zelo zanimivih in prav presenetljivih dejstev in rezultatov. Naj najprej kot posebno zanimivost navedem dejstvo, da Triglav še daleč ni najvišja gora s slovenskim imenom. Že na Zgornjem Koroškem najdemo vrsto gora, ki nosijo še vedno, čeprav že deloma popačeno slovensko ime, npr. Großer Stapnik (2897 m) v skupini Reißbeck, Lanischeck (3023 m) v skupini Hafner, Rojacherspitze (2989 m) in Schareck (3122 m) v skupini Goldberg; Peizeck (3283 m), Perschitzkopf (3125 m) in Gößnitzkopf (3096 m) v skupini Schober itd. Še več jih je na Vzhodnem Tirolskem: že omenjena Welitz Spitze (3495 m) jgzh. od Dreiherrnspitze, Mullwitz Aderl (3241 m) severno in Zopet Spitze (= Sopotski vrh!) (3198 m) ter še docela slovenski Stermetz (3043 m) južno od Zettalunitz Keesa (= Sedlovnica), Dabernitzkogel (2872 m) v skupini Venedigerja, Muntanitz in Gradez Kogl (3063 m) v skupini Granatpitze kažejo izredno starost, prav gotovo še izvirajo iz časov, ko so se Slovenci prvič naselili v Severni Koroški in na Vzhodnem Tirolskem. Ime Mirnitz (2985 m) je po vsej verjetnosti nastalo iz staroslovenskega korena »nyr« – oz. »nyrëti«, kar pomeni »privreti iz zemlje« oz. »pronicati v zemljo«, namreč voda. Ime Muntanitz (3232 m) prav tako kaže izredno starost. V imenu je pridevnik »moten«, v katerem se je »o« v staroslovenskem jeziku izgovarjal nazalno. Nemci so torej slišali »on«; prehod iz »o« v »u« pa je sploh značilen za koroške dialekte (prim. Gore = Gure, Dole = Dule, Gorina = Gurina, rožansko pule = polje itd.). Ime zgornjekoroške reke Motnica, nem. Metnitz, so torej Nemci prevzeli šele, ko Slovenci »o«-ja niso več izgovarjali nazalno. Dabernitz izhaja iz »dobrъ« oz. staroslovensko »dъbrъ« (soteska, ozka dolina); na Vzhodnem Tirolskem, pa tudi na Zgornjem Koroškem se »o« često spremenijo v »a«. Iz krajevnih imen na Koroškem lahko sklepamo tudi, da so Slovenci poimenovali gore in više ležeče kraje s severa, kakor so tudi s severa in vzhoda prihajali v novo osvojene dežele. To nam dokazujejo npr. imena kakor Polinik (na Koroškem sta dva,

marveč na to, kar bi utegnilo biti, kar bi se utegnilo pripetiti. Postaneš plen svojih čustev, strahu, ambicij. Ni več življenje samo, nad teboj vlada življenje, ki bi utegnilo biti. In vprašaj se, če si doslej živel prav.

Nedvomno, imel sem za seboj najtrši dan, kar ga more imeti alpinist. Čemu sem ga živel? Za vzvišeno in navdušujočo igro, za katero nisem imel nobene izkušnje. Bojeval sem hud boj, sam s seboj, da bi od svojega telesa izterjal nekaj, kar se je branilo dati. Terjal sem od njega, da bi ne dvomilo vase. Kakšna nespamet verjeti v možnost takega uspeha! Vse je ničevno, brez koristi. In to življenje, ki ga tako ljubiva, ki sva ga ohranila po tolikih nevarnostih, je zdaj obsojeno na tole usmiljenja vredno situacijo: Dve telesi se treseta v sunkih severnega vetra.

Te poti ne bova več nastopila, ne bova začela od začetka. Oba naju melje mrzla noč, prijatelj trpi. Jutri bo še slabši. Ali bova v takem stanju sploh mogla naprej? Nisva morebiti že obsojena?»

Naslednji dan sta s skrajnim naporom izplezala. »Nedvomno, boj z goro naju je preveč preizkušal. Nisva mogla priti k sebi. Čutila sva, da sva izključena iz tega sveta. In že je na naju pritisnila bodočnost. Toda kaj nama naj bi ta pomenila?»

Bila je najina najtežja pridobljena zmaga v Alpah. Nobena druga smer se mi ni zdela tako brezupna, tako brez smisla. Kakšna vrednost pa je bila vendarle v njej, ko so na najina srca spet potrkale nade in želje in sva jasno in zanesljivo čutila, da sva spet prišla k sebi!«

Semyen, etiopsko pogorje smo v rubriki »Varstvo narave« že označili, pa tudi v »Razgledu po svetu«. Lani so tja za 20 dni odšli člani NF, avstrijske socialnodemokratske planinske organizacije. 21 alpinistov se je razdelilo v več skupin, ki so nato samostojno raziskovali to zanimivo višavje in naredili v tamkajšnjih stenah več novih smeri. Pravijo, da je to čisto nekaj drugega kot Alpe ali Himalaja. Skoraj vsaka gora, visoka 3500 do 4000 m, je samosvoj orjaški blok z navpičnimi stenami. Kamenina je krušljiva, večkrat obložena z mahom in zato plezanje ni lahko. Člane ekspedicije je takoj po prihodu na Dunaj sprejel dr. h. c. Franc Jonas, zvezni predsednik republike Avstrije, pokrovitelj ekspedicije. Vodja ekspedicije in geolog sta predsedniku podala

eden južno od Zgornje Bele – Obervellach v Dravski dolini in eden južno od Mute – Mauthen), ki so ga Nemci popačili iz Slovenskega Poldnik (»d« med »l« in »n« niso mogli izgovoriti, pa so zato vrinili »i«). Toda Poludnik v Karnskih Alpah ni Poldnik, ampak izhaja iz furlanske besede »palud« (= močvirje), ker Slovenci v narečju še danes pravijo Powudnik; sicer pa je celo v rožanskem narečju živa beseda pawudje (= paludje), ki jo ljudje uporabljajo v zaničljivem pomenu. Tudi Pollenik, Zwölferkofel, Zwölfernock (Dobrač), Elfernock, številni Mittagskogli (npr. južno od Zgornje Dravske doline), ki so zelo verjetno prevodi iz slovenščine (ali vsaj posnemanje slovenskih imen) – kažejo na poimenovanja s severa. Tudi pri nas v Zgornjesavski dolini (Martuljska Ponca, Rateške Ponca – Ponca = Poldnica) in v Kanalski dolini (Poldnašnja Špica) kažejo vrhovi na poimenovanje s severa. Morda so zato tudi številni kraji, imenovani Osoje, Osojnica, Osolnik, itd. (Zainitzberg ob Motnici = Osojnica, Zoje = Osoje nad Hočami – Kötschach, Zojach, Zoinig – Osojniče itd.) veliko bolj pogosti kot npr. Prisoje, Prisojnik, Prisolnik (= Prisank) itd.

Posebna zanimivost so tista koroška imena, v katerih najdemo -dl- namesto -l-, kar kaže na veliko sorodnost s češkim jezikom (v koroških narečjih kažejo na tako sorodnost tudi npr. den = dan, ves = vas, Polena = Poljana, imena tipa Bilčovs, Olsa = Olša (reka), Oschenig (= Olšenik) itd.). V Podjuni še danes pravijo »modlt« za »moliti«. Tudi krajevno ime Rabelj na Koroškem večkrat kaže na nekdanje sosodstvo s severnimi slovanskimi narodi npr. slovaški Rab, Rabec itd.). Takih krajevnih imen je izredno mnogo: Zedlach (Sele), Zedl (= Selo), Zedlitzdorf (= Selce) – ta imena dr. E. Kranzmayer izvaja napačno iz besede »sedlo«, ker ni upošteval te značilnosti koroških narečij. Dostikrat so Nemci, ko so sprejemali (oz. prevajali) imena slovenskih krajev, prav »sedlo« napačno prevajali v Sattel (npr. Sattendorf pod Osojščico, Kleinsattel in Großsattel pri Beljaku), kakor so tudi sploh dostikrat pri prevajanju krajevnih imen zagrešili hude napake. Tako so npr. Plešivec južno od Št. Vida napačno prevedli v Tanzenberg, ime Svinška planina (po kraju Svinec!) v San Alpe, ime Psinja (= Podosinja) ves v Hundsorf, slovensko gorsko ime »Peč« pa v Ofen (po njih so se ravnali Italijani in iz tega napravili Monte Forno), »Zapotnikova peč« (nad Djekšami) v »Sapotnigofen«; zato vemo, da so npr. Sauofen in Forstofen na Svinški

kratko poročilo in mu izročila mesec dni starega leviča, ki ga je ekspediciji podaril guverner pokrajine Gondar. Na Dunaju so mu dali ime Semo, predsednik Jonas pa je poskrbel, da je levja »baby« takoj dobila strokovno nego v živalskem vetu Hellbrunnu.

ŠVICARJI V ALBANIJI. Imamo zares neljubeznivo sosedo, če smemo verjeti Fritz Lörtscharju iz Berna (Les Alpes 1970/1), da je skupina Švicarjev in Avstrijcev 5 let čakala na vstopno vizo za Albanijo. Šele l. 1966 je Albanija odprla svoje dotlej hermetično zaprte meje tudi zahodni Evropi, vendar ne brez pridržkov. Treba je bilo dobiti še dovoljenja za prehod iz distrikta v distrikt, blizu jugoslovanske meje pa so imeli turisti še državno spremstvo. Že potovanje v Albanijo je bilo za Švicarje majhna avantura. Železnice ni, po morju je za današnje čase prepočas. Izbrali so letalo preko Dunaja, Budimpešte in Beograda in pristali v Tirani. Leteli so z najemnim (charterskim) Tupoljevim neke češke letalske družbe.

Albanija se je dolgo upirala zahodnemu vplivu, pravi avtor, in ima še danes orientalski značaj, zahodnjaku torej tuj, poln romantike in skrivnostnih protislovij, »pravi skok v srednji vek«. Šifrarji (Švicar rabi stari naziv Skipetari) niso niti Sloveni niti Romani temveč potomci starih Ilirov, samostojno indoevropsko pleme. Dežela s svojimi gorami, jezери in gozdovi spominja na Švico. Je rodovitna, vendar slabo obdelana. Po vojni so Rusi in druge države vzhodnega bloka, nato pa Kitajci hoteli iz Albanije narediti na pol industrializirano državo. Dežela, razen Tirane, sploh ni imela elektrike. Vrhnja plast družbe je bogatela s trgovino, večina ljudi pa je za skromno mezdo delala na veleposestvih. Nato so Albanci dobili dolgoročne sovjetske kredite, Čehi so položili prve železniške tire, v nekaj letih so že imeli 137 km železnic. Madžarska in DDR sta se zavzeli za mehanizacijo kmetijstva in za predelovalne tovarne. Bolgari in Poljaki so na reki Mati zgradili veliko hidrocentralo. V deželo so prišli avtobusi, odprli so bakreni rudnik, v Stalinovem (prej Kučova) je nastala rafinerija (deleža naše države pri obnovi Albanije Švicar ne navaja).

L. 1960 pride do spora s SZ. Ruski tehniki, nastanjeni v ekskluzivnem hotelu »Daiti« v Tirani, odidejo, hotel zasedejo Kitajci. Sovjetski krediti usahnejo, mnoga dela ostanejo nedokončana. To, kar dajejo Albaniji Kitajci skozi luko Drač (Durazao, Duores

planini ter Bärenfen in Grobafen v Korici ter tudi sicer številne Ofen in Ofen samo prevodi slovenskih imen. Druga taka imena z -dl- v korenu so na primer Pojedl (Sev. Koroška) = Podjelje, Matschiedl (= Moči[d]lo) v Ziljski dolini itd. Taka imena srečavamo sicer tudi drugod po nekdanjem in sedanjem slovenskem ozemlju npr. Jedl (Lungau) – prim. češki priimek Jedliček, slovenski koroški priimek Jedlovčnik ter slovensko ime za razgledni vrh južno od Vrbskega jezera Pyramidenkogel = Jedvovca (Jelovica); Zedlach na Vzh. Tirolskem, Starsedlo – Staro selo pri Kobaridu, Zadlaz pri Tolminu, Zadlog nad Idrijo, Adegliacco (Furlanija) = v (na) Je(d)ljah itd. Prav imena na ponemčenem Koroškem pa nam lepo kažejo tudi socialni položaj naših davnih prednikov. V dolini reke Möll in še niže, v dolini Drave, najdemo večkrat potočno ime Gößnitz (iz sl. Koznica), Gosnitz in Gasing (zelo zgodaj ponemčeno slov. ime Kozinja); shz. od Brež (Friesach) najdemo planino Grebenzen, kar kaže na slov. Kravenica; tudi ime potoka Gössering (»Koz[a]rinja«, ki se pod Šmohorjem izliva v Ziljo, kaže, da so bili stari slovenski naseljenci na Koroškem predvsem kmetje in pastirji, ki so se bavili zlasti s kozjerejo in kravjerejo. Posebno zanimivo ime v zvezi s tem je Pasterze tj. ledenik pod Großglocknerjem. Slovensko se je prostor, kjer je zdaj ledenik, verjetno imenoval Pastirnica tj. zemljišče s sočnimi pašniki. Še iz l. 1554 imamo poročila oz. zapisek o travniku na »Pasterzi« (wise ... in der Pasterze), šele pozneje je ledenik počasi prekril vse zelene pašnike, le ime je ostalo. Zanimivo je, da je nedaleč od tod, v bližini Heiligenbluta, drugo lašniško zemljišče Magaretzen oz. Margritzen = die mageren Etzen; Etze v srednjevisoki nemščini pomeni »(je)senska paša«. Margritzen torej pomeni »pičla paša«. Druga imena, ki kažejo, s kakšnim vsakdanjim delom so se ukvarjali Slovenci na Zgornjem Koroškem, so npr. Stall, Stallhofen (ime »štala« sa uporabljali tudi Slovenci), Klabisch (= Hlevišče), priimki kakor Klewischnig (= Hlevišnik), Kelvišar oz. Klevišar = Hleviščar, itd. Kako so si morali Slovenci v boju z naravo pridobivati rodno zemljo, kaže vrsta zelo zanimivih imen npr. Pusarnitz (= Požarnica), kjer je bilo treba požgati gozd – isto velja za Osojščico, ki jo Nemci imenujejo Görlitzen («[Z]gorelica») in vrh v bližini Grilzberg. Ime Grilz je etimološko prav tako nastalo iz slov. »Gorelica«. Zemljo je bilo treba dostikrat trebiti, kakor nam povedo imena Triebloch (Treblje), Trebnje in Trebi-

piše avtor iz Berna) je komaj delček tega, kar so dovažali Rusi in socialistične države. Rezultat povojnega razvoja: Albanija postaja moderna, napredna dežela. Tak vtis je naredila na švicarsko-avstrijske planince.

Bolj kot družbenopolitične razmere so jih zanimale albanske gore. Obalno Albanijo deli od notranjosti gorska veriga, ki se na severu prične pri Skadru (Skatari, naš Skadar) in se cepi v grebene Kruge, Mal i Shapit in Gur i Topit. Ti se raztezajo vse do visoke planote Vorkopj in do polja Kolonja. Nižinski del se vleče od Skadarskega jedera (jezero Skutari) do zaliva Vlona (Vlora) na jugu. Ta nižina se dvigne do 200 m nadm. v. in obsega poleg okolice Skadra še dolino Mat, Ishm in Muzaki. Na jugu se vleče masiv Tomor od SZ proti JV. Vzhodno od mesta Berata je kota 2480 m pogorje Nemerckes s 2486 m visokim Maje Papingut z mnogimi lepimi soteskami. Od Kap Linguetta do zaliva Votrinto se raztezata gorovji Karaburum in Himer. Pri mestu Himeri se začena »albanska riviera« z izredno milim podnebjem. V notranji Albaniji se južno od Drima vlečejo tri gorske verige: Mokres, Zepe in centralni greben. Tu je nekaj vrhov nad 2000 m (Mokres, Mal i Pishkaskit in Mal i Shabenukut). V notranji Albaniji je še visoka planota Golloberda. Dolina Črnega Drima je zanimiva za slehernega ljubitelja narave. Vzhodno od reke je pogorje Stegovo in Korab z najvišjo koto Albanije 2764 m. Severno od njega je Djalica e Lumes in Koritnik, severno od Koritnika pa gorovje Beshtriq in še cela vrsta zanimivih gora, relief, ki še ni povsem raziskan, ki pa nudi s svojimi severno-albanskimi Alpami tudi za zahodne pojme lepe plezalne ture. Ker meji na Jugoslavijo, je treba imeti zanje specialno dovoljenje. Koč in zavetišč ni, gorskih vodnikov tudi ne. Vsaka ekskurzija se mora organizirati kot majhna ekspedicija, ki je navezana na šotore in tovarne živali. Švicarji so uporabili tudi ruske in češke kamione, če so jih dobili, in se z njimi peljali do konca doline. Da so skoraj ves čas vozili v prvi prestavi, se jim kmalu ni več zdelo kaj posebnega. Avtor končuje svoj ekskurz o Albaniji: Denarja v Albaniji ne rabite veliko, pač pa mnogo potrpežljivosti, potrpežljivosti in še enkrat potrpežljivosti, preden dobite ustrezno dovoljenje in potrebne mule ali osle. Na vsaki turi je švicarsko in avstrijsko druščino spremljal državni uradnik iz »Albturista«. To je seveda imelo svojo dobro in slabo stran.

nja (nem. Treffen). Pogosta imena kakor Flattach (= Blate), Flatt (= Blato), Flatschach (= Blače) na Zgornjem in Spodnjem Koroškem, Flatsch (= Blače) na Vzh. Tirolskem, Matschiedl (= Močilo) v Ziljski dolini, Nassfeld (Mokrine), Fladnitz (= Blatnica) tj. reka v srednji Severni Koroški itd. po svoje zgovorno kažejo, s kakšnimi težavami so se slovenski kmetje srečavali, ko so obdelovali skopo grudo – in zakaj so se poleg drugih vzrokov tolikokrat selili iz kraja v kraj (v 14. in 15. stol. npr. iz Spodnje na Zgornje Koroško, z zapada na vzhod itd.).

Tudi z mlinarstvom so se bavili naši ljudje na Koroškem. To nam povedo imena kakor Stappitz (= Stopica) – pri kraju Mallnitz, Visoke Ture, ter pogosti priimek Stapnik; isto velja seveda za Mlinare, Mlinče (Müllnern) na Spodnjem Koroškem, Mühlbach itd. Da so imeli stari Slovenci pri svojem boju z naravo opravka tudi z živalmi, ki pa jih danes na Koroškem ni več, nam povedo imena, kakor Bärndorf (= Medvedja ves), Bärntal, Bärnbad itd. Na volkove na Koroškem kažejo imena kakor Wolfsberg (sl. Volšperk, torej »Volčja gora«) v Lavantanski dolini, Ovčja ves (v dial. Vowča ves tj. Volčja ves) v Kanalski dolini – istega izvora je tudi ime reke in doline Učja (= Vučja oz. Volčja, namreč reka in dolina). Še posebno zanimivo pa je ime vasi Feffernitz v bližini Paterniona nad Beljakom, ki so ga Nemci prevzeli iz slov. Bob(e)rnica. To pomeni, da so tedaj živeli na zgornjem Koroškem tudi bobri. Iz krajevnih imen na Koroškem in Vzh. Tirolskem z lahkoto razvidimo tudi, s kakšnim drevjem in rastlinstvom sploh so imeli opravka stari Slovenci. Naj najprej navedem nekaj drevesnih imen, v sledečih odstavkih bodo sledila druga rastlinska imena. Imena Fressnitz (npr. pri Spittal), Frießnitz (oboje: Breznica), Fresen (Sev. Koroška: Brezna), Fresach, Friesach (= Breže), Fressach (na Spod. Koroškem: Breznje) vsa izvirajo iz drevesnega imena **breza**. Leibnig (= Lipnik) na Vzh. Tirolskem, Leibnitz (= Lipnica), Leibsdorf sl. Liča ves = Lipča ves), Liplje (= Laiplach), Lipnik (pri Spittal), Lipizach, Lipje (= Limberg), zelo pogosti Lind (= Lipa) oz. Lipa na Spodnjem Koroškem, imajo v osnovi ime slovanskega svetega drevesa lipe. Imena kakor Unterlinden, Unter den Linden, Bei den Linden pa so sploh samo prevodi slovenskega Pod Lipo. V imenih kakor so Kraßnitz, Krasta (= Hrastje), Krastowitz, Kraßnig (Sev. Koroška), Rastötzen (sev. od Bad Gasteina) tiči seveda »hrast«, Ferlach (Borovlje), Förk (Boriče), Förolach (= Borlje), Vorhegg (pri Kötschachu) so iz drevesnega imena »bor«; Frallach (= Dobravlje, v Zgornji Dravski dolini), zelo pogosta ledinska imena Dobrawa, Dobrava, Dobrova oz. nemški Hart (ki je vselej le prevod ali vsaj posnemanje slovenskega imena) itd. pa spet lepo kažejo, kako revna (zlasti v nekaterih dolinah) je bila zemlja, ki so se na njej naselili Slovenci – Dobrava vedno pomeni pusto, močvirno zemljišče, na katerem raste dob ali gnilec.

Kaj pomenijo (etimološko) nekatera slovenska krajevna imena na Koroškem, so jezikoslovci odkrili šele v zadnjem času. Ob Belem jezeru, kjer so bili Slovenci posebno gosto naseljeni, je vas Naggl. To ime poskuša dr. E. Kranzmayer pomensko izvajati iz »nakovalo« (Amboß), kar je napačno. Pravilno razlago je podal dr. Fr. Bezlaj, kajti skoraj vsi kraji z imenom Naklo (Na Naklem ob Bohinjskem jezeru, Naklo pri Kranju, Naklo pri Logatcu in na Primorskem pri Koprju itd.) ležijo nad vodo oz. pri vodi, torej nekako »kraj nad vodo, kjer je ta naplavila zemljo«. Isto velja za »lom«; drugi pomen za to ime »močvirno zemljišče«, je odkril tudi šele dr. Fr. Bezlaj (Slovenska vodna imena); imena kakor Lamm, Lom, Lamitz, Lomnitz, Lobnig (= Lomnik) torej lahko (in verjetno tako) tudi pomenijo močvirje, potok, ki teče po močvirnatih tleh (= Lamitz, Lomnitz oz. Lomnica), močvirnat hrib. – Pri koroških krajevnih imenih imamo opravka tudi s tipično koroško-štajerskimi značilnostmi, npr. die Tschernitzen (= Čemernica), tj. potok, ki teče tam, kjer raste mnogo čemernika (= teloh). Teloh ima namreč čemerno (= strupeno) korenino in se je svoje čase mnogo uporabljal v zdravstvu. Po vsej verjetnosti je (to razlago smo brali že večkrat) tudi ime značnega prelaza Semmering na Sev. Štajerskem nastalo iz »čemernik«. V jugovzhodni Srbiji je gorsko ime Čemernik, v Srednji Albaniji Čermenik (z metatezo »r«-a v prvi zlog) itd. Ime Remš(e)nik (Remschenik), že na slovenskem Koroškem, je nastalo iz »Šremšenik« (= kraj, kjer raste č[r]emaž).

Še eno tako zanimivo ime naj omenim. Na Zgornjem Koroškem najdemo imena kakor Lembach in Leppen tj. slovensko Lepenje oz. Lepena (kraj, kjer raste mnogo lepena – Kranzmayer tu zamenja lepen z lapuhom [Huf flattich]; obe rastlini imata namreč precej velike in podobne liste). Slovenci so bili ob svojem prihodu na Koroško pri poimenovanju krajev, gora in voda izredno stvarni in jasni. Vzemimo npr. samo kraje, kakor so Ledinice (Ledenitzen), Penk (= Ponikva), izredno pogosto krajevno ime Göriach (Gorje), Döllach oz. Dellach (Dule, Dule), Tröpolach, Drobolach (= Dobro polje), Brdo (Egg), Most (= Brücke), Nampolach, Napplach (= Na poljih), Medgorje (Migoriach), Zwischenbergen, Zwischenwässern (= Medvode), Winklern (Vogliče), Wangenitz = Vogelnica, Döbernitz = Dobrnica, Metnitz = Motnica itd. Zelo zanimivo krajevno ime, ki ga tudi najdemo na Zgornjem Koroškem in ki v sebi skriva zelo staro in malo znano slovensko besedo, je Uggowitz (vas v Dravski dolini med Beljakom in Spittalom), sl. Ukvica (Ukovica). »Ukva« pomeni kлокotajočo vodo, hudournik, ki ob nalivih vali s seboj debelo kamenje, tako da voda »klokota«. Ime seveda ni osamljeno, najdemo ga npr. v Kanalski dolini – vas Ukve (nem. Uggowitz) in tudi na Jesenicah sta dva potoka (bolje hudournika) s tem imenom: Mala in Velika Ukova. Tudi ime Čegla gora (nem. Tscheckelnock), ki ga dr. E. Kranzmayer poskuša izvesti iz »čekati«, kar naj bi bilo po njegovem »čakati« (ime gore pa bi naj temu odgovarjajoče pomenilo »straža = stražnja gora), prav verjetno skriva v sebi star slovenski pridevnik »cekel, la, lo«, kar pomeni »osamljen«, »sam«.

Še nekaj skrivajo v sebi slovenska krajevna imena na Zgornjem Koroškem (kakor tudi sicer po slovenskem Koroškem in drugod v Sloveniji), predvsem imena vasi, kar moramo omeniti. To so izvirna osebna imena prvotnih slovenskih naseljencev. Vzemimo npr. Semslach v Möllski (Molnski) dolini, kar pomeni Žemislova vas. Semlach pri Hüttenbergu vzhodno od Brež skriva v sebi ime Želimil. Kötschach ob koncu ziljske železnice je posebej zanimivo ime, ker so ga etimološko poskušali razlagati številni naši geografi (npr. d. A. Melik) in planinci (dr. V. Vovk). Tako smo brali razlage Kuče, Koče, Kočane, Kučane – dejansko pa bi se ime v slovenskem jeziku moralo glasiti Hoteševo (kakor Oteševo ob Prespanskem jezeru!) – vas Hotehe. V 14. stol. (1374) se kraj imenuje še Chotschaw. Današnje ime Kötschach pa je nastalo pod vplivom furlanskega jezika! Kötsch je torej Hoteše, tudi Hoče pri Mariboru je nemško Kötsch – vsa tri imena pa imajo za osnovo staroslovensko ime Hoteha (ljubkovalno ime za »Hotimir«). Prav tako je s Köttmannsdorf – Kotmara ves – Hotimirjeva vas, »k« je slovensko ime prevzelo iz nemškega imena. Nejezikoslovec, ki tega ni vaje, namreč ne more vedeti, da so Nemci zlasti v prvih stoletjih naseljevanja med Slovenci slovenski »h« slišali oz. izgovarjali kot »k«, »k« pa kot »g«. Tako npr. Hodiše – Keutschach, Hrastnik – Kraßnig, Hraščé – Kratschach, Hrast – Kraß, Hlevišnik – Klewischnig, Hladnik – Kladnig itd. Toda Kamnik = Gamming, Klančnik (= Glantschnig, ali če se je nosilcu tega priimka zdelo posebno imenitno – Quantschnig), Križ = Greis (Spodnja Avstrija), Kremenica = Grimnitenzen (Kremenice so tudi sicer na slovanskem jugu) tj. potok oz. hudournik, ki teče s Karnskih Alp v dolino Srednje Zilje itd. Mitschig (= S[e]mičice) v Zgornji Ziljski dolini je Semikova vas. Rangersdorf, vas ob kolenu reke Möll pod Zadnikom (2745 m) (= Sadnig) je Ranekova vas. Mörtchach še više v isti dolini je Mirkova vas (pravilno nemško bi bilo seveda Mirtschach) – Mirče. Meschkowitz je Meškova vas, Ragain (sl. Draganje) Draganova vas, Radweg (= Radoviče) Radova vas, Rabensdorf (l. 1351 zapisano Radmansdorf) je Radomirjeva vas, ime znanega kraja Radenthein (blizu Milstattskega jezera) izvira iz staroslov. imena Radeta itd. Rada, Radeta sta pomanjševalnici oz. ljubkovalni imeni k imenu Radogoj ali Radogost. Witsch (tudi pri Dravogradu) (l. 1263 Zwitsch) je Svetehova vas, Malošče (nem. Mallestig) na Spodnjem Koroškem pa Malostova vas. Po starih slovenskih osebnih imenih so torej dostikrat poimenovani kraji, tako manjši kakor večji (tako seveda tudi v Sloveniji in sploh v deželah, ki so jih naselili Slovenci) – čeprav skuša dr. Kranzmayer dokazati, da sta samo dve koroški mestni imeni (od osemnajstih) slovenskega izvora (tj. Breže in Borovlje), kar seveda ne drži. Tako se v imenu Völkendorf (slov. napačno Velka ves, vas pri Beljaku) skriva zelo pogosto staro slovensko ime Boliko, torej slovensko pravilno: Bolikova

(Blekova) ves. Tudi Velikovec (v Wolfovem nemško-slovenskem slovarju Velkovec) je bil prvotno zelo verjetno Bolikovec (v narečju, zlasti na Gorenjskem, Blekóvec). Iste izvora sta Blekóva planina v Zahodnih Karavankah nad Kranjsko goro – dr. E. Kranzmayer tu ime napačno izvaja iz »blek«, seveda z napačnim naglasom na prvem zlogu – in Blekova vas (pri Logatcu) itd.

Prav tako kakor krajevna imena, ki so se razvila iz staroslovenskih lastnih oz. rojstnih imen, pa so zanimivi tudi priimki tako na Koroškem kakor tudi na Vzhodnem Tirolskem. Priimki so seveda mnogo kasnejšega postanka (v veliki meri so se razvili iz hišnih in ledinskih imen), v 12. in 13. stoletju, kakor beremo v petih delih »Gradiva za zgodovino Slovencev« (dr. Franc Kos) Slovenci (in tudi Nemci) v omenjenih deželah priimkov še niso imeli. Mnogi Slovenci jih niti v začetku 16. stoletja še niso imeli, zato je mnogim od teh nemška gosposka pozneje vsilila nemške priimke (npr. Kofler), kakor vemo iz starih zapisov, prav tako so že prej mnogi Slovenci pri krstu dobivali nemško krstno ime (npr. Reginpraecht, Adalfrist, Wolfhart, Sigihart, Lanzo itd.), še posebno pod oblastjo Salzburških nadškofov. Vendar najdemo še danes tudi po Severnem Koroškem, Vzhodnem Tirolskem in Severnem Štajerskem izredno lepe in številne slovenske priimke npr. Sagorschnig, Glawischnig (samotna kmetija v bližini Rosenocka), že omenjeni Klewischnig, Triebelnig (Rangersdorf), Trauntschnig (človek, ki se je priselil na Sev. Koroško iz Dravske doline), Repetschnig, Quatschnig (Hlačnik?), Granig (Krajnik), Gradischnig (Gradišnik), Noisternigg (= Ojstrnik), Misch-nig, Kaponig (Kopavnik), Oschenig (Olšenik oz. Jelševnik), Goaschnig (Kajžnik ali morda tudi Kovačnik), Tschelnig, Tabornig, Leibnig na Vzh. Tirolskem itd. Priimki, ki se končujejo na -nig, so značilni za Sev. Koroško in Vzhodno Tirolsko, prav kakor so priimki s končnico -ej (npr. Strupej, Butej, Šumej, Kunej itd.) in -ic (npr. Primic, Štefic, Vitramic – iz tega zadnjega je nastalo gorsko ime Vitran(e)c, kakor je razvidno iz starih listin iz 17. stoletja) značilno za Južno Koroško. Čeprav je tudi na Južnem Koroškem ogromno priimkov z značilno končnico -nik (npr. Mostetschnig, Glantschnig, Napetschnig, Navršnik, Naprudnik, Rebernig itd.), vendarle ne moremo in tudi nikakor ne smemo trditi, da so vsa imena s končnico -nik na Severnem Koroškem in na Vzhodnem Tirolskem (kakor tudi nekateri drugi priimki) južnokoroškega izvora. Tako npr. je Zmólnig (= Smolnik) priimek, ki je po vsej verjetnosti doma v Dravski dolini nad Beljakom, Tschelnig je tipično vzhodnotirolsko ime, Zobernig (na Vzh. Tirolskem Zabernig) (Sovrnik, Zabernig je dr. K. Mitterrutzner pač napačno razlagal iz Zavrhnik) je zelo pogosto ime med Ziljskimi Alpami in Lienškimi Dolomiti (npr. v vasi Laas nad Kötschachom), Granig je pogost priimek v srednji in zgornji dolini reke Möll (Heiligenblut) itd. Vsekakor bi bilo izredno zanimivo in neobhodno potrebno ugotoviti areale teh in drugih priimkov ter odkod izvirajo. Tako bi v veliki meri lahko osvetlili nekatera še neznana dejstva, predvsem, kdaj je zamrla slovenska beseda v posameznih dolinah Sev. Koroške in Vzhodne Tirolske.

Vsi tisti koroški in nemški jezikoslovci, ki so se bavili z etimologijo koroških krajevnih imen (Jaksch, Lessiak, Kranzmayer itd.) so zagrešili usodno napako (zlasti Kranzmayer), da so poskušali ugotoviti izvor teh imen, ne da bi pri tem kakorkoli upoštevali druge slovenske pokrajine, kaj šele da bi upoštevali druge slovanske dežele, čeprav najdemo vrsto jezikovnih značilnosti koroških krajevnih imen tudi po drugih slovanskih deželah, zlasti v Sloveniji – poleg tega pa so bili v svojih izvajanjih in dokazovanjih kar se da pristranski. Tu bom naštel nekaj značilnih primerov in videli bomo, da Koroške nikakor ne moremo obravnavati ločeno od ostale Slovenije. Zelo redka so namreč krajevna imena na Koroškem, ki jih v drugih slovenskih pokrajinah in deželah ne najdemo. Tako najdemo Sopotnico na Vzhodnem Tirolskem (Zopetnitz, južno od Groß Venedigerja), na južnem Koroškem pri Slovenjem Plajberku, pri Škofji Loki itd. Naklo smo že omenili, Hoče, Hoteševo tudi že. Gorje so izredno pogosto krajevno ime v vsem zahodnem slovenskem naselitvenem področju. Najdemo jih predvsem na Vzhodnem Tirolskem (npr. okrog Lienza), v severozah. Koroški, v južnem delu Koroške (samo takoj nad Vrbskim jezerom jih je cela vrsta!), v okraju Lungau na Salzburškem (Hinter-Göriach, Vorder-Göriach), na Gorenjskem, na Primorskem (Cerkno), medtem ko proti vzhodu in v središču slovenskega ozemlja Gorje nado-

meščajo Gore, Gorjane, Gorjanci itd. Žirovnica je tako v srednjem delu Zgornje Koroške (Sirnitz), kakor na Gorenjskem, Notranjskem, na Štajerskem (pri Zidanem mostu), v Dalmaciji in Makedoniji. Gore z imeni Golica, Golec in Golnik je prav tako mogoče najti v večjem delu nekdanjih in sedanjih slovenskih dežel – ne samo v Karavankah, tudi na Zgornjem Koroškem najdemo ime kakor Gelischkhütte (med Spittalom in Zgornjo Belo – Obervellach), prav tako Stavolo di Goliz v Zahodnih Julijskih Alpah. Golec je nad Šmohorjem, blizu izvira Zilje Golzhöhe, Golitschspitze, Hochgolling (= Visoki Golnik), najvišji vrh Schladminger Tauern oz. Nizkih Tur, 2863 m, na Salzburškem, Gollspitze (2184 m) in Galizenschmied na Vzh. Tirolskem itd. **Jesnice** niso samo na Gorenjskem in Dolenjskem, ampak tudi na Primorskem (Jesenica, Cerklje), na Vzhodnem Tirolskem (Ob. u. Unt. Aßling) in – celo na Bavarskem (Aßling med Passauom in Münchenom). Bistrica je ime, ki ga najdemo povsod: na Vzh. Tirolskem, na Koroškem, na Severnem in Južnem Štajerskem, na Gradiščanskem, na Gorenjskem ... in po vsem slovanskem jugu, celo v Romuniji (Bistrița) in v Grčiji (Vistritsa) itd. Dokazov dovolj! Brezje, Breznica sta prav tako na Koroškem (na Zgornjem Koroškem predvsem Breže – Fresach, Friesach, sicer Fresnach) kakor na Slovenskem, v Bolgariji je namesto tega Breznik itd. Dropolje (= Tröpolach) v Ziljski dolini in Drobolje (= Drobollach) pri Beljaku imata inačice v Sloveniji (Dobropolje, Dobro polje itd.). Pišlje (od tega priimek Pišljari!) so prav tako v Sloveniji (ob Dravi) kakor npr. na Vzhodnem Tirolskem (Peischlach, severno od Lienza). Ježe (= Jesach) je kraj na Vzh. Tirolskem (St. Jakob i. Deferegggen), a tudi v Sloveniji poznamo kraje s tem imenom (Ježica, Ježa pri Črnučah, Ježe – hrib pri Grosupljem). Dölsach (Dolže) na koroško-vzhodno tirolski meji ima soimenjaka Dolže (priimek Dolžan!) v Sloveniji, Ponikva (oz. Ponikve) ni samo na današnjem Slovenskem, ampak tudi na (Severnem) Koroškem (= Penk). Na Severnem Štajerskem (in Vzhodnem Tirolskem) je večji kraj Rotenmann (nad dolino Aniče), o katerem beremo v listini cesarja Henrika III: »quoddam videlicet prediolum Rotenmannun... Sclavonice etiam Cirminah nominatum«. Listina je iz l. 1048 in nam prav lepo razodeva, kako so Nemci prevajali slovenska krajevna imena v nemščino. Pravilno se je Cirminah prav gotovo glasil »v Červenah« (dr. Franc Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku, III/138, str. 97) – Nemci so »v« (ali »b«) sredi in konec slovenskih imen dostikrat spremenili v »m«, npr. Solba = Sulm, Zagreb = Agram, Javornik = Amering (severno od koroško-štajerske meje) itd. Červinjan (Cervignano v Furlaniji) je istega izvora (v starih zapisih Zirminzach, Zirnischach itd.). Sicer pa tudi priimki Červan (in Cirman?) kažejo na isti izvor.

Nemci so slovenska krajevna imena ponemčevali različno: vsa večja in pomembnejša središča so že zelo zgodaj dobila poleg slovenskih tudi nemška imena (to se pravi, Nemci so jih zapisali po svoje, kakor so slišali – ali pa so jih prevedli, včasih tudi docela napačno; to smo videli pri starih imenih kakor so Selo – Sedlo, Plešivec, Psinja ves, napačno prevedeno v Hundschorf, verjetno po analogiji – ime samo se glasi pravilno Podsinja ves). Za primerjavo, kako so Nemci prevajali, naj navedem samo dve imeni: »Golica« so med drugim prevajali tudi z »Die Nackete«, »Črna prst« nad Bohinjem pa s Schwarzfinger (!). Med tem pa imena manjših krajev niso bila dosledno ponemčena ali šele zelo pozno. Tako bomo našli pri imenih ženskega spola, ki so bila zgodaj ponemčena in so jih Slovenci rabili v množinski obliki, dosledno končnico **-ach** (Nemci so namreč prevzeli od Slovencev tisti sklon, ki je bil največ v rabi tj. lokativ) npr. Göriach, Zedlach, Tröpolach, Bobojach (= Povoje, Vzh. Tirolska), Mörtshach, Stranach itd. Pri ponemčevanju imen so dostikrat nastale pomote, zamenjave – že zaradi analogije po drugih imenih. Tako se je npr. pri ponemčevanju imena Peščerka, nem. Plescherken, vrnil »l« iz imena sosednjega kraja Plaschischen, Trasischig je težko razvozlati v Stražišče (nad Spittalom), če ne veš, da so Nemci često izpuščali »s« pred »t« na začetku imena; isto velja za že omenjeni Mitschig = Smičice, S(el)koviče = Kühweg itd., celo pri priimkih Stružnik = Truschnig, Skočir = Gutschier itd.; Laserz (gora nad Ziljsko dolino) = Jezerce itd. Prav zaradi zamenjav, medsebojnih vplivov nemškega in slovenskega imena, analogij itd. je včasih težko ugotoviti pravo izvirno slovensko ime. To smo videli npr. pri imenu Kötschach. V

imenu reke Möll so v 19. stol. pomotoma iskali in našli slovensko ime Bela, iz Völkendorf so napačno napravili Velka ves namesto Blekóva ves itd.

Rekli smo, da manjša naselja in sploh manj pomembna krajevna (gorska in vodna) imena niso bila dosledno ponemčena. Posebno to velja za neznatne zaselke, hišna in ledinska imena. Ta so čisto enostavno ohranila svojo staro slovensko obliko ali se le neznatno spremenila oz. so jih Nemci zapisali v popačeni obliki. Navedimo samo par primerov: Dobra in Zoje (= Osoje) nad krajem Kötschach, ki smo ga že omenili, Tschelo, pisano tudi slovensko (Čelo) v Ziljski dolini, Berlog (3 km severozah. od Lienza na Vzhodnem Tirolskem), pogosto ime zaselkov Zlapp (= Slap), Bistriz (potok, ki se izliva nad Šmohorjem v Kozarinjo – Gössering), Peloschen (= Položen vrh) nad Belim jezerom, Prägrad (ob Osojskem jezeru), Postran (prva postaja od Šmohorja proti Kötschach/Mauthen), Klauz (poleg Glanz), vas pri Windisch Matrei-u na Vzh. Tirolskem, zelo pogosto potočno ime Redschtiz, Retschtiz (Rečica) itd. **Ledinska imena:** Dobrawa (pogosto ime, npr. med vasema Kötschach in Mauthen), Tschelnig (hišno ime na Vzh. Tirolskem), Fresach (travnik v občini Schlaiten na Vzh. Tirolskem), Gritschen (njiva v obč. Alkus, Vzh. Tirolska), Gritschberg, hrib v okraju Lungau (Salzburg), Glanznik (hišno ime v obč. Alkus na Vzh. Tirolskem), Auernig (= Javornik) – zelo pogosto ledinsko ali hišno ime na Sev. Štajerskem, Koroškem ali Vzh. Tirolskem, Repetschnigalm (zahodno od Hochalm Spitze), Treskafall in Treskaalm (vzhodno od Hochalm Spitze), Pleßnitzkees (pod Ankoglom), Woiskental; pa še Karnitzen, Garnitz, Garnitzen (= Krnica) – prav tako pogosto ledinsko ime (njive in travniki) na Vzh. Tirolskem in krajevno ime npr. na Koroškem, Štajerskem in seveda v Sloveniji, Zuchepoll (= Suho polje, Virgen, Vzh. Tirolska), Zug(g)edol(l) (= Suhi dol, njiva oz. gozd v obč. Alkus in v dolini Debant, Vzh. Tirolska).

Zgornje razdelitve na večje kraje, katerih imena so bila zgodaj ponemčena, in manjše kraje, ki dostikrat niso bila dosledno ponemčena, ter končno neznatne zaselke, ledinska in hišna imena, ki sploh niso bila ponemčena, niso upoštevali pristranski nemški jezikoslovci (Jaksch, Lessiak, Kranzmayer), ker jim je pač šlo le zato, da bi dokazali, kako zgodaj so se med Slovence naselili Bavarci in kako zgodaj je bila ponemčena Zgornja Koroška (in seveda z njo vred Vzh. Tirolska). Prav tako ti nemško misleči (čeprav rojeni Korošci) jezikoslovci, nenaklonjeni Slovencem in slovenskemu jeziku, niso niti v najmanjši meri upoštevali, da je na Koroškem vrsta krajev, ki so prvotno nedvomno imeli slovensko ime, pa so pozneje njih imena Nemci prevedli v nemški jezik, – teh ne moremo kar tako preprosto prišteti k nemškim imenom. To velja že za napačno prevedena imena (Sattel, Tanzenberg itd.), predvsem pa za taka imena, kakor so: Birnbaum (= Hrušica), Planebene (= Planja, Planica), Winkel (Kot), Winkelern (= Vogliče), Buchalm oz. Buchheim (= Podhom), Egg (= Brdo), Schattseite (= Osoje), Sonnseite (= Prisoje), Hart (= Dobrava), Hahnkopf, gorsko ime = Petelinjek), Nassfeld (Mokrine), Bichl, Büchel itd. (= Gorica), Zwischenbergen (= Medgorje), na Slovenskem npr. Megre nad Bledom, med Podhomom in Sp. Gorjami; Mengore pri Tolminu. Oboje seveda = Medgore, medtem ko je Megvarje = Maglern verjetno iz kelt. »maglos« z latinsko oz. furlansko končnico; Zwischenwässern (= Medvode) itd., pri katerih lahko s precejšnjo gotovostjo sklepamo, da so samo prevodi ali popačenke slovenskih imen, da pa sicer predstavljajo tipično slovensko poimenovanje. Isto velja, morda še bolj, za svetniška imena naselij in krajev. Kje je vendar rečeno, da so taka imena dajali naseljem **samo** Nemci? Za krajevno ime St. Veit – Št. Vid npr. že lahko rečemo, da so tako poimenovali razne kraje prav Slovenci, ki jim je sv. Vid pomenil zaščitnika živine. Podobno bi lahko rekli za številne Št. Jakobe na Koroškem in Vzh. Tirolskem. Sv. Jakoba so častili predvsem Slovenci. Tudi imena, ki so sestavljena s Heiligen, so bila verjetno – vsaj nekatera – prevedena iz nekdanjih slovenskih imen (Heiligenblut, Heiligengeist, Heiligenkreuz, Heiligengstad = Sveto mesto itd.), saj je tudi drugod v slovenskih deželah to običajno poimenovanje, medtem ko to komaj lahko rečemo za od nekdanj nemške dežele.

Dejstvo, da je na Zgornjem Koroškem in na Vzhodnem Tirolskem ostalo tolikšno število imen manjših krajev in predvsem ledinskih imen neponemčenih, pa dokazuje še nekaj, namreč to, da Slovenci v teh krajih, posebno tam, kjer so bili res strnjeno

naseljeni, le niso bili naseljeni tako redko, da so »že po nekaj desetletjih ostali med priseljenimi Bavarci v veliki manjšini«, kakor zelo pogosto beremo v raznih člankih in knjigah, ki se ukvarjajo (samo kakol!) s tem vprašanjem. Imena kakor Bistriz(bach), Dobrova (npr. travnik med Kötschach in Mauthen), Rakowitzen (v dolini reke Möll), Dobra, Zoje (= Osoje), Berlog itd. nujno dokazujejo, da so morali prebivalci teh oz. okoliških krajev zelo dolgo ostati Slovenci in da so tudi še po l. 1500 morali govoriti slovensko, saj so ta imena do danes ostala **slovenska**, večinoma s slovensko končnico! Schlanitzen (in Schleinitz na Vzh. Tirolskem) = Zelenica (med Šmohorjem in Kötschach – Mauthen) je močno popačena, Zelenica v Karavankah pa se tudi danes na koroški strani imenuje samo tako, čeprav Nemci pišejo Selenitza! Na vprašanje zakaj so se Slovenci na Vzh. Tirolskem in Zgornjem Koroškem ponemčili, na Spodnjem Koroškem in Štajerskem pa se obdržali tako dolgo, je pošteno odgovoril dr. J. C. Mitterrutzner v svojem obsežnem članku »Slavisches aus dem östlichen Pusterthale (Drau- und Isel- Gebiet)«, objavljenem v »Neunundzwanzigstes Programm des k. k. Gymnasiums zu Brixen« (1879), ko je zapisal, da so Slovenci na Vzhodnem Tirolskem izgubili svoj jezik in narodnost zato, ker so izgubili svojo politično samostojnost, še preden so mogli razviti lastno kulturo in književnost. V veliki meri pa so k temu, pošteno prizna dr. Mitterrutzner, prispevali škofje in duhovščina iz Salzburga, ki niso prinesli le krščanstva, ampak tudi germanizacijo. Isto velja seveda tudi za Zgornjo Koroško, saj je bilo vse ozemlje severno od Drave dolga stoletja pod cerkveno oblastjo salzburških škofov. Levji delež sta h germanizaciji Vzh. Tirolske s pokristjanjenjem južnih delov Vzh. Tirolske prispevala še salzburška škofa Virgil in Arno (745–784 oz. 785–821), tragično pa je bilo, da je cesar Karel Veliki določil Dravo za mejo med oglejsko in salzburško škofijo. Že Arno je postavil na Vzh. Tirolskem vrsto samostanov in cerkva ter s tem za vselej utrdil oblast salzburških škofov. Ta oblast pa je bila vseskozi trdo nemška, kakor je bila seveda tudi vsa posvetna oblast nemška. Poleg tega so zaradi gorate dežele naseljeni Slovenci imeli med seboj malo ali nič zvez; navezani so bili na večje kraje v dolinah, kjer je vladala nemška gosposka in kjer je bilo naseljenih tudi dovolj Nemcev; če so imeli opravka s posvetno ali cerkveno oblastjo, so morali znati pač tudi nemški jezik. Z Južno Koroško so jim zveze preprečevali večji kraji in mesta, ki so bili prav spretno postavljena izhodišča za germanizacijo (Šmohor, Beljak, Št. Vid na Glini, Labot, pozneje tudi Celovec) – če so že prišli do teh krajev, so seveda morali predvsem znati nemški jezik. Tako so bili, lahko rečemo, nasilno odtrgani od Južne Koroške, ki je bila gosteje naseljena in so ljudje med seboj le imeli dovolj zvez ter v zaledju ostale slovenske dežele. Čeprav je bilo na Južnem Koroškem dovolj Nemcev, kakor nam kažejo priimki (sicer nemški priimki ne pomenijo vedno Nemcev – nemške priimke so, kakor smo že rekli, dostikrat dobili tudi Slovenci. Priimki, kakor Kofler, Penker, Grintschacher, Uggo-witzer, Feistritzer, Paternioner, Kanalz, lahko pomenijo tudi Slovence!), pa le niso prevladali nad Slovenci in dežela je v veliki meri ostala slovenska. – Na Zgornjem Koroškem je tako počasi nastala dvojezičnost, ki pa je bila po l. 1400 oz. 1500 v škodo Slovincem, kakor je dvojezičnost sploh dostikrat v škodo manjšemu narodu. Poročilo o taki dvojezičnosti imamo iz l. 1487, in sicer iz Zgornje Ziljske doline. Napisal ga je kancler oglejskega škofa Paolo Santonino, ki je v letih 1485 do 1487 skupaj s škofom in njegovim spremstvom obiskal Koroško, Štajersko in Kranjsko. Ko govori o obisku v Ziljski dolini, pravi med drugim določeno takole: »admixti sunt sclavi alemanis et utraque natio utrumque idioma dabet.« Nemci so torej prav tako znali slovensko kakor Slovenci nemško. Žal se je pozneje izkazalo, da dvojezičnost manjšemu narodu v takih prilikah preklicano malo koristi. Danes od Šmohorja navzgor ob Zilji nihče več ne zna in ne razume slovenske besede. Isto se je zgodilo z Zgornjo Dravsko dolino, z dolino reke Molne oz. sploh z Zgornjo Koroško ter z Vzhodno Tirolsko.

Iz vsega, kar sem napisal, je razvidno, da je na Zgornjem Koroškem dosti več slovenskega, kakor navadno mislimo. Na žalost pa moramo ob koncu ugotoviti tudi to, da slovenska imena in slovenski značaj dežele na Koroškem (in tudi Vzhodnem Tirolskem) počasi izginjajo. Zahodno od Großglocknerja, Velikega Kleka, se je pojavilo

po drugi svetovni vojni ime Sudetendeutsche Hütte, Windisch Matrei je (po Hitlerjevi zaslugi) zdaj Matrei im Osttirol, Zablško jezero v Podjuni se (prav tako od l. 1938) imenuje Turner See, oba potoka z imenoma Suha v Karavankah nad Podgorjem (v Rožu) so pred leti preimenovali v Kleiner- in Großer Dürrenbach itd. Ime Welitz na zahodni meji Vzhodne Tirolske počasi izginja. Namesto njega beremo Röt Spitze. Gasthaus zu »Unter Roka« v bližini Lienza je izginil, Rosenik (Rožnik) je danes Rosenock itd.

Nisem nameraval napisati nekaj posebnega niti ne nekaj znanstveno ne vem kako dognanega. Toda ob petdesetletnici koroškega plebiscita se mi le dozdeva, da je zdaj skrajni čas, da se zganemo in rešimo oz. zapišemo tisto, kar se še da zapisati in ohraniti, saj se tudi naši severni sosedje, naj je že bilo v preteklosti kakorkoli, zadnje čase ne branijo več priznati, kdo je bil nekoč pravi gospodar omenjenih dežel in ne zanikajo več njihovega nekdanjega slovenskega porekla. V posebno opozorilo in svarilo pa so nam nedavni dogodki ob proslavah petdesetletnice plebiscita onstran Karavank, ob katerih ne smemo več ostati ravnodušni in prepustiti toku časa, kakor smo to delali doslej, da počasi, a zagotovo izbriše sledi slovenstva tam, kjer sta bila nekdanj njegovo srce in glava.

NOVO LETO

Ludvik Zorzut

*Novo leto
tukaj sem:
mir ljudem,
voščila dobra, lepa jaz oddajam.
V jutro rano
le za mâno,
ves svet in luno še zamajam.*

*Novo leto
v hribe grem,
vsem povem:
previdnost, treznost, srčnost so vodnice prave.
Kakšna slast
zraven strast
povzpeti se v goré, ozreti se z višave.*

*Novo leto
iskro vžgem,
silo strem
plezalcem v steni. Tvéganje? Usoda?
Vrv in klin?
Opomin:
življenj je mladih, dragocenih — škoda.*

*Novo leto
pot odprem,
cvet pripnem
planincem, ki še v njih je volja dobra, vztrajna.
Luč z nebà!
Vrisk z gorà!
Le vkup, le vkup planinska gmajna.*

JUGOSLOVANSKA HIMALAJSKA EKSPEDICIJA NA ANNAPURNO II IN IV 1969

(Iz dnevnika)

ALES KUNAVER

1. V Nepal – sam

Nekje v zapisnikih Planinske zveze Slovenije je zapisano suhoparno dejstvo, da se je upravni odbor odločil za organizacijo nove ekspedicije v Himalajo. Cilj: če le mogoče Kangbačen, da se dokonča vzpon iz leta 1965, ali pa kak drug primeren vrh. K tej odločitvi so dodali še mene kot vodjo in ekspedicijski stroj se je počasi začel premikati.

Kaj sem pravzaprav prevzel?

Dolžnost vodje in nalogo, za katero ni mogoče garantirati, da bo uspela.

Dolžnost, da realiziram podjetje, ki stane milijone, katerih še nikjer ni bilo.

Pravico, da sestavim moštvo, za katerega bom trdno prepričan, da lahko uspešno sodeluje in da doseže vrh.

Željo, da se vsi zdravi vrnemo domov.

In odgovornost za vse, kar se bo dogajalo na dolgi poti, polni nepričakovanih dogodkov.

Vse to je bilo seveda mikavno, tudi vznemirljivo, lepo, predvsem je bilo videti uresničljivo. Saj se brez tega stvari sploh ne bi bil lotil.

Vse misli so bile tedaj obrnjene h Kangbačenu in le negotovost okoli dovoljenja nepalske vlade je silila misliti mimogrede še na kak drug vrh. Najprej je odšla na pot nova vloga za vrh. Nato je bilo treba misliti na najvažnejšo odločitev, na izbiro članov. Še vedno je to osrednji problem, največ možnosti za napako je prav tu. Izbor, ki naj bo pravičen, uspešen in predvsem ekonomičen, mora upoštevati dolgo vrsto razlogov za vsakega posameznega člana, saj je vrhunsko alpinistično znanje in izkušnost šele osnovni pogoj, da je nekdo lahko kandidat. Že davno ni več nobena skrivnost, da je čistega alpinizma v ekspediciji le manjši del; vse drugo pa so vsakovrstne naloge in zadolžitve, ki terjajo dodatna različna znanja od vsakega člana. Ekspedicija je precej podobna raketi, kjer napaka posameznega dela lahko uniči celoto in zato ni delčka, ki bi bil bolj ali manj pomemben kot drugi.

Dodaten problem je še resnica, da se niti najboljše osebnosti ne skladajo vedno uspešno, če ni še posebnih medsebojnih vezi, ki pomagajo premagati težave hudih dni na gori. Zato smo del izbora kar prenesli na kandidate same z anketo ali bolje s prijavo, kjer je moral vsak kandidat z nekaj izjavami pomagati pri izbiri in tudi navesti, kako naj bi bila sestavljena skupina, v kateri bi vsakdo sam po svojem prepričanju bil najuspešnejši. Pri končni izbiri potem ni bilo treba drugega, kot ugotoviti, kje so najmočnejše medsebojne vezi, kje poleg tega še potrebna strokovna znanja, in moštvo naše ekspedicije je bilo sestavljeno.

Dr. Jože Andlovic, Kazimir Drašler, Lojz Golob, Matic Maležič, Klavdij Mlekuž, Tone Sazonov in Cicek Štupnik naj bi nosili težo alpinističnega početja na gori; dr. Tine Martinčič in Tone Wraber sta predstavljala našo skromno znanstveno ekipo z namero, da se jima na povratku pri znanstvenem delu pridruži še Mike; in končno še Jerin Zoran, ki ga je ČP Delo ponovno delegiralo kot poročevalca ekspedicije.

Upravni odbor PZS, obe komisiji in še drugi so se diskretno vzdržali vsakršnih pripomb in nam s tem storili veliko uslugo. Noben izbor, pa naj je še tako skrbno pretehtan, ne more biti povsem idealen in pošten. Vsaj senca krivice, storjene temu ali onemu, ga prav gotovo spremlja. In če je že tako, potem je kot pri vsakem nujnem zlu najbolje, da je sprejeto molče in čim prej pozabljeno. Vseeno pa velja, da smo lahko le veseli 31 prijav, ki so bile vse po vrsti resne in utemeljene. Vsak kan-

Ledni oklep Annapurne

Foto A. Kunaver

didat bi bil sposoben da, v primerni kombinaciji seveda, sodeluje pri taki ekspediciji. Zato upam, da se vsakemu med njimi še ponudi priložnost to tudi dočakati.

Novo leto je bil rok za sestavo moštva in takoj so sledile zadolžitve posameznikov: Dr. Andlovic: medicina in pregledi, Mike Drašler: prehrana, Lojz Golob: kisik, zveze, embalaža in delno tajniški posli, Klavdij Mlekuž: trening, posamezne zadolžitve in na poti asistenca zdravniku, Cicek Štupnik in Matic Maležič: oprema, Tone Sazonov: fotografija, razne nabave ter pomoč pri hrani, Jerin Zoran: publiciranje, novice pred odhodom in pomoč pri diplomaciji, dr. Martinčič in Tone Wraber priprava znanstvenega materiala.

Jaz sem prevzel zvezo z upravnim odborom PZS in s komisijo za odprave in alpinizem ter druge formalnosti, vsi skupaj pa še vse drugo.

Upravni odbor, komisija za odprave in PSJ v Beogradu so pri tem prevzeli delikatno nalogo, da najdejo sredstva in da bo naša ekspedicija sploh lahko dobila kri in noge.

Predračun ekspedicije je znašal od 42 do 30 starih milijonov; celotna vrednost z vštetimi materialnimi prispevki, vezanimi ali nevezanimi na razne komercialne dogovore, ter upoštevanimi lastnimi prispevki članov in z vrednostjo dopustov pa dosega skoraj 60 milijonov starih dinarjev. Stroške smo znižali z nekaterimi ukrepi: na primer s prevozom po cesti, ki je sam zmanjšal izdatke v primeri z letalskim, ladijskim in špediterskim za okoli 12 milijonov, s tem da smo bivali v hotelih na potovanju samo v N. Delhiju in Kathmanduju, z lastno udeležbo članov, z osebno in tehnično opremo in še kaj. Mnogo je pripomogel tudi prispevek raznih podjetij: IMV in TAM sta dala

vozila, obuvala je prevzel Koteks, mnogo hrane Emona, Kolinska, Dana in drugi, odprto roko so imeli tekstilci in farmacevti, v dar smo dobili tudi Tigrove gume, po katerih smo se brez defekta kotalili po svetu.

Zanimiv je ciklostiran list z dne 26. junija 1969 z naslovom: »Trenutno stanje priprav za ekspedicijo na Kangbačen«. Petintrideset dni pred odhodom je cilj še vedno Kangbačen, je višinska oprema pripravljena, sta zagotovljena dva kombija podjetja IMV, se prižiga zelena luč v mariborskem TAM, je še 36 podjetij podprlo našo stvar, je nepalska vlada sporočila, da če že na Kangbačen, bo treba po daljši poti, je ekspedicija zdravniško »požegnana«, s kondicijo približno enako kot državna waterpolo reprezentanca za olimpijado. Vsi člani so bili cepljeni, za kritje materialnih težav pa imamo dve lepi obljudi. Kasnejšemu razvoju dogodkov bi skoraj lahko rekli – sončno z delno oblačnostjo. Ko oba izvršna sveta – republiški in zvezni – krepko pobotrujeta ekspediciji, ko brez dovoljenja v žepu že natovarjamo vozila, na koncu izbruhne nevihta: nepalska vlada ne more dovoliti vzpona na Kangbačen, ker ni na listi dovoljenih vrhov za leto 1969. Tako se naša prizadevanja odbijajo od nekakšne nevidne stene. Ko potem prosimo za Lotse Šar, ki je in ni na listi, dobimo zopet negativen odgovor. Kronologija pisem, depeš in odgovorov tu pravzaprav ni važna, važno je to, da smo sedeli v pisarni Planinske zveze 2. avgusta mrkih lic ob dejstvu, da dovoljenja še vedno ni. Naši prijatelji, ki jih je čakala odgovorna odločitev, so se izrekli za nadaljevanje te akcije in sklenili smo, da čez tri dni odletim v Katmandu naravnost v levji brlog.

Hvala za tisto zaupanje, v njem je bila kal uspeha ekspedicije.

Potem se je kolesje zavrtelo z vrtoglavo naglico. Če se ne motim, mi je komaj še ostalo za dve uri časa, da sem zmetal svoje osebne stvari v kontejner, vse drugo pa je bilo izpolnjeno z dirko od ene do druge malenkosti, ki jih je bilo še treba opraviti pred odhodom. Na uradnem sestanku je prevzel Lojz skrb za ekipo do snidenja, Zoran pa za pot do prvega cilja. Naše slovo 5. avgusta na brniškem letališču je malce otožno, a polno upov. Na robu betonske ploščadi so mahali moja ženička in prijatelj. Potem so šli nazaj na Gospodarsko razstavišče nalagat vozila.

Spet šum motorjev in pospešek ob štartu. Kot bi odrezal, so bile pretrgane divje priprave na pot, telo je obmirovalo. Le še misli vrtajo po nalogi, ki nas čaka. Ob vseh temeljitih pripravah, ob še tako skrbno premišljenih domnevnih situacijah, lebdi nad vso mikavnostjo kot velika senca gora problemov, ki jih velja še razčistiti na poti do cilja in nazaj. Spet enkrat velja pravilo, da se ni bati celote, če se posamič lotiš detajlov, in taka je bila naša trdna namera na poti v Himalaje.

Prvi intermezzo na poti me je iznenadil že kar v Beogradu. En dan čakanja na letalo za Rim sem izpolnil s papirno vojsko na indijski ambasadi. Zapletlo se je okoli tranzitne vize, pa zato ves dan prinašam in odnašam iz njihove ambasade papirje, izjave, pojasnila, in končno, pozno popoldne, obljubo, da bodo tranzitne vize takoj izdali in da je vse v redu. Tistega dne imam čez glavo dovolj in potem samo še čakam na jutro, ko poletimo proti soncu, se v blagem loku usmerimo proti Jadranu in nizko preletimo domače obale nad Dubrovnikom. Kratek polet preko Jadrana in Italije, kosilo v letalu, eno pismo. Po dveh poskusih pristanemo v Rimu. Sedaj, ko mi je za cilj gorski svet Himalaje, je bil pravkaršnji pogled iz zraka na velemesto nekakšno slovo od Evrope in od hrupa motorizacije.

Na poti iz letala še nekaj slikam, pa sem zato zadnji ob vstopu v sprejemnico. Prvo, kar čujem, je vzklik olajšanja: »Oh, you must be Mr. Kunaver. I was waiting for you so much.« Majčkena japonska stewardesa se predstavi in oznanja, da sem odslej v njeni oskrbi do poleta japonskega boeinga na vzhod. Smešno, če slišiš, da si v oskrbi majcene Japonkice, ki bi jo skoraj na dlani prenašal naokrog. Končno me spajdaš z ameriškim pridigarjem, ki pravi, da gre pridigat v Indijo, pa ga skrbi, kako bo zagovarjal Vietnam. Pozno popoldne se naše postopanje po letališču konča v udobnih sedežih, ki z letalom vred brzijo na vzhod. Sredozemlje se izgublja v večernem mraku. Bejrut, Teheran, sta le kratki nočni postaji, dokler se ne spustimo v težke monsumske oblake, dokler prve kaplje ne zarišejo mokrih sledi po okenskem steklu in dokler končno ne pristanemo v New Delhiju, v nekakšni čudni juhi iz megle, dežja

in monsumske vročine. Zopet zajemam s polnimi pljuči znani indijski zrak, dojemam vonjave, ki obujajo tolike spomine, in že je tu carina, uradniki v kratkih belih hlačah, pa kuliji in taksi, ki me veselo odere na meh in si zaračuna trikratno ceno za prevoz do znanega hotela. Tu smo torej! Na naši ambasadi mi hladijo optimizem in že se odpravljam naprej. Kljub monsumu in obupnim popotnim razmeram dobim sedež v letalu za Kathmandu šele za 9. 8. Mali firechild nas vleče v dež in oblake, ki kažejo sem ter tja velikanske luknje in pod njimi Gangeško ravnino, tako preplavljeno z vodo, da odpovedo vsi pojmi o evropskih poplavih. Morje oblakov skriva vrhove na severu in le enkrat se pokaže belo v belem. Osamljen koničast, bel vrh sredi belih oblakov, pa vendar so njegovi snegovi še toliko bolj beli in neznansko vabljivi. Letalo stresajo sunki vrtnicev, ko letimo čez skrite Sivalike – predgorja Himalaje. Za velikanskimi stolpi kumulov se naenkrat odpre pod nami globok kotel. Kathmanduj-ska kotlina v bledem soncu. Pristanek, formalnosti, jeep, hotel, to vse gre mimo kot nepomemben film, jaz moram takoj v Singhadurbar, tja, kjer se mora odločiti – da ali ne – za našo ekspedicijo. Pa je res že dolgo, odkar sem bil tu, ne vem več, da je v Nepal praznik in je Singhadurbar prazen. Torej zopet enkrat tisto nemogoče natezanje, medtem ko prijatelji doma štejejo dneve in se ozirajo za odrešilnim telegramom.

Mali »Blue Star Hotel« zapustim naslednjo jutro in se potopim potem v množico hodnikov, stopnišč in sob menda največje stare palače na Vzhodu, skupka praktično vse nepalske birokracije – Singhadurbarja. Moj prvi cilj je dr. Manandar. Pri njem in prek njega se torej začne pogajanje za dovoljenje. Lista dovoljenih vrhov je zapečatena, vsemogočna in nepremakljiva, in v petih minutah se moram odločiti po naj-novejši odredbi – za tri izmed prostih vrhov, vlada pa bo odločila, ali in katerega nam dovoli. Tehtam dotedanje znanje, nekdanje jugoslovanske himalajske želje, pa moč, opremljenost ekipe in letni čas. Rezultat je trojka Annapurna I, Manaslu in Annapurna II. Annapurna I zato, ker je pri variantah za kathmandujski razplet bila v mislih že v Ljubljani tudi drugim prijateljem in funkcionarjem. Manaslu zato, ker je že bil in sicer prvi, a nedoseženi cilj Jugoslovanov, in nato Annapurna II, ker je eden najlepših vrhov v Himalaji z zapletenim dostopom in kompliciranim dolgim vzponom, ki je zelo podoben tistemu, kar bi morali početi na Kangbačenu, le da je precej zahtevnejši. Dirjam v hotel za pisalni stroj, čez eno uro sem nazaj. Zapuščam Singhadurbar z obljubo, da bo odgovor takojšen.

Tri dni kasneje sem telegrafiral Planinski zvezi in Zoranu na »Delo«, da je vlada po skrajšanem postopku dovolila vzpon na 7937 m visoko Annapurno II. Kolesa se lahko premaknejo.

2. Snidenje v Kathmanduju

Predstavljam si dirko v Ljubljani, razburjenje prijateljev, njihove občutke in njihov odhod. Dvajset tisoč kilometrov nas še loči. Zanje bodo to dolgi dnevi naporne poti; zame mesec dni vojskovanja za različna dovoljenja, ki jih še rabimo, od permita za nabiranje rož pa do vseh naslednjih za film, fotografije, streljanje ptic, za analize parazitov, za obe puški, do pismenega potnega dovoljenja za vsakega člana ekspedicije z vpisano potjo do naše gore. Vmes še skok v New Delhi zaradi indijske carine in vremenskih poročil All India Radio in nazaj v papirno vojno v Kathmandu. O mojih dečkih ni druge novice, kot da so odšli na pot in se, kaže, izgubili v azijskih prostranstvih. Nič ne pišejo, nič, mrcine.

List iz dnevnika 24. 8. 1969

Dan sem porabil za pisanje. Na pot so morali naslednji »akti«.

1. Nov, obširnejši izvod prošnje za Annapurno II.
2. Izjava za His Majesty's Government of Nepal, da se bomo držali veljavnih zakonov itd. in da kazensko odgovornost za vse prevzemam nase. (Lepa reč!)
3. Natančne biografije vseh članov. (Tudi lažem, ko gre za razna imena.)
4. Natančna risba poti v petih kopijah.

5. Tehnični opisi radijskih aparatov za posebno dovoljenje.

6. Tehnični opisi avtomobilov.

7. Spiski opreme. Priredil sem jih po kategorijah: prineseno, oprema, hrana, rezervni deli, predvidena potrošnja, predviden zopetni izvoz. Vse z vrednostmi.

Pisal sem do večera, potlej dobra kitajska večerja (čista). Jutri bom papirje raznašal. Mesec mine, meni pa poide potrpljenje in telefoniram v Delhi. Odgovor ambasade je: »Tvoji su baš ovaj moment došli, eto ti jih na telefon.«

Potem skozi prasketanje radiotelefona čujem Zorana in pretrgane informacije: »En kombi razbit... ne, oba kombija razbita. Tine je ranjen v koleno... v bolnici... kamion OK.« In že vpijem nazaj. »Kamion naprej... Kamion naprej... ostali z letalom... razumeš, z letalom v Kathmandu, imam že nekaj dni rezervirano dakoto za Pokharo. Tine na avion in domov...« Odslej čakam vsako letalo, ker so letala že dneve vnaprej razprodana. Čez štiri dni dočakam: Klavdij, Lojz, Dohtar, Tone in Tonač so tu, živi, zdravi, nič opraskani.

Novice: Cicek, Mike in Zoran so s kamionom že na poti, Matic pa še čaka na kiskovo opremo. Pride za nami. Potem samo registriram pripovedi o minulih dogodkih; karambolih, o vročini, o kabulski ambasadi, in še in še.

Jaz sem lahko krajši: Šerpe čakajo v Pokhari v hotelu Annapurna; prav tako zvezni Mr. D. B. Rai in okoli sto nosačev. Dovoljenja imam, zamuda, ki smo jo nabrali, ni tako huda, ker se je monsun zavlekel za cel mesec in pravzaprav še traja. Torej glave pokonci, v hribih smo bolj suvereni kot na cesti.

Priti v Kathmandu je težko, pa tudi odpotovati ni najlažje. Dakote nepalske letalske družbe so zasedene za več dni vnaprej in jaz sem jih že celo vrsto rezerviral in

Naše himalajsko moštvo 1969. Stojе: Wraber, Jerin, Maležič, Drašter, Thondup, Golob, Kacering, dr. Andlovic, Ang Temba, Sazonov, Štupnik. Čepе: Njima Dorjee, Tjering Namgial, Phurkipa, kuhar Dava, Sirdar Annulu, Pemba, Lhakpa Dorjee, Kunaver

preklical, ko sem več dni zapored pričakoval prijatelje in kamion iz Delhija. Ko so končno vendarle prišli, je bila potrebna nova bitka pa kup komplimentov in nasme-hov, da smo najprej dobili sedeže za prvo skupino do Pokhare. V hotelu »Anna-purna« čaka zvezni in prva skupina odhaja v Pokharo. Za njimi se končno približlje naš kamion, ki sem mu na mejo poslal nasproti kuharja Davo. Ves teden je čakal, nesrečnik, v ravnini in že skoraj obupal, potem pa so iskani sahibi le prišli. Zoran, Mike in Cicek lezejo iz kamiona shujšani, upadlih lic, a dobre volje. Tu seveda ni treba pripomniti, da oba naša šoferja kar raznaša uspeh njune šoferske epopeje in kaj kmalu po prihodu že čujemo razne domneve o jugoslovanskih šoferskih rekor-dih. Seveda sta silno pohvaljena. Tudi nam vsem se je odvilil kamen od srca, saj je ekspedicija dosegla svoj prvi cilj. Manjka samo še Matic, ki čaka na kisikovo opremo. Za drugi dan – 12. sept. – imam obljubljen avion. Ob trinajstih naj bo kamion s tovorom na letališču. Na vprašanje, koliko je opreme, odgovorjam pitijsko, ker že pogled na kamion kaže, da je je več, kot smo domnevali. Pričenja se tista zadnja dirka pred odhodom. Kupujemo še filme, razglednice, oddajamo pošto in končno zvečer lahko v miru poklepetamo. O poti, o karambolih, o vročini, o vseh drobnih sličicah dotedanjega poteka ekspedicije.

Zjutraj smo spet v mestu. Z Zoranom menjava denar – tu naju malo čudno gledajo, ko prevzemava kilske količine nepalskih rupij. Sredi Kathmanduja prikoraka mimo mene precej velika postava z raztresenim pogledom klasičnega kathmandujskega turista. Kot v Ljubljani bleknem za njim: »Matic, živijo.« Srečanje je približno tako kot v Ljubljani pred pošto, saj Matic pri takih stvareh nikoli ne izgublja živcev. Manj-kajočo kisikovo opremo ima, bil je že v hotelu, dali so mu jesti, vse v redu. Ob dveh smo na letališču. Vmes sem skočil še do Manandarja v Singhadurbar po slovo, po zadnje papirje in po inštrukcije, kaj naj storimo, če bi nas prosluli domačini v Mar-siandiju preveč gnjavili. Zdaj stojimo na letališču pred zadnjim problemom – leta-liško tehtnico. Ves direndaj se konča tako, da ostane v Katmanduju za pol letala opreme, talec, ki naj to opremo prihodnji dan pospremi v Pokharo – Zoran. Sicer se prijazno smeje, vendar so kotički ustnic zaviti navzdol. To pa za poznavalce pomeni, da je strašansko jezen. Prav vest me peče, ko puščam starega prijatelja v zagati, ampak trenutno ni drugega izhoda. Mi posedamo po prtljagi in odškrip-ljemo v nebo. Tele stare dakote so sicer zelo zanesljive, a vendar se mi strojniška duša trga, ko poslušam škripanje, šklepetanje in druge čudne zvoke, ki nas spreml-jajo skozi zrak. V pol ure se približemo skozi grmado oblakov čez prostrano kotlino, zdrsnemo mimo jezera in pristajamo na vegastem travniku ter po več odskokih končno le obstanemo blizu ograje. Še obrat, počasna vožnja do mogočnega pipala, ki je s svojo mogočno krošnjo hkrati senčnica in letališka čakalnica, in vijaki se ustavijo. Tu smo močno pričakovana prtljaga, saj nas čaka pisana množica kulijev in šerp. Naglo iztovarjamo, potem letalo prižge motorje in odleti z enim slepim potnikom – Cicku se Zoran smili (o licemerstvo nazarensko!), pa je zlezal nazaj v avion in obljubil, da bo spravil Zorana v dobro voljo.

V razmajani baraki, ki nosi naziv hotel »Annapurna« in stane 12 \$ na dan, so se moji dečki med tem naspali in najedli. Zlobno pripominjajo, da jedo že teden eno in isto velikansko ribo. V potrdilo pride zvečer na mizo še rep. Rai – naš zvezni – je še kar zadovoljen in dobre volje in pomaga organizirati nosače, ki nas že precej časa čakajo. Večerja je presenečenje zase. Kljub barakarski podobi hotela servirajo v srebru, natakar ima bele rokavice. Sedaj razumem, zakaj stane 12 \$.

Jutro prinaša spet direndaj z nosači, priprave na pot, delitev opreme in čakanje na Zorana in Cicka. Ko ta dva priletita, žarita kot lune. Kot edina potnika imata poleg naše prtljage in dveh katmandujskih zastojkarjev še svojo stewardeso. Najprej zvemo, da ji je ime Kamala, vse druge dogodivščine in njeno biografijo, preden je govora o opremi in ekspediciji. Potem še poslovilne slike na polaroid. Eno dobi Kamala v žep, druga roma v arhiv, da bomo kasneje lahko kaj obirali. Prvič po odhodu od doma smo vsi skupaj in se pri tem spominjamo Tineta, ki je ekspedicijo že končal z nesramno poslikanim mavcem na nogi in z letalsko karto za Jugosla-vijo. Zvečer že izplačujemo predujem in izdajamo številke nosačem. Zjutraj lije kot

Levo zadaj Mačapučare

Foto A. Kunaver

iz škafa, mi pa še nismo bili pošteno mokri, odkar smo odšli od doma, pa se nam ne da v to čobodro. Precej nemoško je to, pa vendar si tako prigrjolufamo še eno kosilo v hotelu, potem kljub dežju pod dežniki odčofotamo prek letališča proti vzhodu, kjer se za vaškimi hišami steza izgublja v riževih poljih. Dolga kolona se izgublja po stezi in proti večeru dež poneha in spravljamo se spat v vaško šolo. 120 nosačev odlaga tovore na gladkem travniku, iz vasi za nami pa odmeva petje žena in deklet, ki imajo menda nekakšen praznik. Še naslednja dva dni jih gledamo v vseh vaseh praznično oblečene, ko pojejo in plešejo.

3. Anabaza v bazo

Večeri na poti so vsi enaki, skrb za prenočišče, za hrano, iskanje tega in onega; ropot loncev iz naše kuhinje, pa lučke, ki se prižigajo druga za drugo, in vse naokrog dim nosaških ogenjčkov, kjer na suhi koruznici, bambusu in drugem kurivu kuliji kuhajo svojo večerjo. Potem vse počasi utihne, morda dva premalo utrujena sahiba še kaj poklepetata pa obvezni Zoranov pisalni stroj, ki ropota v noč ob soju čelne svetilke, in potem tišina, pomešana le z glasovi gozda in polj, laježem vaških psov, pač z vsem tistim, kar polni podeželsko tišino. Jutra so vedno bolj hrupna. Spočiti smo, mudi se nam, nosači razburjeno iščejo svoje tovore, vežejo vrvi, nato-varjajo, in končno se kolona razvrsti po stezah. Tudi mi se ne držimo preveč skupaj, saj se nosaška kolona premika počasi, imamo še vedno čas, da si kdo uredi to in ono

stvar, pa kje postane, da si poišče lep motiv, ali za opoldansko kopel v soteski. Kmalu nam je jasno, da so nosači dosti hitrejši, če vedo, da smo daleč spredaj. Boje se, da bomo ušli dalj kot do predvidenega basa (baas = počivališče).

Pot nas iz Pokhare vodi v treh kljukah. Najprej na vzhod, potem naravnost na sever skozi Himalajo in nato na severni strani verige zopet na zahod. Vsega skupaj za 12 dni, in kot je na tretjine po dnevih razdeljena ta pot, tako ima vsaka tretjina tudi svoj pokrajinski značaj. Za prvo so značilna nizka pogorja, kjer se stalno gibljemo v gozdovih ali po riževih poljih, se vzpenjamo po grebenih in se spet spuščamo v globoke doline, se potimo v vročini in vlažnih izparinah, kadar sije sonce; v glavnem pa z dežniki v rokah čakamo, kdaj bo prihodnji naliv. Naša oprema postaja vlažna, na blato, na potoke brez mostov smo se navadili že prvi dan. Sprva se noga previdno izogiblje blata in luž, skače s kamna na kamen, dokler ne pride tisto prvo mesto, kjer je treba v vodo ali blato, ker drugače ne gre. S tem je led prebit, veselo potem čofotaš po blatu in vodi do večera, potoki pa so dobrodošli predvsem zato, da si v njih izplaknemo blatne čevlje in noge.

Med potjo, to je tretji dan, dobijo naše demokratične namere moralno klofuto: Anulu, sirdar, me je pri opoldanskem kopanju in počitku uradno obiskal in protestiral, da tako ne gre več, da noben šerpa ne ve, kateremu sahibu naj prej pripravi posteljo ali prinese hrano. Da moramo določiti vsakemu svojega šerpo! Po krajšem pogajanju se vdam in dobim za nagrado starega Purkipo, ki je najstarejši mož v ekipi. Ta mi naslednje dni s ponosnim obrazom nosi najprej blagajno in vsak dan vsaj trikrat predlaga, da bi nosil še puško. Ko uspe še s tem, je njegovi šerpovski reputaciji zadoščeno in duševni mir kar lije iz njega. Odslej so šerpe bolj ali manj demonstrirali svojo pripadnost; po činu pa je vsekakor najvišje zlezel »profesor« Pemba, ki je z modrim obrazom nosil za Tonetom herbarij in gospodinjsko mrežo, polno nabrane sveže zelenjave.

Vsaka pot ima svoj cilj in naša prva tretjina je imela za cilj dolino reke Marsiandi. Od nas je po tej poti hodil nekoč samo Anulu, pa se je sploh ni več spominjal. In dolina Marsiandija je pomenila za vse nekakšen Timbaktu. Za nas je bila dolina prehod na severno stran Himalaje, kjer reka prebija gorsko verigo z globoko sotesko nastalo takrat, ko je Marsiandi že imel svoj tok proti jugu in so se himalajski grebeni šele začeli dvigati. Preseneča višinska razlika med dnom soteske in vrhovi v bližini, prek 7000 m. Res veličasten naravni jarek, stisnjen med gorske sklade. Vanj smo se pogreznili za štiri dni tudi mi. Ekipa se vidno uigrava. Tek je dober in v dnevniku za 17. september med drugim piše: Figaro kocke itd. še vedno nisem dobil (prijatelji mi jih obljublajo že iz Ljubljane). Ob 19.19 Cicek prvič izjavil, da je sit! To je triumf za Mika, ki odgovarja za hrano. Pa so tu tudi drugačne pripombe za isti dan: Mokro jutro. Kup bolnikov, doktor in Klavdij sta se lepo uigrala in imata z njimi mnogo dela. Njuna ambulanta je zjutraj in zvečer zelo obiskana. Most na Marsiandiju je porušen, pa moramo zato ob reki navzgor po desnem bregu po stari stezici. To pomeni še dva dni še hujšega čofotanja po blatu in vodi in še več pijavk kot sicer. Zvečer opazujem potrošnjo tablet proti kašlju. Vse skupaj ni videti nič kaj preveč vzpodbudno. Po enem tednu pa že vsi hodimo kot stroji. Črni dan naše poti je zadnji dan v soteski. Spimo v vasici Jaghat in nihče ne ve prav točno, kakor daleč je do Tondjeja, na zgornjem koncu soteske. Poglejmo v dnevnik:

21. 9. 1969 – Dan, kot hude sanje. Dež in strašno razbita dolina. – Pot zelo divja; gor, dol, stopnice, leseni balkoni nad razpenjeno vodo, izreden padec. Ob 14. uri smo pri sahibu v Tondjeju in v dežju nas prevzamejo vaški policaji. Morje rakšija itd. Z nosači je bilo slabše. Čez 30 jih je ostalo v soteski in taborilo na prostem, nekaj jih je spalo v zaselku Darapani, nekaj jih je prišlo prav do Tondjeja. En nosač padel 40 m, sam zlezel na pot in prespal v koči pri »čarovnici«. Oficir prišel v Tondje utrujen in preplašen. Jutri takoj po izgubljeni tovor. Cela štorija...

Zvečer se vsi sahibu, šerpe in domača družina s sosednjimi firbci vred gnetemo v eni od vaških hiš. Zalogo rakšija in čanga smo naglo pospravili, »vesela vdova«, kot smo rekli gospodinji, pa nas je nahnarila iz velikega bakrenega kotla. Tonaček (Sazonov) ima zvečer še predavanje o fotografiji za domačine in kmalu se na

smrčečo gomilo ljudi na podu vsipljejo le še majceni hroščki, ki imajo menda svojo bazo na omari. Zadnjo tretjino poti ob Marsiandiju pričenjamo, ali točneje, še ne pričenjamo 22. 9., ker imamo pravcati štrajk ali prekinitve dela. To se za pošteno ekspedicijo vsaj enkrat spodobi. Ambulanta dela štiri ure s polno paro. Popoldne se prestavimo v Bagarčap. Zbarantali smo konec štrajka in šli na kratko etapo bolj zato, da bo po naše, kot pa da bi opravili resno etapo.

Dežja je menda konec in pokrajina vidno spreminja svoje lice. Za Bagarčapom je bujna džungla še vedno tako gosta, da oko skoraj išče, odkod bo kaj skočilo. Zlobna Zoranova pripomba: pantri so poslali po okrepitev, ker nas je toliko.

Občutimo na vsakem koraku, da tu ni več doline, ki bi se vztrajno odpirala proti jugu in se spuščala v nižino. Zašli smo med mogočne gorske grebene v veliki dolini, ki s svojo spremenjeno podobo odgovarja na vprašanje, zakaj so si ljudje utrli stezo skozi odurno sotesko Marsiandija. Dolina ni več samo oster zajedena, ampak ima tudi ravnice in položne bregove z bujnimi polji ajde, ječmena in krompirja. S slamo krite hišice so ostale daleč zadaj pod sotesko. Tu so hiše kamnite, krite s skodlami, kot v naših Alpah. Le molilna bandera pričajo, da smo med budisti, in lica domačinov, da je to povsem drugo ljudstvo kot na jugu, saj smo se skozi sotesko preselili od Indoevropcejev k severnjakom, k Bhotijam in pravim Tibetancem. Dolino so torej poselili s severa. Danes je tu še dodatek prebivalstva, ki je pribežalo sem, ko so Kitajci anektirali Tibet. Ko smo morali v Kathmanduju menjati cilj ekspedicije, se nam še sanjalo ni, da nas bo končni izbor pripeljal v eno najlepših dolin Himalaje, o kateri je iz literature, predvsem o njenem pestrem zelenju vedel kaj več le Tone, a še ta v glavnem le po latinsko. Ob Marsiandiju se sedaj počasi bližamo zadnji vasi ob poti. Težko pričakovani Pisang dosežemo 24. sept. Slikovita vas, okoli nje beli vrhovi. Predvsem eden od njih priteguje pogled. To je naša Anapurna, ogromna modrikasta gmota ledu.

Priznam, da nam je prvi pogled nanjo zaprl sapo.

V Pisangu smo bili gostje v hiši robatega Tibetanca, ki nam je že spodaj v dolini prodajal jaka. Njegov mlajši brat je lama, zna nekaj angleško in nam dela družbo. Hiša naših gostiteljev je v sredini, odprta je proti jugu in na odprtem balkonu lezemo v spalne vreče in gledamo nad seboj prav sanjsko podobo. Črni gozdovi se širijo nad vasio in prehajajo v senožeti, nad njimi pa se iz teme pne raztreščen oster leden greben in se vrtoglavo žene ves srebrn v soj prijaznega ščipa proti vrhu naše Anapurne. Zjutraj dirjamo v nasprotni breg na ogled, potem pa na zadnjo etapo, še ob Marsiandiju in v stransko dolinico Sapčo. Nizki bori, brinje, češmin in kristalna voda. To je Sapča. Vsenaokoli snežne stene. Skozi zadnje zlatorumene brezove gaje stopamo v travnati kotel. Tu bo spodnje bazno taborišče. Višje nosači ne gredo, ker je premraz. Na travi je ponoči pod ničlo. Višinomer kaže okoli 4000 metrov.

Pred izplačilom se še dolgo pogajamo. V mraku smo končno sami. Šerpe postavljajo tabor, mi razmeščamo prtljago. Pozno ponoči naš tabor utihne.

Prvi cilj smo torej dosegli. Za nas je sedaj najvažnejša časovna bilanca. Ta je trenutno zaradi poznelega monsuna naša šibka točka. Po statističnih podatkih vemo, da imamo na razpolago en uporaben mesec z rastočimi hitrostmi vetrov, s padajočimi poprečnimi temperaturami in z vedno krajšimi dnevi. Od tega so kratki dnevi še najmanjše zlo, ker človek v višini že tako nima moči, da bi v celoti izkoristil daljši dan. Trši oreh so vetrovi in temperatura. Monsunski veter veje še avgusta z jugovzhoda s hitrostjo kakih 20 milj na uro, potem pa začne spreminjati smer proti jugu, zahodu in severozahodu, od koder piha v začetku zime s hitrostmi po 120 milj na uro v večjih višinah. Istočasno pade temperatura na 40 in več stopinj pod ničlo v višinah nad 7000 metrov. To je čas, ko človek tam zgoraj nima kaj iskati. Naš manevrski čas je torej za pol krajši. Ne smemo si dovoliti večje napake. Aklimatizacija in postavljanje spodnjih taborišč terja 20 dni, končni vzpon in umik z gore okoli 14 dni pa je tu že deficit, ki ga bo treba po pameti nadomestiti. Prvi ukrep je premeščanje baze, ki ga časovno združujemo s postavljanjem tabora I. Pa ne takoj. Navsezadnje je za nami 12 dni hoje, mesec dni potovanja, karamboli, diplomati,

cariniki, nosači in vse tiste popotne štorije, ki delajo pot sicer mikavno, pa tudi naporno. Tu pred glavno nalogo je potreben vsaj majčken oddih. En delovni predah, en sam, skopo odmerjen dan, pa še ta je namenjen prekladanju opreme. Dnevnik suhoparno poroča: ...uredili smo spodnjo bazo, ločili opremo od hrane. Kupili smo jaka za 630 Nrp in jedli krvavice ipd. Jak je svežil atmosfero. Popoldne smo pripravili 12 tovorov za ekipo 6 + 6 za tabor I. in izločili tovore, ki so namenjeni za višinsko bazo. Mali prioritetni red. Jutri vstanemo zgodaj...

Zgodba se sedaj spreminja. Še včeraj smo v dolgi, razvlečeni vrsti potovali skozi gozdove, na koncu nekateri celo na konjih, sedaj pa smo potegnili na plano vrvi, cepine in drugo kramo. Začenjamo tisto, zaradi česar smo pravzaprav prišli. Šest sahibov in šest šerp odide zgodaj zjutraj proti taboru I. To sta prva in druga skupina, po trije sahibi in trije šerpe, alpinistična elita naše ekspedicije – Lojz, Tonač, Cicek, Matic, Klavdij in Mike s svojimi šerpami. Tretja skupina smo »hišni starci«, doktor in jaz pa štiri šerpe.

(Konec v prihodnji številki)

ZDRAVNIŠKI ZAPISKI S POTI V HIMALAJO

DR. JOŽE ANDLOVIC

1. Karambola ni bilo

Pozno zvečer smo se z našimi vozili prerinili skozi strahotni orientalski vrvež ob Bosporu in s trajektom zapustili Evropo.

V predmestju Uskudarja (azijski del Istanbula) se v obcestni krčmi (locantasi) naložimo coca-cole. Z Maticem se zamenjava, on prevzame volan, jaz kot sovožaj opazujem cesto. Zaradi izredno živahnega prometa ob obali Marmornega morja ni odveč dodatni par oči. Počasi se redči kolona, žvižganje gum po asfaltu dobiva vedno višji ton, brzinomer izteza svoj kazalec vedno višje preko 100 km/h.

Pred tremi dnevi smo odšli iz Ljubljane z občutkom dvotedenske zamude. Za 1. avgust določeni odhod se je zaradi vsemogočih komplikacij zavlekel. Kot Damoklejev meč visi to nad nami: Smo prepozni? Nas bo zima prehitela? Bomo morda prišli v Nepal le na uro pogledat? Zaradi prejšnjih dveh ne popolnoma uspešnih odprav se kaj takega ne sme zgoditi, sicer bo z našim himalaizmom konec.

Primerno naelektreni smo odvihrali na 12 000 km dolgo pot proti Katmanduju. Že tam nekje pri Trebnjem me je ob piskanju gum in občasnem cviljenju zaskrbelo. Glede Annapurne sem bil optimist, če se bo le tole po cesti dobro izteklo. Rad bi bil tovariške posvaril, pa sem stisnil zobe. Ne bi bil rad že v prvih urah skupne poti stari nergač.

Od časa do časa poškilim na desno, kjer globoko pod nami ob obali utripajo luči. Cesta je speljana po strmem prepadnem pobočju, podobno kot naša jadranska magistrala.

Zadaj spokojno dremljeta Tine in Tone, njuno smrčanje deluje pomirjevalno. Bližamo se križišču, levo gre cesta naravnost v zmerno strmino, mi pa moramo desno proti Ankari. Takoj za križiščem se naša pot naglo prevali navzdol. V soju žarometov presodim, da sledi levi ovinek. Ker se mi zdi brzina pretirana, mirno opozorim: »Počasi!« Pa z nezmanjšano hitrostjo kar zaplavamo v klanec navzdol. Matic šele sedaj zazna ostri ovinek.

Prepozno, začne nas zanašati, z desnimi kolesi smo že zunaj asfalta, kolesa nevarno spodsavajo, v globini pod nami je morje. Premagam se, da ne zatulim kaj grdega. Matic doda plin in v dolgi kristijaniji zopet z vsemi kolesi zagrabimo asfalt. Sledi

ovinek v desno, slepijo nas luči vozil, ki brzijo v nasprotni smeri. Ponovno močneje zatuli motor, gume cvilijo in drse, v elegantnem bočnem drsenju izpeljemo novo kritijanje. Končno je dolgi S za nami, kombi se počasi umiri, sledi globok dvojni vdih. Hvala, Matic, za uspešno kombismuko. Z zmernejšo hitrostjo nadaljujemo pot. Tine in (zlasti) Tone blaženo smrčita. V hipu sem dobre volje, smrt se je pri zamahu s koso za dlako uštela.

2. Himalajci v jarku

Na križišču pred Erzurumom čakamo na »TAM«. Čeprav smo okrog 2000 metrov visoko, krepko pripeka. Za nami je nočna vožnja preko Pontskega gorovja. Od Trabzona ob Črnem morju hrume vozila po dolgih, prašnih makadamskih klančih na Cigansko sedlo (ca. 2500 m). Malo pod njim se pri našem kombiju prežge izpušna cev. Odrežemo prežgani del in odropočemo kakor z avionom predvojne izvedbe po serpentinah navzgor, globoko navzdol in zopet navzgor na 2700 metrov. Na cesti v daljavi se pokaže oranžna pika z dolgo prašno »vlečko« za seboj. Ko se tovornjak ustavi, razbeljeni motor še samodejno klopoča. Mikcu kaplja od nosu in brade s prahom pomešani znoj. Izčrpani Cicko spi kot zaklan na sedežu zraven njega, noge mu kot mrtve bingljajo skozi okno. Tik ob vozilu švistne po zraku jastreb, v očeh mu beremo sanitarne naklepe. Na prvi pogled je Cicek res videti mrhovina.

Dva meseca pred nami so po teh cestah brzeli tekmovalci rallyja London–Sydney. Italijanski reporter v »Epoki« mu je dal naziv »corso dei matti« (dirka norcev). Mi rally ponavljamo, sicer ne z dirkalnimi vozili, vendar dirkamo. Pet dni vožnje je za nami. Odpadle so vse higienske norme, kar zadeva delovni čas, temperaturo in trušč na delovnem mestu v razbeljenih vozilih. Vsako noč le nekaj ur slabega spanja ob robu ceste za avtomobilskimi kolesi. Najbolj trpita Mikec in Cicko. Včeraj sta ob črnemorski obali namesto kopanja povrh vsega opravila še drugi servis na vozilu. V Erzurumu se okrepcamo s šiškebaboni (čevapčiči iz kameljega mesa) in izvrstnim kameljim jogurtom. Mikcu, ki je ob koncu pojedine zaspan, da komaj še premika čeljust, prepustim svoj prostor v kombiju in grem delat družbo Cicku, ki si je po kosilu vidno opomogel. Za Mikca slaba zamenjava... Po tridesetih kilometrih asfaltne ali kockastega cestišča smo zopet na makadamu, kombija pred nami izgineta v oblaku prahu. Po kakih tridesetih kilometrih ju dohitimo. Kombi, v katerem sem Mikcu prepustil prostor, počiva sredi ceste na hrbtu. Kolesa se še sučejo. No, na srečo se je salto mortale s poldrugim obratom za posadko kar srečno končal. Navzlic temu mi roke, navajene kirurškega noža in dela s težjimi poškodovanci, rahlo drhte, ko šokiranemu Maticu otipavam trebuh v bojazni, če ni utrpel kake težje notranje poškodbe. Na srečo se izkaže, da gre v prvi vrsti le za psihični šok. V prahu ob cesti obvezujem opraskane ude. Tudi Tonač in Klavdij, ki sta iz prvega kombija gledala prevračanje vozila in frčanje teles po zraku, sta nekoliko manj zdrave barve kot sicer. Cicko, ki je bolj nagle sorte, pa zakuha in čisto nedolžna žrtev postanejo steklenice brinjevca, za katere vsi menimo, da jih bomo še težko pogrešali. Značilni vonj pijače skoraj zapelje prometna policaja k obtožbi, da smo pod paro. Da Jugoslovani tudi daleč na Jutrovem ne slovimo kot dobri konsumenti maliganov? Šele corpus delicti, črepinje steklenic nam prihranijo nepotrebno pihanje v znane balončke. Po opravljenih formalnostih se pred pretresene duše postavi nov problem. Kam z robo iz prevrnjenega vozila? Drugi kombi je že tako skoraj do strehe natlačen, kamion pa so nam na turški carini solidno zaplombirali. Spretnim rokam le uspe, da brez sledov spravimo robo v tovornjak. Ob cesti ostane le hladilnik za hrano, ki ga zaradi prepolnega vozila itak nismo mogli uporabljati, ter nekaj nepomembne šare. Nato spet postavimo na noge IMV. Z Zoranom se kot najstarejša (in zato najbolj amortizirana) prostovoljno javiva, da zloveščte šklepetajočo škatlo odpeljeva do 250 km oddaljene turško-iranske meje, kjer bi uredili carinske formalnosti in invalida začasno pustili. Ugotavljava, da med vožnjo odpadajo le nepomembni kosi in da je sicer peklenski trušč pri nagli vožnji izdatno milejši.

3. Kombi – mahabharat (ali nezgoda pred mestom Pampat)

Za nami je prašnih tisoč dvesto kilometrov onduliranega makadama v vzhodni Perziji. Za nami je prijetno kopanje v bistri in topli rečici sredi širne pustinje v Afganistanu. Z že precej utrjenimi živci in z vzhodnjaškim kismetom smo hladnokrvno prenesli štiridnevni postanek v Kandaharju, kjer so na avtokliniki zopet usposobili motor našega TAM, od katerega smo zahtevali nemogoče. V Pakistanu smo se ob prenočevanju v travi ob cesti tolažili s tem, da kobre ne marajo hrupa (čeprav je bilo tu in tam opaziti na cesti poveženo strupenjačo) in da spričo neznosne tropske vročine res ne bo nobena čutila potrebe, da bi se prišla gret h komu od nas. Nato Lahore, nepozabni gostitelji na »Energoinvestu«, en dan klimatiziranega življenja na ameriškem nivoju. Kljub vsemu nas le zdeluje tropska sopara. Ko prideš izpod hladne prhe, si z brisačo otiraš ne le vodo, ampak tudi znoj. Zaradi precej glasnih klimanaprav smo navzlic ugodni temperaturi le slabo prespali zadnjo noč. Prvikrat me nadleguje spanec med vožnjo, ko ubiramo v noči kilometre proti indijski prestolnici. Dostikrat v zadnjem hipu zagledaš pred seboj kolesarja brez luči in odbojnega stekla. Prav rad oddam krmilo Tinetu, ko pride vrsta nanj. Iz prijetnih sanj me zdrami živalski krik smrtne groze, žvenketanje razbitega stekla, bobnenje pločevine in hrušč lesa. Neznana sila me trešči v koščenega Cicka. Doživeli smo drugi karambol. Ko planem iz vozila in bosopet skačem po steklenem drobirju, izprva menim, da smo se zaleteli v skladownico drv. Šele ko prizorišče obsije luč žarometa, ki se bliža, zagledam: Pred grmado razmetanih hlodov hrope na tleh črni bivol, napol nag in enako temnopolt voznik se trudi, da bi ga spravil pokonci. Z 80 km brzine smo se zaleteli v voz plemenitega mahagonija. Z Zoranom potegneva izpod pokvečenega sedeža napol zmečkano zdravniško torbo. V soju žepne svetilke pretipljem Cicka, ki se zvija ob robu ceste, podoba je, da ga bo zdaj zdaj konec. K sreči že površni pregled pokaže, da je telo malone neprizadeto, duša pa toliko bolj pretresena. Izza volana in zmečkane pločevine potegnejo Tineta. Sam prišepa na rob ceste in skoro omahne. Z ihto si umivam roke z aseptolom, na kolenu mu zeva grda rana. Prvi otip pokaže, da ima preklano pogačico...

Iz polmraka se oglasi prijeten ženski glas: »Brauchen sie Hilfe?« Prijazna dama, lepega obraza in za Nemko razmeroma temne polti mi uslužno naliva razkužilo na gazo. Solidno očistim ranjeno koleno, ki naglo oteka. Za silo imobiliziram. Rada sprejmeva ponudbo dame in njenega spremljevalca, da naju odpeljeta v bližnjo bolnišnico. Roke imam itak zvezane, pri sebi imam le torbo za prvo pomoč z najnujnejšimi zdravili. Medicinski tovari so v zaplombiranem tovornjaku, ki je povrhu vsega, enkrat za spremembo, več kilometrov pred nami.

V bolnišnici z rahlim neugodjem spremljam šivanje, procedura se nekoliko razlikuje od podobnega postopka pri nas.

Pred tem so vljudno odklonili mojo ponudbo, da bi stvar sam opravil. Zaupam v biologovo naravno odpornost. V sosedni operacijski sobi se med tem poslavlja od življenja smrtno bleda mlada žena, ki jo je zabodel mož. Tine dobi prostor kar v šefovi dežurni sobi, mene sprejmejo v spalnico mlajši kolegi. Zajtrk po želji sva sprejela in poravnala računček – par rupij. Nato pa ni bilo več sledu o kaki hrani. Res sva bila v primeri z domačimi pacienti in personalom nadpovprečno rejena, vendar se nama trenutek ni zdel primeren za shujševalno kuro. S težavo se sporazumem z dežurnim bolničarjem, angleščino je še slabše obvladal kot jaz. V bolnišnici ljudi zdravijo, prehrana pa je njihova osebna zadeva. Domačinom prinesejo hrano svojci, tujec pa jo lahko naroči iz hotela ali iz skromne čajnice, kakor pač zmore žep. Ker nama je Lojz pred prevozom v bolnišnico stisnil v roko čedno vsotico »zelencev«, sva se počutila napol maharadže. Dolarje bi morala seveda premenjati v rupije, pa so bile vse banke zaprte zaradi praznika, menda rojstnega dne boga Krišne. Na črno si ni upal nihče zamenjati niti dolarja, zaman me je prijazen rikšist na upanje vozil po mestu od trgovca do trgovca. Kaže, da so oblasti na te vrste dejavnosti na moč

alergične. Razočarana nad sicer vsepovsod spoštovano valuto sva se vdala v usodo. Pa se je tudi nama nehindujcema milostno nasmehnil Krišna. Prijazni advokat, ki naju je prejšnjo noč popeljal v bolnišnico, je telefonično najavil svoj obisk. Ne dolgo za tem se je res pojavil v spremstvu soproge in svakinje – vsi so nosili cekarje, v njih pa knežjo večerjo, sadje, pivo na ledu in imenitne slaščice. Živo so se zanimali za naš himalajski podvig, zlasti gospa, ki sem jo ponoči imel za Nemko, pa je le žena nemškega inženirja, zaposlenega v indijski tovarni. Doma iz Dehra-Duna na obronkih Himalaje je kar dobro poznala zgodovino osvajanja Himalaje. Indijci so zelo prijetni družabniki in kultivirani, tako da bi se v tem pogledu utegnili kaj naučiti od njih. Nepričakovani obisk iz najvišje, braminske kaste nama je, kot kaže, tudi pri osebju silno vzdignil ceno. Sobo so imenitno spravili v red. Bolničarke so Tinetu vsako uro merile temperaturo, čeprav je bil očitno brez vročine. Sila so si dale opraviti z masažo in dišavljenjem težkega poškodovanca. Ni čuda, da je bil že po dveh dneh intenzivne nege sposoben za transport. Rešilni naju je potegnil v New Delhi, kjer je čakala naša družba. Tu smo Tineta pripravili za žalostni odhod v domovino. Da bi se lažje gibal, sem mu opornico (očitno polovico bivše karnise) zamenjal z mavcem. Proceduro sva opravila kar v stranišču (kar je Zoran dramatično opisal v »Delu«). Oskrbel sem ga še z bergljami, tovariši pa so mu poslikali mavec z vzpodbudnimi gesli. Sredi noči smo se od njega poslovili na letališču. Odletel je na ortopedsko kliniko v Ljubljani.

Vsakanjji prizor – dr. Andlovic v svoji ambulanti sredi himalajskih polj

Foto A. Kunaver

4. V Pokhari

Odkrito povedano smo prišli do našega izhodišča, do Pokhare kar precej zdelani. Če izvzamemo nekaj zadnjih dni je bilo enomesečno potovanje sila naporno. Ves čas (razen par noči v Iranu in Afganistanu) je pritiskala peklenska vročina. Hranili smo se precej neredno, jedilnik je bil precej enoličen, ker smo se bali okužbe. Zaradi prenapolnjenih vozil ni bilo govora o kakem udobju. Tisto spanje ob cestah tudi ni bilo nič prida. V monsumski dobi je kačjih pikov kar precej. »Zmažejo« jih sicer velik odstotek, vendar tudi v ugodnem primeru traja rekonvalescenca več mesecev.

Če je ekipa alpinistov, namenjena v tako visoko gorovje, pravzaprav državna reprezentanca, smo bili v primeri z drugimi športniki v dokaj neugodnem položaju. V času priprav smo poleg svojega rednega dela (ki je vsaj pri polovici udeležencev že samo terjalo celega moža) sami opravili organizacijska dela in vse nabave, zraven še vsak po svoje in na svoj račun trenirali, nato opravili dolgo pot v zelo težavnih razmerah, bili sami šoferji, mehaniki in menažerji. Sedaj je pred nami še dolg in naporen pohod v tropski vročini in monsunskih nalivih, skozi roje komarjev in pijavk. Nato šele pride na vrsto olimpiada na gori, v najtežjih okoliščinah, in se lahko zavleče poldrug mesec.

Večdnevno čakanje v Pokhari smo izkoristili zato, da se popravimo. Ob pogledih na nepalski Matterhorn Mačupučare (po naše »ribji rep«) smo pridno pospravljali izdatne porcije velikih rib, ki smo jih nalovili nad pregrado akumulacijskega jezera, kamor smo hodili plavat na dolge proge. Počitek je bil ves v nekakšnem ribjem stilu in nam je povrnil moči. Seveda pa so bili za to prikrajšani Zoran, Mikec in Cicko, ki so se tiste dni kuhali v razbeljenem kamionu na poti od Delhija v Kathmandu. Pa tudi Aleš, ki se je že cel mesec v nepalski prestolnici mrcvaril z zapleteno ekspedicijsko problematiko. In končno še naš najmlajši, Matic, ki je moral ostati v Delhiju, da pričaka maske za kisik in reducirne ventile, ki so bili na poti iz Francije. Končno je prišel za nami s čisto resnimi prebavnimi težavami, tik pred pohodom pa ga je pri urejanju tovorov po nesreči sosed zadel s konico smučarske palice in mu preklal uhelj. Res preveč hudega na kupu.

5. Čez tri goré, čez tri dolé ...

V izdatni plohi krenemo na vodno hlajenje na pot skozi blatna riževa polja, himalajskim velikanom naproti. Bodri nas tudi zavest, da navzlic poznemu odhodu iz Ljubljane in navkljub vsem nezgodam in zapletljam, ki so nas stali teden dni, pravzaprav nismo dosti zamudili. Monsun, ki bi po pravilih moral že prenehati, še prav pridno dovaža težke deževne oblake in jih izdatno »ožema« ob pregraji himalajske verige. Tudi druge ekspedicije so šele pred nekaj dnevi krenile na pot.

Če izvzamem občasno previjanje Matičeve rane in razdeljevanje raznih preventivnih zdravil (proti malariji, gripi) in vitaminov, s »shabi« po poti ni omembe vrednega dela. Proti koncu pohoda smo sicer vsi po vrsti prehlajeni. Mikrobi, ki smo jih pritorovali še iz domovine, so pač izkoristili ugodno priložnost (ko neprestano mokri od potu ali dežja dan za dnem brodimo preko številnih potočkov v soteski Marsiandi) in nam skuhalo prav grd nahod. Tudi prebavila imamo še kar utrjena. Brez komplikacij uživamo marsikatero avtohtono hrano in pijačo, ki ne vzbuja vedno vtis higienkega maksimuma. Tudi pri šerpah, razen nekaj lahkih angin in banalnih izpuščajev, ni težav. Z nosači pa je kar dosti dela in mi zelo prav pride vztrajna Klavdijeva prva pomoč. Malone vsi bos, so med potjo utrpeli razne vreznine in vbodnine, čeprav imajo podplate kot guma pri biciklu. Enemu sem moral odstraniti noht na nogi zaradi gnojenja. Bos je capljal dalje po blatnih stezah, celjenje pa je kar dobro napredovalo. Drugega je pes ugriznil v meča. Po oskrbi je nosil dalje svoj tovor, par dni šepal, proti koncu pohoda pa so se rane že zacelile. Tretji je imel neverjetno srečo. V najbolj divjem delu soteske je na spolzkih brunih zdrnil s primitivne galerije v navpični steni in s tovorom vred odrčal 40 metrov prosto po zraku, zadnjih

deset pa ga je prožno zaviralo bambusovo vejevje, ovijalke in gosta podrast. Tako je svoj neprostopoljni padalski podvig s tovorom vred srečno končal v produ, meter od razpenjenega vodovja, v katerem bi se tudi najboljši plavalec težko izmazal. Odnesele je le nekaj bušk in prask, le oteklo zapestje je vzbujalo sum, da gre za nalom. Mnogi so tožili o raznih prebavnih težavah, v teh predelih je poleg drugih boleznih splošno razširjena amebna griža. Za želodčne težave pa je verjetno kriva tudi velika uporaba ostrih začimb, zlasti čilija (feferoni). Najresnejši bolnik med nosači je bil možak, ki se mu je iz navidez nedolžnih izpuščajev na roki navzlic zdravljenju z antibiotiki izcimila prav huda flegmona. Potreben je bil operativni poseg. Opravili smo ga pač tam, kjer smo končali dnevno etapo, na ravni strehi ene od koč v vasi Bagarčap. Tu je že hladneje, bližnji vrhovi so pobeljeni. Iz lukenj na strehi se suklja dim, sili v oči in dihala, da se s pacientom vred solzimo, kašljamo in dušimo med pripravami za poseg. Zaradi številnih »firbcev« morajo šerpe stražiti. Odganjajo jih na sosedne strehe. Imamo slabe izkušnje iz kangačenske ekspedicije, ko sta se iz podobnih vzrokov skoro podrli dve hiši. Seveda je bilo za domačine nekaj nenavadnega videti, »kako človeka pri živem telesu režejo, ne da bi migal«. Za nar kotizerja Mikca velik uspeh, kajti to je bil njegov prvi pacient, ki je ostal živ (kot biolog operira razne žuželke tudi v anesteziji, končni rezultat pa je vedno – smrt). Zadovoljen je bil tudi pacient, ko se je prebudil. Vsi se čudijo, da je šlo brez bolečin. Zaradi kontrole ostane čez noč med nami in dobi tudi hrano. Siromak se čuti prav počaščen in se naslednji dan poln hvaležnosti poslovi od nas, oskrbljen s primerno količino zdravil in obvezilnega materiala.

Veliko strokovnega dela je bilo seveda z domačini po vaseh vzdolž naše poti. Napisano pravilo, da ekspedicijski zdravniki pomagajo prebivalstvu v okviru možnosti, se je utrdilo. V prošnji za dodelitev tega ali onega vrha v Himalaji se to omenja. Ugodno poročilo oficirja o tem zdravniškem delu pripomore k ugodni rešitvi naslednjih prošenj. Domačini se k tej pomoči z veliko zaupljivostjo zatekajo. Precej reklame gotovo napravijo nosači in šerpe. Razen v večjih krajih prave zdravstvene službe tu ni. Zato je ljudem taka pomoč silno dobrodošla, pa še zastoj je. Seznam bolezni, ki so doma zlasti v južnem, vročem delu Nepala, je kar obširen: že omenjena amebna griža, malarija (že precej iztrebljena), črne koze (šele v zadnjih dveh letih s pomočjo svetovne zdravstvene organizacije so pričeli z obveznim cepljenjem, pred tem je bolezen nemoteno kosila), gobavost (bolnike koncentrirajo v ločenih naseljih), številne parazitne bolezni, tuberkuloza, zlasti trahom (zaradi te bolezni jih je precej napol ali čisto slepih). Povpraševanje po zdravilih je bilo tolikšno, da nam jih je navzlic lepi zalogi začelo že med potjo primanjkovati. S težkim srcem sva zato s Klavdijem delila manjše količine, kot bi bilo potrebno za resno zdravljenje. Pa bi tudi večje ne pomagale. Za iztrebljenje bolezni bi morali prebivalstvo zdravstveno poučiti in izboljšati higieno. Naleteli smo tudi na nekaj prav resnih primerov. V neki vasi so vse poklicali k mlademu dekletu, ki jo je prejšnji dan pičila kača. Po informacijah, ki sem jih pred odhodom iz Pokhare dobil v tamkajšnji bolnišnici od prijaznega šefa (Londončana iz cityja, ki že 10 let požrtvovalno dela v Nepal), je v tem predelu kober in drugih hudih strupenjač malo, dosti pa manj strupenih »green snack« (zeleni gad), ki se rad skriva v bambusu. Ti niso tako nevarni, ogromno ljudi pa izgubi roko ali nogo (ali tudi življenje) zaradi nepravilne prve pomoči. Ljudje vedo le, da je treba okončine nad pikom prevezati, drugega pa nič. Posledice so strašne. In to ubogo dekle – prava vaška lepoticica – je bila klasična žrtev take pomoči. Kača jo je usekala v prst na roki. Že 25 ur je imela prevezano nadlaht. Roka je strahotno otekla, vsa je bila v mehurjih, poglavitni vzrok za to pa je bila predolgotrajna preveza... Napravil sem, kar sem pač mogel, in svetoval, naj jo spravijo v bolnišnico. Drugače bo potrebna amputacija. Žal na povratku nismo šli ves čas po isti poti. Ne vem, kako se je stvar končala. V vasi Bagarčap (kjer smo operirali nosača) me je lastnik hiše, na čigar strehi smo operirali, prosil, da pogledam njegovo ženo v drugi hiši na zgornjem koncu vasi. Na hrbtu je imela za peso velik karbunkel (»osje gnezdo«). Bila je silno izčrpana, vročična, zaradi neznosnih bolečin že več noči ni spala. Precej verjetno bi se stvar zanjo slabo končala, če nas naključje ne bi

prineslo v vas. Vso stvar izrezati, druge pomoči ni bilo. Družina se je strinjala. Zopet je kot narkotizer nastopil Mikec, tokrat še bolj samozavestno, Klavdij je bil za instrumentarko. Ženo smo najprej pošteno nabrizgali s flitom. Čim smo ji namreč odrgnili hrbet, je cela eskadra muh napadla gnojno pogačo. Operacijo smo napravili kar na tleh ob ognjišču. K sreči so hiše v višje ležečih vaseh razmeroma prostorne. Vsa družina je z napetostjo spremljala sicer enostavni poseg (ekscizija gnojnega in odmrlega tvora) in ga z bolnico vred dobro prestala. Ko je v opoju še spala, so bili v skrbeh, da se ne bo več zbudila. Počakali smo kake pol ure, da se je dodobra predramila, in med tem pospravljali honorar v obliki kuhanih jajc in rakšija. Bolniki so prihajali celo v bazno taborišče iz več ur oddaljenih in več kot tisoč metrov nižje ležečih vasi. Med drugimi je bil mlad fant s srčno napako.

(Konec v prihodnji številki)

KRIŽEVNIK

META ROTOVNIK

Dvignjen nad Robanov kot
se naslanja na Poljske device.
Njegova senca pada na gozdove
pod Grofičko in Ojstrico.
Daleč je od tega sveta.

Nihče ne zna tako pokvariti tišine, kot znajo to ljudje. Razbijajo jo z najbolj nemogočimi glasovi. Bojijo se, da jih zajame in prepusti samim sebi.

Obliva me morje. Skozi priprte oči drvi obala. Nobenih meja ni. Segam po vrhu in plavam mimo ljudi. Iz tega odhajanja se izvije stavec, ki me je pred dnevi ugrabil ljudem. Križevnik.

Vsiljuje se mi, čeprav plavam proti soncu. Ne bojim se globine. To je dobro.

Kot razbita ladja se grbanči nad dolino. Preraščen je s preteklostjo. Nastavlja se nebu in pticam. Kadar sedejo nanj, skrijejo svoj nemir. Na dolge gube siplje senco veter in odnaša svetlobo.

Zravna se v rumenočrne plašče, se iztegne v police. Tam se je ustavilo mnogo semen. Zdaj grebejo skoznje niti, ki hlatajo po svetlobi, se zvijajo v viharju. Predmeti okrog starca živijo z njegovim mirom. Grušč prepletajo nevidne steze gamsov. Svet prebujajo samo trdi zvoki padajočega kamenja, pa vihar, ki lomasti med vejami.

Ne vem, kako ga je človek spoznal. Z Ojstrice in Grofičke so njegove stene zaprte v siv molk. Niso namenjene ljudem. Pa je vseeno prišel med nje.

Dušan je našel tu, kar je iskal. Dvignil se je nad dolino, zakopal v samoto starca Križevnika. In stavec ga je poplačal. Dal mu je dom, votlino, kjer je lahko človek srečen.

Spimo pod zvezdami, na produ hudournika. Gledamo, kako z neba padajo utrinki. Lahko strmim v nebo, ne morem pa ga razumeti. Včasih čudni glasovi ptičev sežejo iz goščave v goščavo. Boris straši: »Prihaja gozdni mož Hairo. Ptiči ga že slišijo. Njegove dolge noge prestopajo doline, roka ovija drevje in prsti segajo po nas«... Noč je senca. Če ležiš v njej, je vse temno.

Potem pa ni ničesar več. Čez zvezde se vlačijo megle. Tudi jutro je njihovo.

Iz Robanovega kota drži markirana gozdna steza do partizanske bolnišnice. Leseni ostanki so stisnjeni pod drevesa in pečine. Na razpadajočem listju razpada preteklost. Poti ni več. Hodiš po grebenu, riješ med vejami, padaš po listju. Potem se gozd dotakne sten, stopiš v hudournikovo strugo. Ženeš se do ploščate pregrade, spet si na grušču, posejanem med ruševje. Prestopiš kamnito reko in se ozreš v dolino na kozolce in kmetije. Ko dosežeš drugo sedlo, se odpre Križevnikov svet. Mnogo poti drži sem. Vedno lahko najdeš svojo. To ti daje moč iskalca. Nikoli ne veš, kaj te pričakuje. Neznani svet je mikaven, ker preseneča.

Naša votlina zija v dolino in nebo. Prvi del je spalnica s kuhinjo, v drugem delu se stene malo povesejo, zmračí se, tretji del pa zapira velik kamnit oltar. Ponoči prižgemo sveče. Zamolkla svetloba sega skozi noč in naša votlina je njeno svetišče. Preden sonce ugasne, zagorijo robovi oblakov. Ljudje so daleč, bližje so nam zvezde in letala pod njimi.

Andreja kar naprej strmi v nebo. Preskočila bi goro, pa se ne bi ustavila, ampak bi hitela skozi svet kot metulj, ki samo izpije, kar potrebuje, potem pa se ne vrne. Saj je toliko lepega in dobrega okrog njega.

Stojimo pod steno. Radi bi spoznali njen vrh, a nobene smeri ne poznamo. Zakadimo se v pečino. Tesno se zapira. Na njenem koncu je svet razbitih skal. Svetloba leži na modrih globinah. »Pozno je. Jutri bomo vstali pred soncem in zlezli nekaj poštenega,« pravi Boris.

Andreja zabije klin. Boris jo draži, češ čudno počen glas ima. Poskusi sam, železo poje kot slavček. Samo tega slavčka ne moremo rešiti kletke. Vsa okolica smrdi po žveplu, preden ga izderemo. Naša smer teče skozi strašansko razbit svet. Na tem delu gora umira. Skozi njeno smrt nočemo stopati. Spet se vrnemo. Nad nami ležijo črnkaste plošče, dovolj nedotaknjena je na njenem telesu.

Ko zaideš med človeške odpadke, ti je slabo in te je sram, da si človek. Tu nad dolino smo odmaknjeni ljudem. To nas ne povišuje nadnje. Vseeno pa je dobro, če ne čutiš v vsaki skali človekovega hotenja, da jo izkleše. Ljudje smo grabežljiva bitja. Naša votlina nam je dala pozabljenje, skrbimo drug za drugega, rešili smo se iz lastnih problemov. To nas osrečuje. Čutimo navzočnost dreves in molk predmetov. Tak je starec Križevnik. Ničesar ne vsiljuje, jemljemo, kar nam je blizu, kar hočemo vzeti.

Iz megle polzi temna široka stena. Da bi se povzpел nadnjo, bi jo moral preluknjati. Razbitine hudournikov padajo naravnost v dolino. Po njih gmijó drobcí gore. Na robovih stojijo macesni prepleteni z zelenimi nitkami.

Mir preletavajo letala. Vseeno ga čutiš, zato ničesar ne sovražiš niti ne zaničuješ. Vse je tako, kot mora biti. Svetovi se stikajo in obenem razhajajo. Meje med njimi pa so ostre.

V SNEGU NA SNEŽNIK

JANEZ PAJER

Razalo je na dež, ko smo prišli v Ilirsko Bistrico; namreč Maks – star planinski maček, čeprav po letih še v cvetu mladosti, Brane – zelenec, kar se tiče hribov, in moja malenkost. Hoteli smo izkoristiti tistih nekaj dni prvomajskih praznikov z namenom, da obiščemo najvišji vrh Notranjske – Snežnik. Ključ za kočó na Velikem Snežniku smo si priskrbeli pri prijaznem prof. Karolinu, hrano in ostalo »kuhinjo« pa smo imeli s seboj.

Iz Il. Bistrice je speljana cesta prav do podvrha V. Snežnika. Ta cesta je predvsem gospodarskega pomena, saj je Snežnik bogat z gozdovi. V zadovoljstvo pa je tudi turistom, seveda tistim, ki imajo motorna vozila, saj se brez truda v slabi uri znajdejo 1600 m visoko, ne da bi količkaj brusili podplate. Nam planincem sicer trdo cestišče ne ugaja, še manj pa mimo vozeča motorna vozila, ki za seboj vzdigujejo oblake prahu. Vendar smo tisti dan vseeno uporno korakali po cesti, navzlic znanim bližnjicam, ker smo imeli v mislih neko presenečenje, ki nam bi prihranilo precej časa.

Komaj smo se dvignili za dobrih 300 m, točneje pod Gabrovcem, kjer naredi cesta velik ovinek, je posijalo sonce. Burja, ta stvariteljica lepega vremena na Krasu, se

je spet izkazala. Morala se je dvignila, posebno pri Branetu, ki se je poprej držal kot kisló vreme v dolini. Da pa bi bilo veselje še večje, je prisopihalo za nami še tisto »presenečenje«. Prijazni voznik, ki je vozil hrano na Okrogolino za dežurne gozdarje, je ustavil vozilo ter nas povabil noter. Nekako smo se stlačili v že precej polno vozilo in komaj smo se dobro razmestili, že smo bili pri gozdarskem domu na Okroglini. Poslovili smo se od prijaznega voznika in zagazili v sneg proti Sviščakom.

Pred dobro uro smo bili še v pomladi, sedaj pa nas je že sprejela zima. Čeprav smo bili nad morjem okrog 1200 m, je bilo še povsod veliko snega.

Na Sviščakah je zbudila našo pozornost lepa nova planinska kočá. Postavili so jo marljivi bistriški planinci na temeljih stare kočé. Kočá stoji pri vhodu v idilično dolinico, obkroženo z mešanim gozdom. Ime Sviščaki je dolinica dobila po sestavi svojih tal. So iz svižca ali peščenjaku podobne kamenine, ki se pod prsti meli. Torej je pravilno Sviščaki in ne Svinščaki, kot to marsikje zasledimo na starih specialkah. Dolinica je že precej obljudena, saj je postavljenih že tudi nekaj »vikendic«. Sicer pa je v območju Snežnika še nekaj takih dolinic, ki pa so doslej še turistično neodkrite. Na Veliki Snežnik drži iz Sviščakov dobra cesta do sedla pod Malim Snežnikom in pa markirana pot, ki je speljana skozi gozd in se priključi na cesto nekaj sto metrov prej, preden se ta konča. Celotno področje Snežnika je preprejeno s cestami. Da se človek ne izgubi v tem labirintu, se mora držati tistih, ki so označene z markacijami ali s kašipoti.

Za pot proti vrhu smo si izbrali gozdno markirano stezo. Markacije so bile redke, sicer pa skoraj niso potrebne. Orientiraš se po poseki, po kateri je speljana pot. V gozdu je bilo precej snega, kar pa ni nič čudnega, saj snežniško območje spada med najbolj padavinska področja Slovenije. Ker se vzdiguje iznad Reškega zaliva, ustavlja oblake, ki prihajajo od morja, in tako dobiva obilo padavin.

Hoja je bila prijetna, saj je sneg dobro držal, pa tudi sonce je razpršilo vse skrbi, ki smo jih imeli zaradi vremena. Po dveh urah zmerne hoje smo prišli na cesto, ki nas je pripeljala na sedlo. Pred nami se je bočil goli vrh Snežnika, ki se proti severozahodu podaljšuje v malo nižji Mali Snežnik. Poleti sta oba vrhova gola in deloma porasla z ruševjem, sedaj pa je vse prekrival debeli plašč snega, iz katerega so sem in tja štrlele suhe veje. Ker nismo vedeli, ali so v koči drva ali ne, smo si nalomili vej in napravili butare. Oprtali smo naše krošnje in počasi odšli proti grebenu med M. in V. Snežnikom. Počasi in z dobro voljo smo le prilezli na greben, kjer se nam je odprl pogled na Cerkníško in Loško dolino. Od tu je bil le še skok in že smo bili pri koči, ki stoji pod vrhom V. Snežnika. Na srečo ni bila zametana, ker je burja temeljito spihala sneg. To je dolga nizka zgradba, ki je nekoč služila Italijanom za karavlo. Po vrhu Snežnika je potekala meja med Italijo in staro Jugoslavijo. Sedaj je kočá obnovljena in rabi plemenitemu namenu.

Ko smo stopili v kočó, je bila naša prva skrb ogenj. Odšel sem pogledat v lopo za sekiro in glej, poleg iskane sekire sem našel še precej suhih vej ruševja. Zamenjali smo naše vlažne veje s suhimi iz lope. Majhne sitnosti smo potem imeli s štedilnikom. Ni pa ni hotelo potegniti in goreti. Mislili smo, da je dimnik zamašen s snegom. V dimnik pa sploh ne more priti sneg, zaradi posebnih petelinov na vrhu dimnika. No, končno, ko je bila že vsa soba v dimu, je ogenj v štedilniku veselo zaprasketal. Zrak v dimniku je bil mrzel in dokler se ta ni segrel, je dim uhajal iz štedilnika pri vseh odprtinah, samo skozi pravo ne.

Medtem ko se je kahal čaj, smo se lotili »vlomilskega« posla! Če smo hoteli priti do posteljnine, ki je bila v posebni sobici, smo morali s silo odstraniti pokvarjeno ključavnico. Srečno smo odprli shrambo, ki je bila delno zasnežena zaradi zelo razbitega okna, jo počistili, vzeli vlažne odeje ter jo zopet zaprli, to pot z novo ključavnico, ki smo jo v ta namen prinesli s seboj.

Čaj je bil tačas že skuhan. Dan se je že nagibal proti večeru, velika ognjena krogla je tonila za Vremščico v morje, mi pa smo začeli pripravljati večerjo. Posrečilo se mi je skuhati dobro večerjo, kar sklepam po tem, da so bili lonci v hipu izpraz-

njeni. No, če sem malo samokritičen, se je to zgodilo tudi zato, ker že ves dan nismo imeli toplega obroka v želodcih.

V sobi je bilo še vedno hladno, ker ima kočica ali bolje rečeno zavetišče podobno lego kot Gomiščkovo zavetišče na Krnu. Kdor pa je že tam gori prespal, ve, kako vlažni in hladni so prostori.

Ob obujanju planinskih spominov je čas hitro mineval in ura je že kazala čez enajsto, ko smo se odpravili spat. Spali pa smo samo tri ure, kajti vlažne odeje in mraz, ki je naraščal s pojemanjem ognja v štedilniku, sta nas prebudila. Pol petih je bila ura, ko smo odšli na vrh, ki je takoj nad kočico. Bilo je začuda precej toplo in snežni zarisi, igra vetra, ki so bili že včeraj prekrasno izoblikovani, so bili sedaj popolnoma zmaličeni. Na vzhodu so se že pričele kazati barve, od sivomodre preko rdeče, oranžne in kaj vem kakšne še, dokler ni pokukalo sonce izza fronte oblakov, ki so se vlekli od zahoda na vzhod. Bil je čudovit pogled na Julijce in Savinjske Alpe, katerih vrhovi so štrleli iznad oblakov. Zelo lepo se je videl Kvarnerski zaliv z Učko, pa Gorski Kotar s svojim Snežnikom in Risnjakom. Pivška dolina je bila v megli, samo Javorniki, Nanos in Vremščica so gledali iz meglene morja. Sonce je bilo sedaj že visoko na nebu in je s svojimi žarki žlahtnilo zasneženo okolico. Spustili smo se nekaj metrov nižje proti severu in pod nami se je prikazala gladka snežna strmina, ki se je precej nižje spustila v nekakšen kotel. Poleti je to pobočje pokrito z ruševjem, sedaj pa je bilo tu dober meter snega. Zelo mi je bilo žal, da nisem imel s seboj smučk. Res čudovit teren za smučanje in to v maju, ko se lahko smučaš samo še v visokogorskem svetu naših Alp. Če se bo kdaj uresničil načrt turističnih delavcev, da bi povezali Opatijo s Snežnikom preko Klane, Gomanc in Sviščakov, za kar bi bilo potrebno sedanjo cesto samo razširiti, postaviti na V. Snežniku novo kočico in par vlečnic, potem bi se turisti res lahko dopoldne smučali na Snežniku, popoldne pa kopali v toplem Kvarnerskem zalivu. Ravno tako pa bi lahko postal Snežnik zimsko športni center za vso Notranjsko in Kras, saj smučarji teh dveh pokrajin nimajo preveč ugodnih terenov, pa tudi s snegom je težko.

Študijske obveznosti nam niso dopuščale, da bi si privoščili še en dan čudovitega življenja v hribih.

Na povratku v dolino smo se ustavili še v dolinici pod kočico, kjer je križišče poti. Ena drži na Sviščake, druga pa po grebenu na Mali Snežnik in od te v Pikel in dalje na Mašun. Celotno področje je zanimivo zaradi cvetja, posebno pa ostenje M. Snežnika, kjer je pravi vrt čudovitih planik. Sicer pa je ta notranjski velikan znamenit tudi po svojih obširnih gozdovih.

Na Sviščakih nas je sprejel živžav in brnenje avtomobilov, ki so izgubljali sapo ob prebijanju skozi sneg na neizpluženi cesti. Smešno, nekateri ljudje res mislijo, da imajo noge samo zato, da pritiskajo na pedale za plin. Zapustili smo ta že skoraj mestni vrvež, kakor da bi nam gorelo pod petami.

NAŠ BIVAK V STENI DOVŠKEGA GAMSOVCA (1964)

MINKA MALI

Razen Janeza Brojana, ki me je vodil po Triglavski steni, na Dovški Križ in bivak II, sem imela na visokogorskih turah za vodnika tudi Slavka Jenka, alpinista iz Kranja. Peljal me je na bivak I v Veliki Dnini, na Storžičev bivak in na vse druge bivake v alpinističnem svetu.

Ko sem dosegla svojo sedemdesetletnico, se mi je stožilo po bivakih in nemarkiranih stezah in sem rekla Jenku: »Pelji me še nekam za slovo!«

»Kam pa?«

»Na bivak IV, na Rušje.«

»Nič ne obljubim.«

Tako je minilo poletje, prišla je nova pomlad in moj 71. rojstni dan. Misel na kak vzpon sem opustila. Tedaj pa mi je Slavo rekel: »Pridno treniraj, imam že načrt!« Julija 1964 pride dopisnica: »Bodi 23. julija v Krnici, gremo na bivak IV. Lahko gre tudi Francka.«

Plezalna bo, si mislim, ker vabi tudi Francko. Šla je z nama tudi na Storžičev bivak in je prav dobra v skalah. Pa grem v Vižmarje h Kerharjevi Francki in ji pokažem dopisnico. Njene oči zažare: »Plezalna bo! Grem!«

Mene pa je začelo skrbeti. Prosim in rotim Slavota, naj gremo rajši iz Vrat na bivak IV. Pa se ni dal preprostiti, vztrajal je na tem, da gremo na bivak IV iz Krnice. In tako sem šla v četrtek 23. julija sama s težkim srcem v Krnico. Dopoldne pride za menoj Slavo in mi pokaže Dovški Gamzovec v vsej njegovi grozljivi lepoti.

»Ne, Slavo, tega jaz ne zmorem več!«

Pa se je le smehljajal.

Že se mračí, ko urnih korakov primaha sem od Kranjske gore še Francka, vsa vesela, zdrava in krepka. Ona bo to zmogla, ona. Naslednji dan smo vstali ob polštirih.

Dobro uro že hodimo po markirani stezi proti Kriški steni. Slavo zavije na levo proti Gamzovcu. Francka molči, ne potegne z menoj.

Slavo zabija varovalne kline in zraven požvižgava. Ker sva dve na vrvi, gre plezanje bolj počasi. Ne protivim se več, zdaj je prepozno. Plezamo štiri ure, nič posebno težkega ni bilo v teh raztežajih, živci pa so bili vendarle vseskozi napeti.

Tedaj se nenadoma prikaže Janez Hribernik, Jenkov najboljši prijatelj in planinski tovariš. Kako smo ga bili vsi veseli! Lepo vreme ga je vzdignilo in prišel je za nami. Zdaj gre malo hitreje. A težave postajajo vedno večje. Gora raste, čimbolj rinemo vanjo. Skale so krušljive in goljufive. Slavo ne žvižga več. V daljavi parkrat zagrmi – preplašeno se spogledamo – a veter odžene grozečo nevihto.

Ob šestih zvečer pridemo do roba, na manjšo ravnico. Jaz sem izčrpana, saj smo v steni že enajst ur. Slavkov obraz je zaskrbljen. Malica mi ne diši.

»Vzemimo pamet v roke! Do vrha nocoj ne pridemo. In če bi tudi, od tam nas čaka še 500 m spusta do bivaka na Rušju. Nazaj tudi ne moremo.«

In Slavko se odloči: »Midva z Minko bivakirava v steni. Ti, Janez, pa s Francko izplezaj na vrh. Na, ključ od bivaka. Jutri zjutraj se vrni z vrvo.«

Janez kot gams raziskuje teren, da bi našel prostorček, varen pred padajočim kamenjem, za najino bivakiranje. »Tam gori v skalah je nizka luknja, mogoče bo šlo.« Še do tja se moramo potruditi.

Francka in Janez mi odstopita nekaj svoje tople obleke. Slavo odmeri in odreže 5 m vrvi za najino varnost; 25 m vzameta s seboj Janez in Francka.

Sedim na skalici poleg luknje, privezana in pribita na steno. V mraku vidim, kako Francka zmaguje navpično steno blizu mene in slišim njene klice.

Zastaja mi dih – Francka utone v mraku, ne vidim je več, le udarce kladiva in sproženo kamenje slišim. Janez Hribernik je izkušen plezalec.

Slavo pa med tem pripravlja bivak, dolbe in zbija ostrino skal v luknji. Že je noč, ko me previdno preseli v »novo stanovanje«. Oblečeva vse, kar najina garderoba premore, celo polivinilne vrečke potegneva na noge.

Težava je v tem, da v luknji ne moreva sedeti, samo ležati. Če privzdignem glavo, zadenem v »strop«. Slavo je luknjo v globino toliko povečal, da nama noge ne vise navzdol. Skala, ki se je v davni tu ujela, je namreč konglomerat.

Leživa vznak drug ob drugem; meni visi glava navzdol, ni pravega vzglavja. Slavo poseže v globino in mi porine precejšnjo skalico pod glavo. Zdaj je bolje!

»Minka, odpusti mi! Krivda je moja! Precenjeval sem tvoje moči.« Ničesar mu ne očitam. Saj mi je hotel dati še ta zadnji alpinistični vzpon.

S seboj je imel buteljko najboljšega vina, ki je bilo namenjeno za likof v bivaku IV. Z njim se po požirkih krepčava in grejeva; marsikaka kapljica pa je stekla za vrat. Zazibljeva se v rahel spanec. Slavko v presledkih zasmrči. Pravi, da jaz tudi. Z baterijo

večkrat pogledam na uro, dve – tri – štiri. V hribih se dela dan. Hladen veter nama prinese jutranji pozdrav.

Ob poldneva se sproži kamenček, nato še eden.

»Janez prihaja!« A redkobesedni Janez ne da glasu od sebe. Neslišno se bliža skali, pod katero tičiva midva.

Zdajci se prikaže na robu skale termos-steklenica in se spušča k nama. Zvesti Janez! Celo toplega čaja nama je prinesel.

Splazim se iz luknje in popijem čaj. Janez pripoveduje, da sta s Francko šele ob dveh ponoči prišla do bivaka na Rušju. Na vrhu Gamzovca je bila trda tema. Končno je Janez vdel pravo smer in prišel po Francko, ki se je kujala na vrhu. Spala nista nič. Ob štirih se je Janez že spravil na noge, skuhal čaj in šel z vrvjo po naju, brodolomca. Najprvo je bilo treba preplezati majhen navpičen kamin. Molče ubogam Slavkove ukaze:

»Stopi na moje koleno! Stopi na klin! Stopi na mojo ramo! Stopi na mojo glavo! Brez skrbi!«

Z eno nogo stojim na njegovi glavi, Janez pa mi od zgoraj proži roko. Zdaj bo vrsta na meni, da predelam to, kar je Francka sinoči v temi preplezala. Ni mi lahko pri srcu, ne rečem pa nič.

»V steno glej!« me opozarja Slavo. »Tam počakaj!« Hitro je pri meni, zabije klin in mi pomaga preko navpične skale. Naprej gre spet lažje.

»En sam težak raztežaj nas še čaka,« pravi Janez. Kmalu smo pred širokim žlebom, v katerega se je nekoč zagostila velika skala. S strahom gledam, kako Janez razkoračen pleza v žleb, se neverjetno urno potegne z rokami čez previsno skalo in izgine. In zdaj pride najtežje...

Slavo mi naredi sedež, »osmico«, za primer, če obvisim. Zabije klin in naredi Prusikovo zanko za stopinjo. Janez me z vrvjo varuje od zgoraj. Zopet molče ubogam: »Drži se za vrv! Stopi na moje koleno! Stopi v Prusikovo zanko! Stopi na mojo ramo!« Slavo stoji razkoračen v žlebu. »Janez, potegni!«

Z roko iščem oprimke v skali in že vidim Janeza, kako zadovoljnega obraza vleče vrv. Tako je sinoči v temi Francka brez Prusikove zanke, navezana samo na Janezovo vrv, preplezala ta žleb.

Še po šodrasti grapi in stali smo na vrhu Dovškega Gamzovca. Plezali smo Aleksičevo smer.

Slavkov obraz je spet nasmejan. Stisne mi roko, iz žepa pa potegne kovinasto darilce: vponko s klinom v miniaturi z graviranim napisom: »Ob 71-letnici Slavo B. IV.«

Zdaj mi je postalo jasno, zakaj na noben način ni hotel odstopiti od plezalne. Ta spominček sem si morala prislužiti.

Presenečena in ganjena se mu zahvalim za ta iskreni dokaz planinskega prijateljstva. Res, malo preveč je bilo zame, za mojih sedem križev. A težave bodo pozabljene, ostal pa bo svetel spomin na največje alpinistično doživetje, na nesebično gorsko tovarništvo in požrtvovalna plezalca Jenka in Hribernika.

Slavo hoče, da se podpišem v možica in pridenem k imenu: 71 let. S tresočo roko to storim. »S tvojimi leti še nobena ni preplezala te stene in je še dolgo ne bo,« je rekel Slavo.

Ura je devet. Čaka nas še sestop do bivaka na Rušju. Navezana na vrv se spuščam po skalah; ko bi imela palico, bi šlo lažje, tako gre pa silno počasi.

Iz dimnika se kadi... Francka kuha čaj. Janez hiti naprej, da ji prinese veselo novico. Ob dveh se bližam tako zaželenemu bivaku. Francka mi priteče naproti in mi prinese palico. Kako veselo svidenje!

Zdaj smo tu – vsi štirje – živi in zdravi. Francka nam streže in se smeje.

Naslednje lepo jutro zvabi moje tri planince v skalnate grebene. »Zdaj boš štiri ure sama,« mi reče Slavo, »mi gremo plezat Dolkovo špico«. Franckin obraz od sreče žari. Tudi jaz se razveselim: štiri ure sama z gorami. Saj prav to sem si na tihem želela. Sedim na klopici pred bivakom obrnjena proti Kredarici. Nad 30-krat sem lezla po Triglavu. Življenjski dan se je nagnil...

Pod vtisom velikega doživetja sem v tihi sreči in hvaležnosti prebila te ure.

Pred 50 leti na isti dan, 26. julija 1914, se je začela prva svetovna vojna. Tedaj mi je bilo 21 let.

Solzna se poslavljam od bivaka. »Do tu boš še vedno lahko prišla,« me tolaži Slavko. S palico v roki sestopam po Rušju, po tem čudovitem gorskem svetu.

V Vratih se tovariši poveselijo, jaz pa se ne morem izmotati iz planinskih sanj... Kako naj se ti zahvalim, Slavo, za tvoje prijateljstvo, s katerim si me – toliko starejšo – vpeljal in vodil v svoj plezalski svet? Tvoje ime naj bo z zlatimi črkami zapisano v mojih planinskih knjižicah!

S Francko greva včasih v Kranj na obisk k Jenkovi družini. Pogovor vselej nanese na Gamsovec. Smejemo se in mislimo: Kako se je prikazala termos-steklenica pred naju, kako je Francka čepela v temi vrh Gamsovca, žebrala in dremala, kako sem se jaz v nevarnosti priporočala nebeškim močem, kako je Slavo pustil v luknji prazno buteljko za spomin, morda bo šel Janez ponjo, kako se Francka še sedaj ni potolažila, da ni dobila niti požirka.

Tudi Slavo se smeje:

»Ja, zdaj se smejemo, takrat pa nam ni bilo do smeha.«

Res nam ni bilo.

ZA NOVO LETO S SMUČMI NAD LUKNJO

JANEZ BROJAN ST.

Zgodnje jutro je; mesec blede osvetljuje snežne planjave in gozdove in ustvarja čarobne podobe. Jutranji mrak moti le škrtanje zmrznjenega snega pod nogami. Navežem si smuči in tiho drsim proti Peričniku. Pritajeni šum prihaja od slapa in se zgublja v jutranji somrak. Voda zamolklo klokota pod ledeno skorjo in se pretaka po skalnatem koritu proti strugi Bistrice.

Na strmem klancu Krede srečam dve temni senci. Bili sta srnici. Zvedavo me opazujeta, češ kaj pa ti tako rano.

Kar hitro sem bil v Vratih, smučina je bila lepa. Pregledam dom in druga poslopja in že drsim naprej. Pred spomenikom padlih planincev in partizanov smučine ni bilo več, zastaviti je bilo treba smuči v celec. Sneg je bil na srečo suh in ne preveč globok. Od Praga sem od časa do časa zašumi preko stene plazič. Ko prečim pobočje pod Jugovo grapo, zašumi s Črnega grabna, večji pršni plaz se usuje do vznožja, piš me obleti. Jaz pa naprej grizem v breg, ki se tu vedno bolj upira. Previdno se pomikam proti Luknji, saj je strmina vedno hujša in z obeh strani strme stene. In že sem na Luknji. Povzpnem pa se še na gornjo ploščad na Kamen. Razgled na Triglavsko steno in na Triglav je tu edinstven. Kako mogočen je sivi očak, odet z belim kožuhom. Sivi lasje mu vihrajo, snežne grive mu nosi burja, ki buči po vrhovih in se srdito zaganja v raze in vršace. Ledenik s Kredarico in Planja se bleščita v soncu. Na drugi strani obstane pogled na mogočnem Kanjavcu in na ostricah Lepega Špičja. Nepozabno, prelepo.

Veter pa brije vedno močnejše, nosi drobni sneg in vtira mraz do kosti. Zdrsnem proti dolini.

Izlet je hitro minil, doživetje pa ostane trajno.

DRUŠTVENE NOVICE

RAZSTAVA PLANINSKE KNJIGE V LJUBLJANI

Ob srečanju planincev treh dežel je bila od 17.–24. X. 1970 v Mestni galeriji razstava planinske knjige. Razstavo je, z gosti na otvoritvi vred, obiskalo 1000 ljudi. Razveseljivo je, da so bili med obiskovalci šole in posamezni mladi planinci. Med obiskovalci pa smo pogrešali skupinske društvene obiske, kar je bilo z okrožnico PZS priporočeno zlasti mladinskim odsekom PD. Vedoželjen posameznik je knjigo lahko vzel v roke in jo prelistal. Le na tak način se knjiga približa ljudem. Nekateri so si celo delali zapise. Marsikdo je šele na tej razstavi zvedel za to in ono knjigo. Ob dejstvu, da je centralna planinska knjižnica zaprtega značaja in ne sposoja knjig iz čitalnice, je razstava imela najširši značaj. Obiskovalcem je odkrila bogastvo naše planinske knjižne kulture, saj se je vsakdo lahko na lastne oči prepričal, da te bere niti ni tako malo. Unikati pa niti niso bili razstavljeni.

V glavni sobi, kjer je bila tudi otvoritev, so bili razstavljeni štirje knjižni panoji. Na prvem panoju je bila predstavljena naša novejša planinska literatura z reprezentančno tretjo izdajo Avčinove knjige »Kjer tišina šepeta« in Potočnikovih »Srečanj z gorami« na čelu ter Avčinovi prevodi Kugyjevih del »Iz življenja gornika« in »Delo – glasba – gore«. Sosednji pano je vseboval Lovšinov opus o Julijskih Alpah in gorskih vodnikih ter Režkove zapise o Kamniških Alpah. Tu so bili še Tuma s svojim avtobiografskim delom ter knjigo »Pomen in razvoj alpinizma«, pa tudi biografija o Klementu Jugu. Prozo so zastopali najnovejši izbor člankov Janka Mlakarja pod naslovom »Iz mojega nahrbtnika«, Juš Kozak z Belim macesnom in Marjana Lipovška »Steze, skale in smučičša«. Panoramo naših gora je predstavil Jakec Čop s svojimi tremi izdajami. Državni založbi Slovenije smo dolžni zahvalo, da je posebej za potrebe razstave posodila prvih pet izvodov Čopovega albuma Vi-harniki. Četrty pano v tej sobi je imel slovenske prevode iz himalajske literature in poleg nje že tudi našo izvirno. Naslednja soba je predstavljala predvojno literaturo. Tu so bili razstavljeni trije deli Izbranih spisov Janka Mlakarja, Josipa Westra Iz domovine in tujine, serija knjig Planinske Matice, Ivan Bučer s svojima romanoma, Edo Deržaj z izvirnimi deli, pripovedka o Zlatorogu, Vandotov Kekec, Triglavske pravljice, otroške knjige na planinsko temo, predvojni albumi Iz naših gora itd. Zastopan je bil tudi dr. Julius Kugy s predvojnimi izda-

jami v nemščini. Poseben pano je predstavljala strokovno planinsko literaturo, planinske koledarje itd.

Založba Mladinska knjiga, ki je tudi finančno podprla razstavo, je v svojem kotičku posredovala obiskovalcem prednaročila za domačo pa tudi za tujo planinsko literaturo.

Častno mesto v nadaljni sobi je zavzel Rudolf Badjura s serijo svojih vodnikov po Sloveniji. Sledila je novejša vodniška literatura zlasti po raznih transverzalah v Sloveniji. Posebno polico je imela vodniška literatura o naših gorah v nemščini in italijanščini. Naslednje panoje je zavzel Planinski Vestnik. Zaradi pestrosti pa so bile razstavljene le posamezne številke predvojnih in povojnih letnikov z različnimi naslovnimi stranmi. Skupaj z Vestnikom so bila razstavljena »Kazala« po desetletjih, ki sta jih uredila Josip Wester in Vilko Mazi, bibliografija »Gore v besedi, podobi in glasbi«, mariborske Planine ob meji, zborniki nekaterih mladinskih odsekov in jubilejni zborniki nekaterih PD. Monografije o Julijskih in Savinjskih Alpah so predstavili dr. Anton Melik, Ferdinand Seidl, Fran Kocbek in Kos ter Černik v češčini.

Peta soba je predstavila nekatere predvojne in povojne izdaje planinskih kart, grebenske karte, panoramske zemljevide s Triglava, Grintovca in Uršlje gore ter lesoreze Julijskih Alp, slovensko transverzalo in gorsko cvetje.

S svojimi akvareli in olji sta na razstavi sodelovala Boris Kobe in Jože Trpin.

T. Strojín

POROČILO O OBČNEM ZBORU PD PTUJ

23. novembra se je v dvorani občinske skupščine Ptuj zbralo čez 200 članov planinskega društva Ptuj na svoj 16. redni občni zbor.

Ubrana planinska pesem iz mladih ust je v prepolni dvorani ustvarila pravo planinsko vzdušje. Nato nas je profesor Šumljak iz Maribora popeljal s sliko in besedo med jenske podobe Kozjaka. Sledila je podelitev transverzalnih in pionirskih planinskih značk, najuspešnejši mladi risarji pa so dobili knjižne nagrade. V poročilih so društveni odborniki opisali bogato dejavnost PD Ptuj v preteklem letu. Društvo šteje že 338 članov, od tega dobri dve tretjini mladih. Našli so privlačne oblike dejavnosti za vse člane – od najmlajših do odraslih. Tako so v preteklem obdobju priredili rekordno število izletov – od kratkih, a poučnih na okoliške hribe pa vse do triglavskih str-

min. Zavzeto in resno se ukvarjajo z vzgojo mladih. Zanje so ob pomoči PZS že izsolali nekaj potrebnega vodstvenega kadra (enega inštruktorja in 7 mladinskih vodnikov). Velik odmev je imela tudi razstava risb najmlajših, ki so na tekmovanje s temo »Gore« poslali kar 64 svojih likovnih del.

Za v bodoče so si postavili še širši program, ki obsega tudi ptujsko transverzalo, ki bo obiskovalce vodila po poteh partizanskih kurirjev. Pripravljajo se na graditev postojanke na 624 m visokem Jelovcu.

Ptujsko planinsko društvo uživa v občini moralno in materialno priznanje. Letošnjo dotacijo občinske skupščine (2000 din) so v celoti porabili za delo z mladimi. Pri ljubljenosti društva izpričuje tudi radio Ptuj, ki pripravlja posebno oddajo s posnetki občnega zbora.

Prizadevnemu društvu ptujskih planincev, ki v področju daleč od visokih gora na čelu z dolgoletnim predsednikom tov. Planincem tako uspešno širijo planinsko misel, želimo v bodočem obdobju še veliko delovnih uspehov in prijetnih planinskih uric.

Gregor Rupnik – dr. Peter Soklič

SREČANJE MENTORJEV IN VODIJ PLANINSKIH ŠOL NA ZELENICI (14. in 15. nov. 1970)

Srečanje so vodili Danilo Škerbinek, predsednik odbora za vzgojo in izobraževanje Jože Melanšek, namestnik predsednika odbora za vzgojo in izobraževanje Andreja Mlinarjeva, vodja pionirske podkomisije.

Organizator srečanja je bil odbor za vzgojo in izobraževanje pri MK PZS.

Dnevni red je obsegal: analizo dosedanjega vzgojnega dela (referat Danilo Škerbinek); akcija »pionir-planinec« (ref. A. Mlinarjeva); naloge odbora za vzgojo in izobraževanje v sedanjih pogojih dela (ref. J. Melanšek); analiza delovanja obstoječih planinskih šol (referat Danilo Škerbinek) in informacija o jugoslovanski planinski šoli (referat J. Melanšek).

Referenti so podali osnovne misli, nato pa je potekala razprava. Poseben interes do vzgojnih prizadevanj odbora, nalog in perspektiv so kazali starejši sodelavci pri mladinskem planinskem gibanju v Sloveniji. K načelnim stališčem posameznih točk ni bilo bistvenih pripomb, ki bi spremenile dosedanja gledanja MK in UO PZS, pač pa so bili sodelavci s terena zelo kritični v ocenjevanju dosedanjega dela.

Od vabljenih se je srečanja mentorjev udeležilo 50 zastopnikov iz 29 planinskih društev.

Na anketo o delovanju planinske šole, akcije pionir-planinec in drugih podobnih vzgojnih akcij smo iz vseh planinskih

društev prejeli 25 izpolnjenih vprašalnikov, enega pa še po roku.

1. Dosedanje izkušnje in pozitivna izročila 15-letnega dela MK naj bodo osnova za nadaljnje načrtovanje akcij, ob tesnem sodelovanju vseh republiških institucij, ki jim je do dejavnosti mladinske planinske organizacije.

2. Delo planinskih mladinskih organizacij v Sloveniji naj se poživijo tudi na dosedaj pasivnih predelih, čeprav je tam planinska tradicija zelo mlada. Pri tem delu naj MK pomaga s svojimi kadri.

3. Pionirske in mladinske skupine po šolah morajo postati enakovredne sekcije šolskih športnih društev, naj dajo otroku osnovno navado zahajanja v gore in vzbujajo v njem stalno potrebo po udeleževanju v planinah.

4. V ta namen je potrebno z Zavodom za šolstvo SRS urediti vse potrebno za uveljavljanje priporočila RSPK, ki ga je lani decembra poslal vsem osnovnim in srednjim šolam.

5 a. Program odbora za vzgojo in izobraževanje je bil potrjen vespovsod, pa se čuti premajhna povezanost MK s terenom.

5 b. MK se priporoča več doslednosti pri izvajanju programa.

6. Posebno pozornost je treba posvetiti kadrovske politiki v PD, koordinacijskih odborih in PZS. Perspektivne kadre je potrebno spremljati in voditi od mladinskega vodnika, preko inštruktorja do sodelavca na republiških akcijah in delo v MK.

7. Vsem PD, ki imajo finančne težave, bo treba pomagati pri organizaciji in izvedbi planinskih šol.

8. Akcija pionir-planinec mora potekati po določenih. V pravilniku je treba spremeniti formulacijo: namesto števila se zmanjša višina na polovico (zadnji odstavek).

9. Množičnost v planinskih društvih je potrebno razvijati v skladu s številom vodnikov in mentorjev. Ob tem se je treba držati pravil za vodstvo izletov, ki je v programu za mladinske vodnike.

10. Pri Skladu za založništvo je treba urgirati izdajo programa za mladinske vodnike, ki mora biti dotiskan do 15. dec. 1970, da ga bomo lahko pravočasno razposlali vsem kandidatom za zimski tečaj MV, vodjem planinskih šol, PD idr.

11. Vse objave vzgojnega značaja naj izhajajo tudi v Prosvetnem delavcu, kjer naj se tudi več piše o vzgojnem pomenu planinstva za mladino.

12. Organizira se akcija »Mladina in gore«, ki ima tekmovalni značaj, vendar je potrebno priprave in ves material dobro proučiti in analizirati.

13. Koordinacijski odbori naj zberejo podatke o vseh planinskih šolah na svojih področjih.

14. Pionirska podkomisija mora sestaviti testna vprašanja za akcijo pionir-pla-

ninec. Preizkusni test je opraviti v PD Kranj, Senovo, Poljčane, Ptuj, Ravne na Koroškem, Vič-Ljubljana.

15. Razpisi za področne seminarje prosvetnih delavcev naj bodo objavljeni v Prosvetnem delavcu, istočasno z razpisom po PD.

16. Področni letni tečaji za MV se lahko organizirajo pod naslednjimi pogoji: verifikacija vodstva, programa, izpit pred izpraševalci, ki so predavatelji na republiških tečajih. Zimski tečaj ostane skupen. Verifikacijo izvrši odbor za vzgojo in izobraževanje, ki je dolžan, v skladu s sklepi odbora inštruktorjev, nuditi vso pomoč v literaturi in drugem.

Mladinska komisija PZS financira samo izpitno komisijo in delegata za tečaj, ki sta dolžna ob pričetku pojasniti naloge vodstva tečaja, obveznosti programa in naloge ter dolžnosti tečajnikov.

17. Jugoslovanska planinska šola naj vsebuje dopolnila, kot jih je sprejel plenum na Mirni gori.

18. Regresi za skupinska potovanja naj se v bodoče uveljavijo za pet ljudi.

19. Odbor za vzgojo in izobraževanje kooptira kot sodelavce Franca Zabukovška, Šentjur pri Celju, in Simona Petroviča, Ptuj.

20. Planinska misel mora prodreti med pedagoški naraščaj, v pedagoške gimna-

Srečanja na Zelenici so se udeležili:

1. Danilo Škerbinek
2. Jože Melanšek
3. Andreja Mlinar
4. Borislav Jerabek
5. Miha Lah
6. Boris Gašperlin
7. Miloš Pelko
8. Miha Marenče
9. Jože Šemrov
10. Jože Topolnik
11. Marijan Jeršak
12. Janja Jeršek
13. Erfinij Cuder
14. Janko Inglič
15. Stanko Poglajen
16. Franci Sadek
17. Peter Naraks
18. Jožica Milavec
19. Ciril Magajne
20. Ive Skačir
21. Mija Čegovnik
22. Dr. Franc Zabukošek
23. Franc Čegovnik
24. Jože Libnik
25. Stanko Hrom
26. Milan Mahovne
27. Albina Mahovne
28. Brigita Guček
29. Nevenka Zajc
30. Franc Kocuvan
31. Andrej Kuzman
32. Ana Žlender
33. Jože Paušer
34. Lojze Matore
35. Tone Zgonec
36. Nevenka Torkar
37. Iva Srebotnjak
38. Tomaž Horvatič
39. Zdenka Sozio
40. Simon Petrovič
41. Alojz Canjko
42. Tone Purg
43. Filip Matko
44. Dragica Onič
45. Franček Onič
46. Franček Mali
47. Brane Purkar
48. Gregor Rupnik
49. Janez Grčar
50. Janez Pretnar

Kozjak – Odbor za vzgojo in izob.

Šoštanj – Odbor za vzgojo in izob.

Ziri – MK PZS

Kozjak

Kamnik – MK PZS

Ljubljana-matica MK PZS

Kranj – podpredsednik

»Rašica« – MK PZS

Nova gorica

Maribor-matica – mentor

PTT Ljubljana – načelnik MO

PTT Ljubljana – odbor. MO

»Saturnus« Ljubljana – odbor

»Saturnus« Ljubljana – preds. ml. s.

Ruše

PTT Ljubljana

Celje

Sežana – predsednik

Nova Gorica – načelnik MO

Nova Gorica – član UO

Ravne – mentor

Šentjur – referent za mlad.

Ravne

Mežica – načelnik. – nam.

Ravne

»Bohor« Senovo

»Bohor« Senovo – član UO

»Bohor« Senovo – mentor

»Bohor« Senovo – mentor

Velenje

Rašica

Rašica

Lisca – član UO

Lisca – član UO

Postojna

Postojna

APD – načelnik MO

Bovec – član UO

Ptuj

Ptuj

Ptuj – podpredsednik

MK PZS

Poljčane – načel.

Poljčane – član UO

Poljčane – nač. sk. Loče

Poljčane

APD – načelnik MK PZS

RTV Ljubljana

Radovljica – MK PZS

zije, pedagoške akademije in VSTK v Ljubljani.

21. Za delovanje planinskih šol se naj natisne enoten plakat.

22. V letu 1971 je potrebno obvezno organizirati tabor mladih planincev.

23. S sklepi tega srečanja naj se seznanijo vsi vabljeni.

TEKMOVANJE »MLADINA IN GORE«

Izkušnje so pokazale, da je pravilno usmerjeno in zdravo tekmovanje mladih lahko zelo uspešno. Da se poživijo še mladinsko planinstvo, so sklenili udeleženci srečanja na Zelenici dne 14. in 15. novembra 1970, da se ponovno uvede tekmovanje mladih planincev.

Predlagano tekmovanje je zamišljeno kot tekmovanje posameznikov in skupin oz. MO.

a) Posamezniku – mladincu v starosti od 14.–18. oz. 25. leta, če je še študent – se bo ocenjevalo vse delo in trud, povezan z udeleževanjem v gorah kot npr.: vrhovi nad 1500 m (2000 m), priprava in izvedba bivaka, obvladovanje snovi planinske šole, transverzalne poti, sodelovanje na orientacijskih tekmovanjih, število delovnih prostovoljnih ur, planinski dnevnik, dopisništvo, udeležba na tečajih in drugo.

b) Delo skupine se bo ocenjevalo po tem, kar skupina mladih planincev dela po svojem delovnem programu, na podlagi pravilnika MO, PD in PZS. V poštevek pride: število mladih, vključenih v tekmovanje (ob upoštevanju % članstva), ureditev propagandnih omaric, izvedba planinske šole, akcija »pionir-planinec« (pomoč v mentorjih), izdajanje mladinskega planinskega glasila, število MV, število mentorjev, število instruktorjev planinske vzgoje, število skupnih prostovoljnih ur, izleti, tabori, orientacijska tekmovanja (dnevno, nočno, na smučeh), predavanja z diapozitivi, spominski pohodi in drugo. Načelnike MO, predsednike in člane UO, načelnike MO KO PD in vse, ki jim je do razvoja planinstva vabimo, da sodelujejo pri sestavi seznama disciplin, v katerih bodo tekmovali posamezniki in skupine.

Danilo Škerbinek

KRANJSKI MLADI PLANINCI SO DALI OBRACUN SVOJEGA DELA

V sredo, 9. dec. 1970, je napolnila dvorano JLA v Kranju planinska mladina iz Kranja in okolice. Prišli so tudi zastopniki armije, mladinskega komiteja, občinskega odbora, upravnega odbora planinskega društva in ostalih družbenih organizacij. Iz Ljubljane so nas obiskali: urednik Planinskega vestnika prof. Tine Orel, načelnik mladinske komisije Gregor Rupnik in Miha Marenče.

Načelnik mladinskega odseka Franc Benedikt je poročal o delu od 1. 9. 1969 do 31. 8. 1970. S tem datumom se namreč končuje tudi obdobje enoletnega tekmovanja med planinskimi sekcijami v osnovnih šolah, hkrati pa se začinja novo.

Število pionirjev v našem društvu se je letos dvignilo do 878, kar je 42% vsega članstva, skupno je mladine 1151. Tako visoko število najmlajših planincev je dokaz okrepljenega dela naših pedagogov, planinskih mentorjev, ki so tesno povezani s svojim vodstvom in upravnim odborom društva.

Odsek združuje 10 planinskih sekcij na osnovnih šolah in 1 v mlekarski šoli. Sekcije so delale samostojno po programu, ki so ga mentorji skupno predelali v svojem odboru. Vodniški pododsek so sestavljali starejši mladinci, ki so skušali najti kontakt z mladino v poklicnih in srednjih šolah. Ti mladinci so se sestajali tedensko, pedagogi pa nekajkrat med letom. Najplodnejše oblike srečanj pa so skupni izleti vseh sekcij, enkrat letno pa izlet za mentorje, ki ga organizira upravni odbor in preskrbi tudi predavanja ter vodi razgovore. Lani smo se tako zbrali na Soriški planini in naslednji dan krenili na Ratitovec, letos pa smo se povzpeli na Kanin.

Druga točka tekmovalnega programa so bili izleti. Teh je bilo v odseku letos prek 100. Mnogi športni dnevi in zaključni izleti v osnovnih šolah so bili usmerjeni v gore. Uporabljali smo popuste, ki nam jih je nudila planinska zveza, zato smo lahko potovali tudi v oddaljene kraje Slovenije in v sosedne republike.

V zadnjem šolskem letu je bilo na šolah 39 predavanj z barvnimi diapozitivi, ki so jih pripravili starejši planinci in z njimi prikazali mladini lepoto naših in tujih gora, pri tem učili in vzgajali. Veliko predavanj smo vključili v učni program, posebno o varstvu narave. Pri predavanjih in izletih sta največ pomagala jamarski in alpinistični odsek.

Osnovna planinska šola je obstajala pri sekciji mladinskih vodnikov v okviru rednih sestankov in še v vsaki pionirski sekciji posebej. Poglavlja iz spoznavanja gorstev, orientacije, prve pomoči, varstva narave so najintenzivneje predelovale skupine, ki so odhajale na orientacijska tekmovanja. V svetu pod Štoržičem organiziramo vsako leto tekmovanje za pokal Kokrskega odreda. Lani in letos se je udeležilo pohoda po 20 ekip. Udeležba pionirjev je vedno večja in tega smo še posebej veseli. Želimo, da bi to tekmovanje vključila v svoj koledar tudi mladinska komisija.

Naši pionirji so se udeležili republiškega orientacijskega tekmovanja na Boču in na Jelovici. Po poteh partizanske Ljubljane je odšlo 30 ekip.

Mnogi pionirji-planinci so opravili na šolah tečaj prve pomoči in si pridobili tudi to izkaznico.

Planinske omarice so bile odraz dela sekcije, saj so v besedi in sliki prikazovale, kaj so planinci delali, kakšne načrte imajo, vabile so nove člane in razvijale estetski čut najmlajših. Skupno so 35-krat menjale svojo vsebino.

Članke so planinci pošiljali tudi v svoja šolska glasila in v gorenjski list Glas. Ta je letos objavil le 8 naših prispevkov. Svojo dejavnost moramo še bolj popularizirati. Mogoče bi bilo dobro, da bi vsako leto razpisali posebno nagrado za najboljši planinski spis.

Vključili smo se v republiško akcijo pionir-planinec. Že čez 200 pionirjev ima dnevnik, kamor si vpisujejo doživetja na izletih, pohodih, tekmovanjih in pridobivajo pravico za osvojitve bronastega, srebrnega in zlatega znaka. Za dan pionirjev je 22 naših planincev prejelo bronasti znak, eden pa je dobil srebrnega. Mladinci so v zimskih mesecih priredili smučarski tečaj na Krvavcu, pionirji pa so se vključevali v smučarsko šolo v Kranjski gori. Planirano sankiško tekmovanje nam je preprečila odjuga.

Po poročilu načelnika so se oglasili še zastopniki vseh sekcij in prikazali podrobnosti svojega dela. Slišali smo tudi o planinski dejavnosti v ekonomski šoli in o snovanju planinstva v drugih srednjih šolah.

Zastopnica komisije za ocenitev tekmovanja med sekcijami je prebrala rezultate. Pokal je osvojila osnovna šola Preddvor. Načelnik je podelil nagrade vsem sekcijam. To so bile letos knjige: Planinsko berilo, Vodnik po slovenski planinski transverzali, Nevarnosti v gorah, Planinska pesmarica, karti Julijcev in Kamniških Alp, kovinski in platneni planinski znaki. S tem so vse sekcije dopolnile svojo planinsko knjižnico, od koder bodo črpale snov za različne dejavnosti.

Bodoče delo mladinskega odseka bo potekalo v pionirskem pododseku, – za načelnika je izvoljen Franc Benedik, načelnik ostale planinske mladine pa je Franc Jagodic. Za kontakt s srednjimi šolami bo skrbel Jože Simčič. Vse skupine pa bo povezoval svet pododsekov tako, da bo sestavljal programe skupnih akcij.

Marija Brudar

SREČANJE POD STORŽIČEM

Letošnji orientacijski pohod po poteh Kokrskega odreda, ki ga organizira PD Kranj z organizacijo Zvezo borcev, je bil že četrti. Pritegnil je planinsko mladino in tabornike iz Kranja ter drugih krajev Gorenjske, iz Gorij, Radovljice, Škofje Loke. Sodelovalo je 20 ekip: 16 mladinskih in 4 članske.

Pripravljalni odbor je trasiral pot, ki je potekala od Olševka prek Možjance, Štefanje gore, v obrobim predelih Zaplate in Storžiča. Cilj je bil v Preddvoru na dvorišču prehodnega mladinskega doma. Pripravljeni so bili tudi testi iz zgodovine Kokrskega odreda, gospodarstva na Gorenjskem, poznavanja gorstev in planinskih postojank, prve pomoči in varstva narave.

V nedeljo, 18. oktobra, je bil prelep dan. Svet pod Storžičem in Zaplato se je kopal v najmočnejši luči jesenskega sonca in žarel v vseh barvah, ki jih zmora narava v tem času. Na Olševku se je razvil živahen vrvež. Mlade glave so ugibale, kam jim bodo letos pokazali pot zemljevidi, naloge in kompasi. Komisija je pregledala opremo, nato so tekmovalci reševali teste, člani so imeli malo težje naloge kot mladinci, pionirji pa kar enake. Sledil je pohod. Štartala je ekipa za ekipo. Vsaka je morala dobiti podpis na kontrolnih točkah in na list papirja opisovati pot. Koncentracija misli je morala biti na višku – kar dobro za mlade glave!

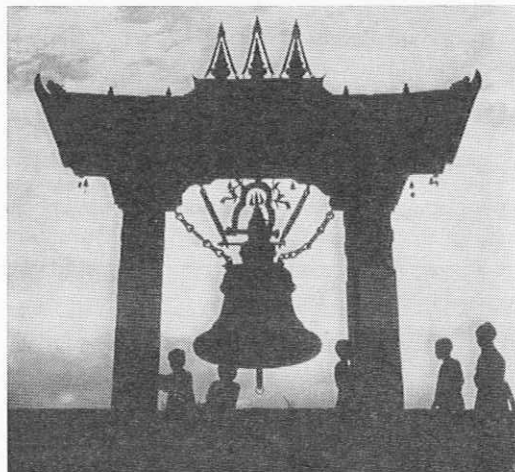
Kmalu popoldne so že prihajale skupine na cilj, vse v predvidenem času, le ena se je izgubila in zato malo zakasnila. Pokal so zopet osvojili mladi planinci iz Kranja, od članov pa taborniki Svobodni Kamnitnik iz Škofje Loke.

18. oktober je bil praznik širšega kroga gorenjske mladine, ki se vsako leto v večjem številu odzove vabilu k tradicionalnemu pohodu. Taka doživetja nas povezujejo, veseli, krepé, navdušujejo in rode ideje za spremembe v naslednjem letu.

Marija Brudar

Večerni motiv iz Kathmanduja

Foto A. Kunaver

ALPINISTIČNE NOVICE

1,2 MILIJONA SMUČARJEV V AVSTRIJI

Pri 7 milijonih prebivalcev ima naša sosednja zares impozantno številko smučarjev. Samo v Innsbrucku je 45 000 smučarjev pri 113 000 prebivalcih. V sezoni 1969/70 je bilo v Avstriji 276 smučarskih šol, v katerih je delalo 2138 smučarskih učiteljev z državnim izpitom. Za hitro doseganje smučarskih prog skrbi v Avstriji 15 vzpenjač, 117 nihalnih žičnic z gondolami, 274 sedežnic in 1594 liftov, skupaj torej 2000 naprav, ki v sezoni lahko postrežejo 70 000 000 smučarjev. Zares smučarska turistična industrija, ki spada med najbolj razvite na svetu.

LOTHAR BRANDLER

Eden od mušketirjev iz saške direttissime v Cini iz l. 1958, zdaj star 33 let, se je posvetil filmu, nekaj časa uspešno, potem pa je doživel tudi neuspehe. Zdaj je sklenil sam z jadrnico odriniti čez Atlantik v Mexico in iz potovanja narediti senzacionalen film. Njegov filmski asistent 22-letni Gerhard Baur se je tudi obrnil h kombinaciji skal in morja in je lani v lastni režiji posnel film o Calanques, znanih obmorskih pečinah pri Marseillu.

S SMUČMI NA VRH EIGERJA

Silvani Saudan, gorski vodnik iz Martignyja, je francoski Lapuch, specialist za smuške spuste po stenah. V začetku marca 1970 so ga opazovali, kako je startal z Eigerja in v idealnih zimskih razmerah presmučal zapadno stran. Seveda je svojo avanturo prej prijavil v dnevnem tisku in si s tem pripravil publiko. Z vrha do Kleine Scheidegg je rabil 2 1/2 ure.

TONI GOBBI

Znani italijanska sestogradist, ki smo ga v tej rubriki spremljali skozi 20 let, član mnogih velikih ekspedicij, je marca 1970 preminul v plazu Sasso Piato na Plattkoglu v Dolomitih. Star je bil 40 let, po poklicu gorski vodnik in trgovec s športnimi potrebščinami.

LACEDELLIJEVA SMER

V jugozapadni steni Cima Scotoni je do sezone 1970 doživela komaj devet ponovitev. Lacedelli jo je z Ghedino in Lorenzijem izplezal v dveh dneh l. 1952. Tri leta nato sta Piussi in Bulfon rabila zanj 25 ur čistega plezanja, prav toliko

Zeni in Stenico. Nato sta šele l. 1967 prišla Reinhold Messner in Heini Holzer z dvema tovarišema in skrajšala turo na 12 ur. Tudi Gogna in Cerrutti sta jo plezala samo en dan, enako Ivano Dibona in Pozzo. L. 1969 je bilo v smeri kar četvero navez, med drugimi tudi ena tržaška. Tirolca Breitenberger in Glatz sta jo zmogla v 9 urah. Verjetno sta se lahko dvigala ob klinih, ki so ostali v steni. Še bolj samotna je ostala severna stena Pala-di-San-Martino, v kateri je l. 1926 Emil Solleder, slavni dolomitski plezalec, s Kummerjem zarisal eno od svojih smeri. 44 let je ni šel ponavljat nihče. Počakala je na Alessandra Gogna in Samuela Scaleta, ki sta jo ponovila septembra 1969. Gogna je izjavil, da je to »sijajna smer« v najboljši skali.

PODRŽAVLJENJE FRANCOŠKE GRS

Ing. Maurice Herzog, pod de Gaullovo državni sekretar za mladino in šport, kasneje župan mesta Chamonix, je izjavil, da bo francoska GRS kmalu javna, to je državna ustanova, da torej ne bo več dolžnost CAF. Že zdaj rešujejo v visokogorju policijske reševalne ekipe CRS, udeleženci vojaških alpinističnih tečajev in inštruktorji ENSA, ki je tudi državna šola. GRS bodo kmalu reorganizirali, preden pa se bo to zgodilo, naj župani alpskih in pirenejskih občin prevzamejo odgovornost za razvoj v to smer. Imenujejo naj specialiste, ki so tej dolžnosti kos. Herzog je kot župan Chamonixa že prevzel predsedstvo organizacije za gorsko reševanje.

ŠE O DACHSTEINU

Južna stena Dachsteina je bila pred leti predmet velikih razprav zaradi »moderne« smeri, direttissime, ki jo je preplezal Leo Schlömmer s tovariši. Ocenili so jo s skrajno mejo VI in A3. 19. okt. 1969 je smer ponovil kot prvi samohodec Leo Schlömmer sam.

Gorski reševalci in širša planinska javnost se bodo v tem mesecu spomnili 50-letnice načelnika GRS Bineta Vengusta. Pismena vezivka je v uredništvo prišla žal po zaključku te številke.

IZ PLANINSKE LITERATURE

STANISLAV GILIĆ, Mali alpinistički terminološki rječnik, Rijeka 1970

Avtor je iz tehničnih razlogov objavil del slovarja (A–M), v drugi knjigi istega zbornika pa bo delo zaključil in priložil tudi seznam literature. V uvodu pravi avtor, da je delo plod dolgoletne alpinistične dejavnosti in da je dovolj široka osnova za jezikovno pravilno interpretacijo splošno planinske in posebne plezalske terminologije. Lahko mu verjamemo. Delo alpinista Gilića poznamo in želimo, da bi ga nadaljeval v korist vsega našega alpinizma.

T. O.

HANIBALOV PREHOD PREK ALP

Planinska literatura o njem rada govori. Najbrž zato, ker je na njegov rovaš bilo zapisanega že marsikaj diletantskega, čeprav je znanstvena literatura o tem že povedala jasno besedo, h kateri bo težko kaj dodati ali vzeti. V desetletjih 1950 do 1970 sta o tem pisala Ernst Meier v *Museum Helveticum* 15 (1958) in 21 (1964) in Marc de Lavis Trafford, *St. Jean-de-Maurienne* 1956. Švicar Rudolf Fischer je o stvari pregledno pisal v *Les Alpes* 1962/2, da bi seznanil planince, ki takim stvarim slede iz veselja, zanimanja ali navdušenja nad vsem, kar je v zvezi z Alpami.

Osnovna vira za Hanibalov pohod sta grški zgodovinar Polybios, ki je živel v 2. st. st. e. v Rimu, in latinski zgodovinar Livius. (Polybios III. 47–60; Livius XXI 31–38.) Oba sta črpala svoje podatke iz Silenovih zapiskov, torej človeka, ki se je sam udeležil pohoda. Polibijev zapis je izčrpniji in v nekaterih stvareh zanesljivejši od Livijevvega. Imel je v rokah to, kar je zapisal Silenos, Livij pa je imel posrednika starejšega rimskega zgodovinarja, in je dal opis več barvitosti, zato pa tudi nekaj domišljije, ki z dejstvi nimajo dosti opraviti.

Hanibal je vstopil v Alpe po dolini reke Isère, izstopil pa je na področju Taurinov, torej v okolici Turina. Livij navaja naslednjo pot: Drôme–Col de Fabre–Veynes–Gap–Durance–Col du Mont Genève–Turin. Po tej črti je tekla glavna rimska cesta, zgrajena po Hanibalovih časih. Natančen opis pohoda pa se ne strinja v Livijevo maršruto. Livijev posrednik je navedel v Zahodnih Alpah imena krajev, ki jih je poznal on in bralci, to je kraje ob najvažnejši rimski cesti v teh krajih. Polybios pa krajev sploh ne navaja. Saj bralcu neznana imena ne bi nič pomenila.

Po Polybiju je Hanibal zapustil Rodanovo dolino z 38 000 pešci, 8000 konjeniki, s

tovornimi živalmi in sloni ter krenil v dolino Isère. Šele po 142 km (800 stadijev) se je začel pravi gorski marš (Polybios 50,1). Za Pontcharro, 250 m nadm. viš., je Hanibal popeljal svojo vojsko po ozki dolini Gélon (današnja la Rochette), prekoračil 1202 m visoki Grand Cucheron in se prek St. Albana spustil v dolino Arc. Ta ovinek je bil nujen, da se je vojska izognila brezpotni ožini pred izlivom reke Arc v Isère. Galci so poskusili, da bi prehod na Col du Grand Cucheron zaprli. Ker pa ponoči niso zasedli položajev, se je Hanibalu posrečilo, da je prelaz zavaroval za prehod. Bilo je tretji dan po Pontcharri. Galci so Hanibalovo vojsko kljub temu motili in ji prizadejali občutne izgube. Onstran prelaza je Hanibal zavzel manjšo utrdbo, in po kratkem počitku tri dni prodiral po dolini. Posebnih težav s terenom ni imel, dolina Arc do Modane mu je odprla pot za nadaljnjih 60 km. Četrti dan, to je sedmi dan planinskega marša, so ga spet napadli domačini. Najprej so mu ponudili prijateljstvo in spremstvo. Ko pa je vojska prišla v sotesko med Modano in Bramansom, so napadli od blizu z orožjem, z vrha soteske pa so valili skale. Hanibal je moral ščititi vojsko z neke gole, strme, nepristopne višine, z vrat, ki zapirajo dolino za Avriexom. Ko je ponoči spravil konjenico in tovarne živali skozi sotesko – tudi pri tem je imel nekaj izgub – je prodiral naprej proti prelazu, ki ga je dosegel deveti dan. Dolino Arc je zapustil pri Bramansu, ki leži na višini 1243 m in nato po levi strani doline Ambine prodiral navkreber ter obšel sotesko pri izlivu potoka Ambin. Nadaljnja maršruta je v glavnem sledila današnji cesti, vendar takratna pot ni šla mimo prepada, kjer stoji danes kapela Notre Dame de Délivrance, ampak direktno na manj strmi svet Chalets des Combas, ki leži na višini 1650 m. V blagi strmini je dosegla vojska Le Planey, 1700 m, in tu prebredla potok Ambin. Sledil je spet bolj strm kos poti, ki od le Planey čez la Fesse du Haut premaga strmo severovzhodno stran doline proti današnjemu Col du Petit Mont Cenis (2183 m), s katerega se vleče položna dolina proti jezeru Mont Cenis. Proti jugovzhodu drži v dolino Vallon de Savine, ki so jo Kartazani dosegli kmalu po tistem strmem odstavku poti. Ta dolina poteka vzporedno s spodnjim delom doline Ambin. Iz Le Planey bi bilo možno priti tudi na južni strani potoka Savine. V dolini Savine je po 5 km naletela vojska na jezero Savine. Tu je dal Hanibal vojski dva dni počitka in čakal na zamudnike. Prostora je na francoski strani za tabor dovolj.

Kilometer široki prelaz, ki danes tvori mejo med Francijo in Italijo, ima svojo

vzhodno in zapadno vdrino. Med njima je kucelj, na katerega se iz Valon de Savine pride brez težav, proti jugu pa je strm. Razen njega je lep pogled na dolino Canalo di Giaglione (Clarea) in glavno dolino Dora Riparia. Proti vzhodu teče ta dolina v glavnem proti Turinu. Na vrh prelaza je Hanibal povedel svojo vojsko, da bi jo po prestanih naporih opogumil in spodbodel za bodoče preizkušnje. S tega prelaza je vojska ob lepem vremenu že lahko videla, 2000 m pod seboj, Padsko nižino. Pokazal je vojski Italijo. Alpe so, pravi Polibij, obzidje Italije. Livij pa pravi, da je Hanibal to obljubljal, da bo pregazil Rim prav tako kot Alpe. Med vsemi prelazi, ki pridejo za Hanibalov prehod v poštev, je samo omenjeni prelaz omogočal tak razgled (to ne velja za Petit Mt. Cenis, Grand Mt. Cenis, Mont Genève, Petit St. Bernard). Če ta prelaz doslej še nima imena, je to zato, ker nima takega, da bi bil splošno v rabi. Vzhodno globel imenujejo Col de Clapier (2482 m). Raz nje drži ozka steza po zelo strmeh svetu v dolino Giaglione, v 2,3 km pada za 1100 višinske razlike. Po taki strmini Hanibalova vojska ni mogla sestopiti. Kartazaani so za sestop uporabili zapadno sedlo, ki ga Lavis-Trafford imenuje Col de Savine-Coche (2520 m). Po l. 1961 so sedlo preimenovali po tem angleškem raziskovalcu. V 18. st. je pod imenom Petit Mont Cenis igral večjo vlogo kot danes (šele v 19. st. je bilo to ime preneseno na današnji Col du Petit Mont Cenis, ki se je prej imenoval Coulour). Lavis-Trafford je vzdolž Hanibalove poti našel ostanke ceste. Nekateri pravijo, da je pred rimska (znano je, da so se Rimljani gradnje cest učili od Keltov), drugi, da je rimska, nekateri pa celo trdijo, da je mlajša. Danes ta prelaz zaradi ceste »Mont Cenis« nima kaj prida pomena. Na francoski strani je zato samo nekaj steza. Strma severna stran je za časa Mussolinija dobila dobro »cestico«, ki je danes večji del razpadla.

V velikem loku je nato Hanibal vodil svoje ljudi s tega prelaza proti zapadu proti 100 m niže ležeči dolini in naletel na udirajočo se stezo, presekanano s plaznicami in deloma že zasneženo, saj je bila že jesen. Zapovedal je bivak in dal popraviti pot. Naslednji dan je bila za konje prehodna. Prišli so na Grange de Touille, kjer se je živad na lepih travnikih napasla. Sloni pa so morali čakati še tri dni, da je bila pot zanje nared.

Livij pripoveduje, da so pri popravilu poti z velikimi ognji grelj pečino, jo polivali z jesihom in jo na ta način razdejali. Polibij tega podatka nima. Verjetno ima Livij to od svojega vira, ki mu je šlo za to, da Silena »izboljša«. Tu ni velikih dreves, zato tudi ni bilo ognjev. In za vse to je svet tu prestm.

Iz Granges de Touille drže v Dora Ripario tri poti: proti vzhodu v dolino Clarea, po njej navzdol proti Susi ali proti jugu čez Col des Quatre Dents proti Chamontu v Dora Riparia. Ali pa s Col des Quatre Dents do današnje Chapelle Blanche (1390 m) in nato proti Chamontu.

Domneva se, da je pehota izbrala manj strmo, lažjo pot, Hanibal pa je s konjenico izbral krajši prehod. Silenos je spremljal Hanibala, zato o pehota nič ne pove, ker pehote ni videl.

Od Suse dalje do Padske nižine ni bilo več težav, tudi sovražnih napadov ni bilo. Za 160 km dolgo pot čez Alpe, od Pontcharre do roba Padske nižine (25 km pred Turinom), je rabil Hanibal 15 dni (Polybios 56,3; Livius 38,1), torej lepa storitev. 20 000 vojakov in 6000 konjenikov se je prebilo čez Alpe, izgube so bile občutne, saj se je Hanibalova vojska v 15 dneh »posušila« skoraj za polovico.

Kakšna zgodovinska dragocenost v teh poročilih! Kakšne spremembe v dobrih dveh tisočletjih! Alpski svet pa skoro ni pretrpel bistvene spremembe. Le imena so drugačna, pa še v imenih je pod naplavino časa sem in tja ohranjena starodavna korenina.

T. O.

RAZGLEDE PO SVETU

BRITISH COLUMBIA v Kanadi ima v Coast Mountains 1500 km dolgo gorovje, večje od Rocky Mountains po višinah in po razsežnosti. V Coast Mountains kipi v nebo ena od najlepših gora na svetu, skrivnostni Mt. Waddington (4020 m). V tem gorovju se je razgledal Švicar Hans Peter Mürger l. 1966 in o tem poročal v »Les Alpes« 1969/2. Sit masovnega turizma v Švici in vseh njegovih naprav in navad je našel na divjem Zahodu stanje, kakršno je bilo v Švici pred stoletjem. Res je tehnika vdrla tudi v to divjino z

moderno opremo in transportom, duh in veselje nad odkrivanjem nepoznanega gorskega sveta pa je enako, kakor je bilo nekoč. British Columbia Mountaineering Club mu je šel na roke, dobil je tam dobre tovariše. Vodja ekspedicije je bila Švicarka, mati dveh otrok, Estera Käfer, žena predsednika B. C. M. C. (British Columbia Mountaineering Club). V Coast Mountains čakajo še stotine vrhov na prvi obisk. Dostop je najlažji z morja, po kopnem pa zelo težak po zaraslih gozdnih cestah, ki so jih začasno

utrtili zaradi izsekavanja gozdov, potem pa vzdrževanje opustili. Dostop do vrhov traja tudi z morske strani po dva tedna. Na visokih planotah so številna jezera, prikladna za pristajanje hidroavionov. Večina ekspedicij danes uporablja to možnost, saj se dostop na ta način skrajša za dan ali dva in to z lahkimi nahrbtnikom, saj si ekspedicija v bližini jezera-aerodroma uredi glavni tabor z zalogo provianta in opreme. Še primernejši za sestop oz. dolet bi bili helikopteri, vendar jih je možno dobiti samo, če so v bližini stacionirani ali pa če imajo kako industrijsko ali komercialno nalogo. Večina vrhov je visokih 2200 do 3000 m, poledenitev je tu močnejša, drevesna meja se skoro dotika meje večnega snega. Zato planinskih pašnikov tu skoro ni. Dvatisočak je tu skoraj kot štiritisočak v Švici.

Cilj ekspedicije – v čast 100-letnice nastanka Kanade – je bila skupina Manatee, idejo zanjo je dal predsednik planinskega kluba British Columbie Martin Käfer. Helikopter jim je bil obljubljen, pa ni bilo nič z njim. Zadovoljiti so se morali z navadnim avionom, ki naj bi pristal na travniku v indijanskem rezervatu. Pilot je bil s skico terena zadovoljen in popeljali so se iz Vancouvra 30 milj v notranjost v Pemberton ob reki Lilloet. Indijanski otroci so se zgrnili okoli njih, nje pa je zanimalo samo to, če bo avion res prišel in jih odnesel v bližino Manatee. Res je pilot držal besedo in trosedežna Cessna je pristala. Ko so ji naložili opremo in še dva moža, se je težko odlepila od tal, za las ušla vrhovom brezovega gozda in s težko sapo pridobivala višino. Sredi pota je pilot ugotovil, da ne dela hidravlični sistem, s katerim se potegnejo kolesa oz. smuči iz ščitnikov. Morali so nazaj, da popravijo defekt. Razočaranje, mencanje, čakanje, spet težak štart, a končno je bilo vse v redu in pristali so na ledeniku Sirenia, okoli katerega se razvršča osem vrhov. Seveda pristanek na bleščecem snegu ni bil tako preprost. Pilota je motila bleščava snega ni mogel oceniti daljave in pristanek je bil kljub največji opreznosti zelo trd. Drugi pristanek je bil seveda lažji, saj sta John in Mürger z obleko in raznimi plastičnimi predmeti zaznamovala provizorno pristajalno progo. 500 m od nje sta izbrala prostor za bazni tabor, pravo ledeno palačo, ki sta jo takoj začela kopati z lopatami tipa »Parsenn« brez katere ni da bi hodil v to snegovje in ledovje. Cessna je medtem vso ekspedicijo zložila na tla in nato so s skupnimi močmi kopali kaverne v trdi sneg in si uredili razmeroma udobno prebivališče.

Manatee pomeni v indijanščini morsko kravo. V skupini gore še niso imele imen, naloga ekspedicije je bila, da jih krstijo in imena potem v Vancouvru prijavijo. Lilloet Icecap, na katerem so se odločili

raziskovati, obsega 1000 m² (približno toliko, kolikor vsi ledeniki in snežišča v Wallisu), iz svoje baze so naslednje dni obiskali Manatee Peak (2840 m), Remora Peak (2750 m), Wahoo Tower (2880 m), Bonito Peak (2780 m), Albacore Peak (2780 m) in Marlin Peak (2650 m).

14 dni so uživali, na koncu doživeli hudo stisko, ko jim je eden od članov ekspedicije zdrknil 20 m globoko v ledeniško razpoko, pa so ga nepoškodovanega rešili in končno z 11 novimi vzponi v žepu začeli pospravljati. V 4 dneh so brez pomoči letala dosegli Pemberton in pri tem poskusili, kaj se pravi prodirati po prvobitnem svetu Kanade, bivakirati na prostem, bresti reke in spremljati njih tek, po katerem so prišli spet v svet, ki so ga navajeni. Mürgerju pa se je izpolnila vroča želja: Prvi vzponi na nepoznane, neimenovane vrhove, magična beseda za klasične raziskovalce Alp, uresničena v daljni Kolumbiji.

VZPON NA FUJI-YAMO. Jean Sesiano iz Ženeve si je med svojim bivanjem na Japonskem privoščil tudi vzpon na sveto goro, ki kot simbol države kipi nad japonskim otočjem.

Iz Tokia se je odpeljal ob 10, ob 14 je bil že v Gogome na pobočju Fuji-Yame, 2100 m visoko. Že v avtobusu ga je trla gneča, še večja pa je bila tu v Gogome. Cesta je bila polna avtobusov, avtov, na stotine turistov vseh vrst se je prerivalo po njej: v kvdrovcih in v opankah, v hlačah za golf in vetrovkah, v srcaji s kravato. Oblaki, ki so se zbirali okoli gore, niso bili nič v primeri s to množico turistov, z nepretrgano kolono ljudi, ki ji je bilo težko uiti. Večina teh romarjev-turistov si je v vznožju kupila palico, opremljeno z zvončkom, nekako takšno, kakršno so v srednjem veku imeli izpostavljeni, pregnanci, gobavci. Opirajo se na palico, če jih pot zdeluje, sicer pa je nakup bolj obrednega značaja. Pred nedavnim so začeli starejši ali šibkejši turisti – seveda petični – najemati konje. Jahaje priti na sveto goro res ni težko. Spraviti se je treba na konja in skočiti z njega. Romanje opravi namesto petičnežev konj.

Polovico vseh interesentov za Fuji-Yamo je romarjev z belo kuto. Vzpon na Fuji-San je zanje verska dolžnost, ki jo morajo izpolniti vsaj enkrat v življenju. Za druge je to cilj, ki bi ga radi dosegli zaradi užitek, ki jih daje gora, čeprav niso člani planinskega društva niti se ne štejejo med planince. Seveda je na Fuji-Yami tudi mnogo teh, in na Japonskem pravijo, da jih premorejo 10 milijonov. Za vse te je najvišja gora v državi gotovo zaželeni cilj.

Vzpon je enoličen, nič kaj mikaven. Iz Gogoma je še 1500 višinskih metrov do vrha 3776 m. Sem in tja je sprememba v megli, ki z gostim pajčolanom ovije

množice, tako da se vsak počuti sam na gori, sredi strjene črne in rdeče lave. Z vrha se po žlebovih dolgo drži sneg. S tem je problem vode rešen. Poleti sneg skopni, tedaj jo nosijo na plečih ali s tovornimi živalmi in je seveda draga kot žafran. Tudi jedila so naprodaj, seveda tudi za visoko ceno, saj je treba priradčunati naporno nošnjo. Od vsepovsod cinglja zvončkanje, zadnja leta tudi industrijska muzika žepnih transistorjev.

Sesiano je dosegel vrh v treh urah in pol, to je do roba žrela, po katerem je zrastle več zidanih zavetišč, v katerih so »tatami«. Tu lahko prenoče tisti, ki pridejo sem gor še zvečer. Tudi tempelj je tu. V njem duhovniki prodajajo vnaprej pripravljene horoskope in jih pred očmi interesentov vlagajo v kuverte.

Vulkansko žrelo ima 600 m premera in je 200 m globoko. Po obodu žrela teče dobro markirana steza. Na najvišjem robu žrela stoji meteorološka in radarska postaja, ki odkriva približevanje tajfunov. Žrelo je prav tako kakor pobočja iz endezita in bazalta, mnogo je zvepljenih kamenin, ostankov iz časa, ko je bil ognjenik še živ, to je v začetku 18. stoletja. Vse pa je mrzlo in enolično, manjkajo rastline in živali. Sesiano je noč prebil na robu žrela. Okoli sebe je zložil kamenje, da ga je varovalo pred vetrom, kajti temperatura se je sukala pod 0° C. Upravniku kočice to seveda ni bilo všeč, cena za tužce je nekajkrat višja kot za domačine. Kmalu je noč zagnila in zadušila glasno valovanje ljudi. Vendar niso vsi spali, v tempelj so še vedno prihajali ali odhajali. Ko se je ponoči zaradi mraza sprehodil okoli žrela, je videl po gori nešteto lučic, znamenje, da romanje na goro tudi ponoči ne prestane. Zjutraj so bile na vrhu nove množice. Tisoči romarjev so zasedli obod žrela, malicali in zavzeli goro tako, da je Sesiano pobegnil navzdol in v 50 minutah pridrvel v Gogome na prvi avtobus. Bil je razočaran. Ko je l. 1962 bil prvič na Fuji-Yami, je vladala povsem druga atmosfera, mirnejša, spodobnejša. To, kar je videl l. 1969, imenuje semenj, maškerado. Ne pove pa, zakaj mu to ni všeč. Kje naj bi bila po njegovem mnenju meja za obisk te edinstvene gore? Do kam seže obrednost, kje se začne modna prireditev? In kaj ima proti tem množicam na gori? Ali ni svet za vse? In končno, ali ni drugod še dovolj sveta za samotarje?

Končno ugotavlja, da se bo položaj na Fuji-Yami še poslabšal, to je, da bo imela še večji obisk. Kako je človek odvisen od predsodkov in mitov!

DHAULA HIMAL je kot prvi Evropejec obiskal dr. Herbert Tichy l. 1953. Bil je v dolini Barbung. L. 1954 je tu delal švicarski geolog Toni Hagen, o katerem smo pred leti obširno poročali. J. O. Roberts je v to dolino prišel iz zahoda.

Spotoma je z enim šerpo stopil na Putha Hiunchuli (7239 m), prvi sedemtisočak, ki je tu imel človeški obisk. Japonci so prišli na najvišji vrh Dhaula II (7751 m).

L. 1963 so prišli sem Avstrijci. Vodil jih je Egbert Eidher. Šli so po Robertsovi poti čez sedlo Jangla-Bhanjyang in pri Tarakot v krnico, ki jo obdajajo Dhaulagiri II, III, V, IV. Prišli so do višine 7000 m, nato pa komaj ušli vremenu in drugim težavam. L. 1965 so po njihovi poti prodirali Japonci — še z manjšim uspehom. Nato je spet nastopil Roberts, ki ga poznamo po svoje tudi mi zaradi njegovih izjav o našem Kangbačenu. Hotel je naskočiti Dhaulagiri IV z juga. L. 1962 je raziskoval ledenik na področju Dhaulagiri VI. L. 1965 je organiziral ekspedicijo Royal Air Force. Z J. R. Sinsom sta letela do Dhorpatana. Postavila sta tri šotore, vendar južnega grebena nista dosegla. Vendar se je Roberts motil. Ni naskakoval Dhaulagiri IV, ampak drug sedemtisočak, koto 7268 m v grebenu, ki se vleče proti Guja Himalu (7193 m). Pravi Dhaulagiri IV je 3 km severovzhodno od tu. Vzrok zmote je bil v slabem zemljevidu.

L. 1969 so Hoyerjevi moške odprli pot na Dhaulagiri IV in tragično končali. Ne vemo kje, kdaj in kako.

G. O. Dyhrenfurth, nekoč imenovan himalajski papež (zaradi njegove vsevednosti in nezmotljivosti — v himalajskih zadevah), zdaj bolj »profesor Himalaje«, je ob njihovi nesreči izjavil, da je težko uganiti njen vzrok. Računa tudi z možnostjo, da jih je silen sunek jesenskega vetra pahnil z grebena. Plane nenadoma, presenetli in naredi svoje. Da taki sunki v Himalaji niso redki, pripoveduje literatura (dr. Tichy, Čo Oju 1959); Norman G. Dührenfurth, Lotse 1955). Na sedlu, kjer je stal tabor 5 (6900 m) je možno, da pride veter z brzino 150 km do 200 km/h. Šotora sta stala na 20 m široki ravnici na trdem snegu, pritrjena le z lednimi klini v sren, ne v skali. Verjetno ju niso kopali v sneg. Tako sta utegnili biti lahek plen naskoku viharja.

Morda so Japonci lani kaj odkrili, če so res še enkrat poizkusili priti na Dhaulagiri IV. Po novejših meritvah je visok 7661 m.

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
je izdala knjigo umetniških fotografij

JAKA ČOP,

VIHARNIKI

Avtor se je doslej zapisal v slovensko planinsko literaturo z dvema knjigama umetniških fotografij:

SVET MED VRHOVI in
RAJ POD TRIGLAVOM

VIHARNIKI je Čopova tretja knjiga planinskih motivov.

V njej je zbranih nad 70 umetniških slik, ki so motivno izbrane tako, da predstavljajo zaokroženo in osebno avtorjevo izpoved. Knjiga ima 160 strani velikega formata (30 × 23,5 cm), natisnjena je na umetniškem papirju, vse reprodukcije pa so v bakrotisku. Rečemo lahko, da gre za bibliofilsko opremljeno izdajo, ki ne bo razveselila samo ljubiteljev našega gorskega sveta, temveč bo prav gotovo tudi najprimernejše darilo za vsakovrstne priložnosti.

To edinstveno publikacijo dobite v vseh knjigarnah in pri zastopnikih založbe za ceno 142 din. Znesek lahko naročniki poravnajo tudi v štirih mesečnih obrokih po 35,50 din.

ZALOŽBA opozarja hkrati na Čopovo knjigo umetniških fotografij RAJ POD TRIGLAVOM, ki je ima še nekaj na zalogi.

RAJ POD TRIGLAVOM vsebuje okrog 100 umetniških fotografij iz Julijskih Alp. Knjiga je vezana v celo platno, fotografije so grafično dovršene in natisnjene na umetniškem papirju. RAJ POD TRIGLAVOM dobite prav tako v vseh knjigarnah, pri zastopnikih založbe in pri upravi DZS, Ljubljana, Mestni trg 26. Kupci dobe to knjigo za ceno 100 din; znesek lahko poravnajo tudi v 4 mesečnih obrokih po 25 din.

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
Ljubljana, Mestni trg 26

TOVARNA DUŠIKA RUŠE

proizvaja :

1. **KALCIJEV KARBID:**
Standardne kakovosti
2. **FEROZLITINE:**
Ferokrom suraffiné
Ferokrom carburé
Silikokrom
Ferosilicij
3. **ABRAZIVI:**
Normalni elektrokorund
Plemeniti elektrokorund – beli
Plemeniti elektrokorund – rožnati
Silicijev karbid
4. **VISOKOOGNJEODPORN MATERIALI:**
Taljeni magnezijev oksid
5. **MESANA GNOJILA:**
NPK in PK granulirana gnojila
Mikrofos – fosforno gnojilo
6. **SPECIALNA GNOJILA IN ZAŠČITNA SREDSTVA:**
CVETAL – tekoče gnojilo
SPECIAL – gnojilo za vrtničkarje
Zaščitna sredstva za varstvo rastlin
7. **TEHNIČNI PLINI:**
Kisik
Dušik
Acetilen – dissous-plin
Ventili za tehnične pline
8. **STRANSKI PRODUKTI:**
Nizkoprocenčni ferosilicij
Grafit
Kromova žlindra
Žgano apno

TOVARNA DUŠIKA RUŠE

TELEPRINTER: 33112 YU DUŠIK – BRZOJAV: AZOT MARIBOR – TELEFON: 76-108